

1986
SPALIS - OCTOBER
Nr. 8

KARYS

KARYS

1986
Nr. 8 (1625)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir technika, Spaudoje pasižvalgius, Kronika ir šaulių priedas — Tremties trimitas**Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075****Administratorius — Alfonsas Samušis**

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktorius adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Viršelio 1 p. — Neužmirštamas Vilnius	
Viršelio 4 p. — Vilniaus užmiesčio vaizdas	
Z. Raulinaitis — Saulės - Šiaulių mūšis 1236.IX.22	337
Dr. K. Ēringis — Lietuvos karių mirtis	343
V. — Dėl dr. K. Ēringio straipsnio	350
Dr. Br. Nemickas — SS-ininkai žiauriai niekino lietuvių tautą	352
J. Abraitis — Gedimino pulkas Pabradės poligone	356
J. Klimas — Paskutinis kariūnas	358
St. Kuzmickas - Kuzė — Husarų pulke	360
KARIO SKYRIAI:	
Mūsų spaudoje pasižvalgius	363
Karinės žinios	365
KARIO PRIEDAS:	
Tremties trimitas	371
Turinyje: Spalio Devintąją minint, Mokslo metus pradėdant, Rašytojo J. Gliaudos 80-tis ir kt.	
MŪSŲ MIRUSIEJI	380

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaltis, Cleveland — J. Citulis,
Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", "Patria" Gifts & Electr.
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

SPAUSDINA

Franciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgailintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1625)

SPALIS — OCTOBER

1986

SAULĖS - ŠIAULIŲ MŪŠIS 1236 METAIS RUGSĖJO 22 DIENĄ

(Tęsa iš "Kario" Nr. 7).

Z. RAULINAITIS

Kitokios nuomonės yra prof. S. Sužiedėlis. Jis savo gana išsamioje studijoje (31 p.) taip dėsto:

"Moterys ir vaikai, tur būt, buvo išsislapstę, o vyrai — susitelkę į didesnius būrius. Juk prie karų pripratę žemaičiai negalėjo nežinoti, kad prieš juos buvo rengiamas didelis karo žygis ir siundoma visa žiemų Vokietija, iš kur traukė į Lietuvą šarvuotų riterių virtinės. Laukdami vokiečių įsiveržimo, galimas daiktas, jog lietuviai jau buvo pasirėngę juos sutikti pagal savo įprastus karo metodus. Neišleisdami tad priešų iš akių, jie, matyt, atlydėjo juos iki klampių pelkių ir čia pastoję jiems kelią".

Sutikus su nuomone, kad žemaičiai buvo neįspėti ir todėl Livonijos kariuomenė juos užklupo netikėtai, reikėtų taip pat sutikti, kad mūšio laikas ir vieta, o taip pat ir mūšio taktinis planas (tokiu atveju, jokio plano), viskas buvo atsitiktiniai. Trumpai tariant, žemaičiai greitomis sutelkė šokią tokią kariuomenę ir pasitaikiusioje vietoje, galima sakyti, laimingai, netyčiomis supliėkė stiprią priešų kariuomenę.

Atrodo, kad ir aiškinti nereikia, jog taip nebuvo. Iš Livonijos Henriko kronikos žinome, kad Rygoje būvodavo įvairių svetimšalių keliaujančių pirklių, kartais net ir lietuvių, nuo kurių paslėpti laivais atvykstančius kryžininkų būrius ir didelio masto pasiruošimus žygiui nebuvo galima. Jei keliaujantis pirklys kuršis ar žiemgalis, būvdamas Rygoje, patirdavo apie pasiruošimus žygiui į Lietuvą, tai, be abejo, tokias žinias tuoj perduodavo lietuviams.

Sužinoję apie didelius karinius pasiruošimus, vykstančius Rygoje, lietuviai turėjo pakankamai laiko sutelkti reikalingą kariuomenę, apsvarstyti

galimus priešų puolimo kelius ir numatyti kur ir kaip juos pasitikti ir sudoroti.

Net ir Benninghovenas, kuris livoniečių užpuolimą laiko netikėtu ir žemaičiams sutelkti kariuomenę duoda tik tris ar keturias dienas (tiek kiek truko grobimo ir naikinimo veiksmai), žemaičių kariuomenės vadovybę strateginiu atžvilgiu vadiną geniale (342 p.) ir jos pavartotą taktiką geniališka (344 p.)¹⁹

XII - XIII a. šarvuotas raitelis —
lenkas arba rusinas.

Kas buvo tie vadai, sudarę tą nepakartojamą karinį planą ir pavartoję geniališką taktiką jam įvykdyti?

Tuo metu Lietuvoje buvo žinomi du garsūs vardai: Lietuvos vyriausiojo kunigaikščio Mindaugo ir jam pavaldaus Žemaičių kunigaikščio Vykinto. Labai galimas dalykas, kad šie du kunigaikščiai, gavę iš Rygos žinių apie ruošiamą žygį į Lietuvą, buvo aptarę du strateginius planus: vieną, jei Livonijos kariuomenė nuo Mežuotinės pasuktų žinomu keliu link Nevėžio aukštupio ir antra — jei ji smogtų į Dubysos aukštupį kitu keliu. Pirmuoju atveju lietuvių planą vykdytų aukštaičiai nalšėniškiai, greičiausiai, vadovaujami Mindaugo ir paremti žemaičių raitelių dalinio, antruoju atveju — žemaičiai, vedami Vykinto,²⁰ paremti aukštaičių raitelių. Todėl tenka sutikti su prof. S. Sužiedėlio nuomone, kad lietuviai buvo pasirengę pasitikti Livonijos kariuomenę panaudodami savą taktiką.

Kai dėl lietuvių kariuomenės didumo netenka galvos laužyti, nes turime tik vieną duomenį, pagal kurį galime ją rikiuoti: tai Livonijos kariuomenės didumas. Lietuvių kariuomenė turėjo būti nemažesnė, gal ir kiek didesnė už Volkvino atsivestąją kariuomenę. Žemaičiai joje sudarė daugumą ir pagrindą, aukštaičiai — nalšėniškiai, deltuviškiai ir Upėtės vyrai — buvo pagalbiniai, Mindaugo duota parama.

Mūšis ir jo vieta

Priėjome prie pagrindinio šios karinės dramos tarpsnio — mūšio. Pačiam mūšiui aprašyti kronikos autorius gan dosniai paskyrė net 50 eilučių ir vaizdžiai, jei ir ne taip tiksliai, kovos veiksmus aprašė, kaip norėtume. Blogiau yra su vieta, kur tas žiaurus mūšis įvyko, jis jos nenurodo.

Leidęs kryžininkams ir livoniečiams pasiausti, leiskime, keturias dienas, Volkvinas nepasiryžo toliau tęsti grobimą iš kitos pasirinktos stovyklos. Jis įsakė sušaukti kariuomenės dalinius su jų grobiu į stovyklą prie Šiaulių. Rugsėjo 20 dieną, vakare, visa kariuomenė turėjo būti jau sausirinkusi į savo "mają" (t.y. stovyklą). Kadangi mūšis vyko rugsėjo 22 d. nuo pat ankstauro ryto, tai Volkvinas išvedė savo kariuomenę iš Šiaulių stovyklos rugsėjo 21 dienos rytą:

Nuo Saulės (t. y., Šiaulių) ėmė grįžti (livonijos kariuomenė)

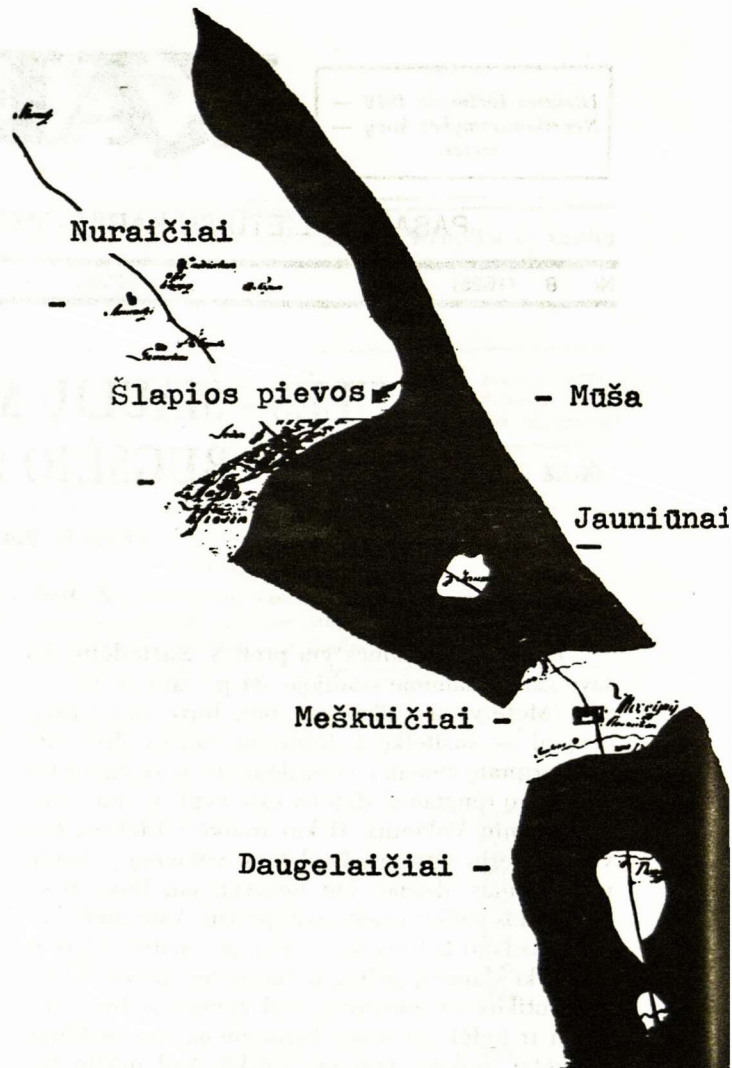
Per balas ir per šilynus.

Vai koks kenksmas juos ištiko.

Niekas žygiuodamas nemanė.

Prie upelio tenai tūlo

Savo priešus (lietuvius) pastebėjo.

Kelio — kamšos tarpas (pagal F. Benninghoveną, Tafel 30) per pelkėtas vietas (pažymėta juodai), per Mūšą (įrašas "Šlapios pievos"), kur kalavijuočius pasitiko žemaičių kariuomenė

Tik tiek iš tų šešių eilučių tesužinome, kur įvyko ta kova; dar pridėjus vieną eilutę, aprašiusią pačią mūšio vietovę, "Ir were was in dem bruche kranc", kurią reikėtų pažodžiui versti "jų gynyba pelkėje buvo silpna", tai ir turėsime visą informaciją, kurią kronikininkas teikėsi pateikti apie mūšio vietą ir voetovę, būtent, netoli Saulės - Šiaulių, pelkėtoje vietovėje, prie upelio ir, kas svarbu, ant kelio atgal į Livoniją, ant to paties kelio, kuriuo kalavijuočiai buvo atžygiavę, eidami per "balas ir šilynus".²¹

Mūšio vieta įvairių tyrinėtojų buvo įvairiai spėliojama (pvz., prof. Janulaitis — prie Sal-

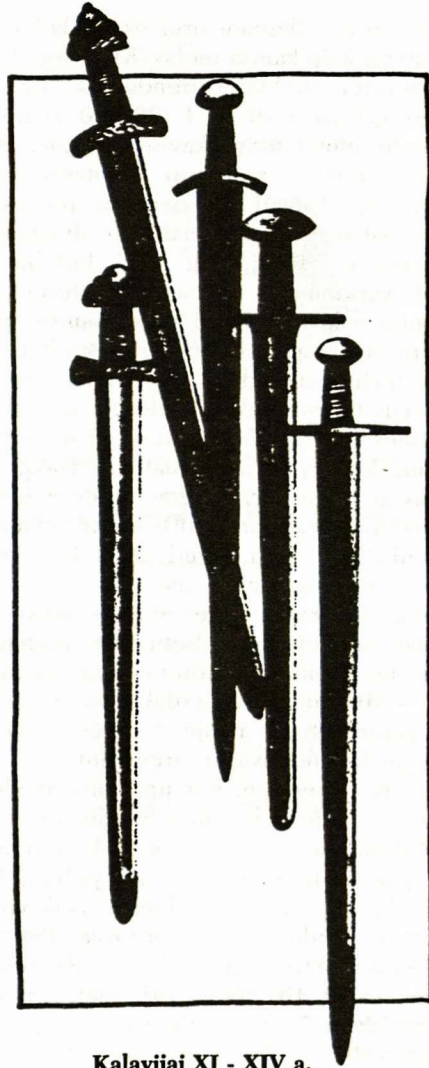
dyvės piliakalnio, prof. E. Volteris — ties Anykščiais, prie Šiaulių kaimo, prof. S. Sužiedėlis — gal prie Telkšvos ežero, Kulpės aukštupyje ir t.t.). Deja, neturint kuo daugiau pasiremti, vien tik kokia pelkėta vieta, mūšio lauko būta galima ieškoti visose plačiose Šiaulių apylinkėse. Todėl, pvz., dr. Z. Ivinskis mūšio nustatymo reikalu, rezignuodamas, rašo: “Kurioje Šiaulių žemės vietoje tos kautynės įvyko, tur būt, niekada niekas tiksliai pasakyti negalės, nors ir kažkaip būtų stengiamasi”. (37 p.).

O, vis tik, taip beviltiška nėra. Yra žinomas kelias, kuriuo Livonijos armija atžygiavo. Paaikškėjo, kad tai buvo vienintelis įmanomas vasaros - rudens meto kelias sunkiems raiteliams ir gurguolei žygiuoti Šiaulių link (ypač pvz., nuo Joniškio). Grįžti atgal į Livoniją Volkvinas turėjo tuo pačiu keliu, einančiu nuo Šiaulių per Kriukus - Meškuičius - Joniškį ir link Mežuotinės. Jei Volkvinas išvedė kariuomenę iš Šiaulių stovyklos rugsėjo 21 d. rytą ir vakare atsidūrė į lietuvių užtvaramą, tai mūšio vieta turėtų būti vienos dienos žygio atstume nuo Šiaulių stovyklos prie pat žygio kelio.

Kad toks galvojimas yra teisingas, patvirtino F. Benninghovo veikale paskelbtas ir jo panaudotas Berlyno valstybinėje bibliotekoje saugomas, XVIII a. darytas, to kelio smulkus, 1:57 600 mastelio žemėlapis - schema.²² Maždaug vienos dienos žygio nuo Šiaulių atstume (apie 25 km), visame tame Šiaulių - Jelgavos (Mintaujos) kelyje yra tik viena vieta, kuri visiškai atitinka Livonijos Eil. Kronikos aprašytą pelkėtą vietovę ir situaciją mūšio metu. Maždaug ties ta vieta kelias kerta Mūšą ir paskelbtasis žemėlapis ten pažymi drėgnas pievas, upelio vagą abipus kelio ir krūmingą vietovę. Pats kelias yra aprašytas schemoje įrašais kaip sunkiai išbrendamas po lietaus ir kad yra išgrįstas medžių rąstais ir žabais (kamša, vok. Knueppelweg).²³

Žemiau paduodame vertimą apie to atrasto žemėlapio - schemos reikšmę Saulės mūšio vietai nustatyti:

“Laimingu būdu mums yra išlikęs 18. amž. 1:57 600 mastelio žemėlapis, kuris parodo kelią ištiesai einantį iš Šiaulių per Meškuičius į Joniškį (68 past. Žiūr. 59 pav. Originalas su Prūsų karališkojo Planų Kabineto 1816 m. antspaudu. Titulas: Tableau zur Situation des recognoscierten Weges von Garsden ueber Salanty, Weckschen, Mitau, Schaulen, Krozen nach Zwinge in Kurland und Kowno). Tas kelio žemėlapis, greičiausiai, yra Fridriko Prūsų armijos karininkų atliktų žvalgymų re-

Kalavijai XI - XIV a.

zultatas. Pagal kelią tušu, smulkiu ir dailiu braižu, yra sužymėtos gyvenvietės, vietovės klūtys, upelių vagos ir tiltai, ir visos kitos smulkmenos. Paieškojus, čia nesunkiai surandamas kelio tarpas, kuris taip gerai atitinka Eiliuotosios Kronikos duotą aprašymą, kad be jokio vargo galima mėginti atstatyti mūšio eigą. O, be to, visame kelyje iki Mintaujos ta yra vienintelė vieta, kuri aiškiai išpildo visas reikalingas sąlygas.

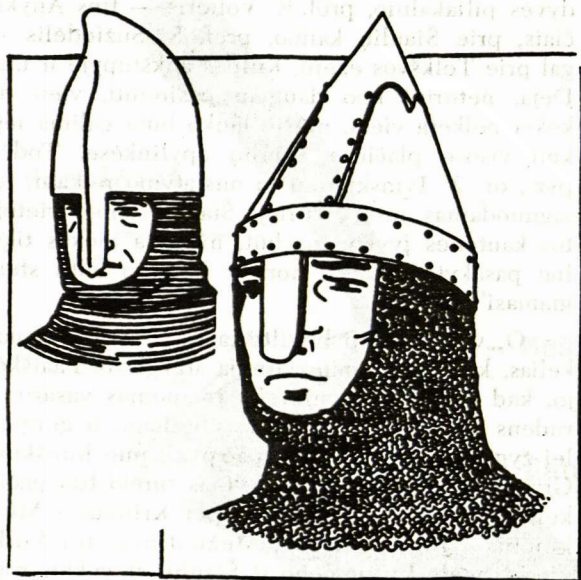
Į šiaurę nuo Meškuičių (Meskutzen) mes matome 6 km ilgio kamšą (Knueppelweg; einant per krūmynus ir pasibaigiančią prie Mūšos. Ties persikėlimu per Mūšą yra įrašas “Šlapios pievos” (žiūr. piešinį). Kelias einantis per krūmynus yra praėjimas per vietovę, ties kuria yra įrašas: “Krū-

mynai, kuriuose, šlapiam orui esant, kelias, kuris yra pastatytas kaip kamša-molas (Knueppel Damm), yra nepaprastai sunkiai išbrendamas. Tą vietovę be vargo galima rasti ir 1:100 000 žemėlapyje, nors pelkių plotai ūkininkavimo 19 amž. bėgyje dėka, palyginus su senesniu laikotarpiu, atrodo, yra sumažėję. Tačiau tos pelkėtos pievos pagal Mūšą ir dabar yra plačiausios ir didžiausios. Į tos siaurumos vidurį, lyg kokį butelio kaklą, patekusi kariuomenė galėjo rasti tose pelkėse mažą sausą salą ties Jauniūnais. Kamšos pylimai (molai) priklauso rytų baltų tautų išvystytai priešistorinei technikai, todėl ir tą pylimą - molą ties Meškuičiais turime laikyti tokio pat senumo, kaip ir visą tolesnį kelią. Taigi turime visus požymius, rodančius, kad prieš save matome vietą, kurioje magistras su savo kariuomene atsidūrė į lietuvių kariuomenės užtvartą prie Mūšos. Kariniu atžvilgiu, čia patenkame į vartus, vedančius iš 'terra Sauleorum'". (F. Benninghovenas, 343 - 4 p.).

Naujausiai rašęs apie Šiaulių mūšį dr. A. M(atukas), gal pirmasis iš lietuvių tyrinėtojų, remdamasis tuo pačiu pagrindiniu keliu, iš Šiaulių į Joniškį — Mintaują ir Rygą (dabar vadinamu Rygos traktu) argumentu ir nauju žodinės tradicijos — žmonių padavimo svarių argumentu — nurodo mūšio vietą buvus ten, kur upokšnis Svedė kerta Rygos traktą apie 6 km nuo Šiaulių miesto ribų.

"Maždaug nuo dabartinių Keblių ir Sutkūnų sodžių pakluonių kelias ėjo per pelkes, balas ir neišbrendamus liūnus, supančius Telksvos ežerą ir vakarinę Šiaulių miesto teritoriją. Per tas pelkėtas vietas (vokiečių generalinio štabo žemėlapiai rodo jas esant tik 95 - 101 metrų nuo jūros lygio) maždaug 5 - 6 km ilgio kelias ėjo be jokių šalutinių kelių... Priėję prie dabartinių Sutkūnų sodžiaus pakluonių, turėjo eiti per nedidelį upelį Svede vadinamą, kuris įteka į Kulpės upę, tekančią kairėje per pelkes paraleliai tam traktui. Čion juos sutiko žemaičių kariuomenė... Apie šį mūšį, iš kartos į kartą, yra toks žmonių padavimas. Seniai, seniai, gal prieš keletą šimtmečių, toje vietoje buvęs smarkus - kruvinas mūšis, žuvo daug žmonių, taip, kad vanduo Svedėje tekėjo kaip kraujas. Taip pasakodavo mano tėvas, rodydamas botagų į Svedės upelį, gal už kokio kilometro nuo Šiaulių plento įtekančią į Kulpės upę, gal kokiais 1908 metais, kai grįždavom iš bažnyčios iš Šiaulių". (Dr. A. M., "1236 Metų Šiaulių Kautynių Vieta", 1981 m. KARYS, Nr. 8).

Dr. A. M. nuomonė dėl mūšio vietos prie Svedės upelio neprieštarauja F. Benninghoveno tvirtinimui, kad mūšio vieta yra prie Mūšos. Kariuomenės vora iš 4000 raitelių, su gurguolėmis, ve-

XII - XIII a. šalmai

žamu ir varomu grobiu, turint omenyje siaurus praėjimus pelkėtose vietose, tarpus tarp atskirų dalinių, galėjo išsitiesti 10 - 15 km ir daugiau.²⁴ Kai žygio vilkstinės priekis — avangardas atsidūrė į lietuvių užtvartą prie Mūšos, tai vilkstinės užpakalis — jos ariergardas galėjo būti dar prie Svedės upokšnio, kur juos puolė iš paskos sekdami žemaičiai, tokiu būdu uždarydami tarp Mūšos ir Svedės 16 - 17 km kelio tarpą. Wilkštine ištysusių stambių jėgų mūšis virė ne vienoje vietoje, bet susiskaldė į eilę atskirų kautynių, kurių aršiausias vyko priekyje ir voros gale. Be abejo, vora buvo puolama ir iš šonų.

Pirmasis, kelio argumentas Dr. A. M. pabrėžtas, patikrina F. Benninghoveno tyrimų išvadas, gi naujasis, reikšmingas tradicinis, arba istorinis argumentas dar ir patvirtina, kad Šiaulių mūšis įvyko į šiaurę nuo Šiaulių pagal žygio kelią, tarp Svedės ir Mūšos.

Pažiūrėkime kaip mūšio eigą aprašė kronika.²⁵

Visą dieną žygiavusi, livoniečių kariuomenė pavakarėje pasiekė Jauniūnus. Jos avangardas atsidūrė į Mūšą apie 3 km į šiaurę nuo Jauniūnų ir

"Prie upelio tenai tūlo (t. y. Mūšos) Savo priešus pastebėjo.

Lietuvių kariuomenės dalinys, tikriausiai, vietovę gerai žinojusių vietinių žemaičių, buvo užbėgęs livoniečiams už akių ir užtvėrė brastą per Mūšą (žemiau tautinio up. žiočių). Iš tolesnių

kronikos eilučių galima įžiūrėti, kad voros avangarde ėjo kryžininkų daliniai, vedami savųjų kilmingųjų. Atsidūrę į pelkėtą Mūšos paupį ir pamatę priešų raitelių būrį kitame Mūšos krante, kryžininkai sustojo ir nesiryžo leisti per brastą.²⁶ Jau temo ir apeiti lietuvių užtvartą iš šono pelkėta vietoje buvo pavojinga:

*Bet mažai į kovą ėjo
Tie, kurie Rygoj didžiavos.*

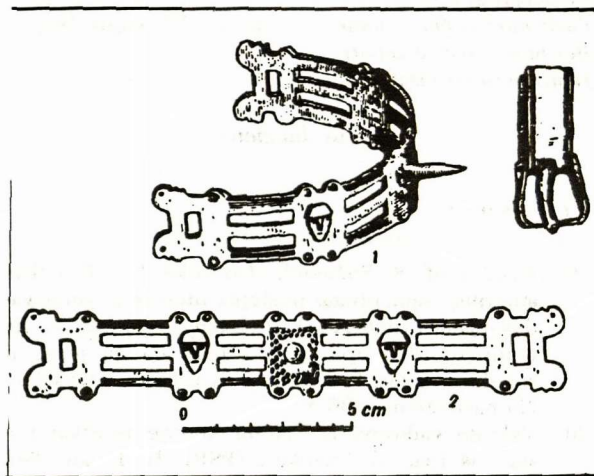
Magistras Volkvinas, kuris žygiavo savo kalavijuočių pulko priekyje, kryžininkų užpakalyje, žygiui sustojus išėjo priekin prie kryžininkų vadų. Iš to galime daryti išvadą apie žygio voros tvarką: priekyje, kartu ir avangarde, žygiavo abu kryžininkų daliniai, vedami grafo Heinricho von Dannenbergo ir kilniojo Teoderiko von Haseldorfo, už jų kalavijuočiai, vedami Volkvino, toliau Pskovo kuopa, už jų lybiai, toliau latviai ir užpakalyje — ariergarde, greičiausia, skaitlingi estai. (Iš Livonijos Henrico kronikos žinome, karo žygiuose Livonijoje kalavijuočiai ir kiti vokiečiai žygiuodavo vidury, šonuose — viename lybių, kitame latvių daliniai. Tautiniai daliniai niekada nesimaišydavo nei savo tarpe, nei su vokiečiais.

Išžvalgęs padėtį voros priekyje ir apžvelgęs priešų jėgas, Volkvinas suprato, kad lietuvių pagrindinės jėgos dar nebuvo atvykę, todėl nežiūrė artėjančios nakties, jis turėjo skubiai veikti: pulti ir nustumti žemaičių užtvartą. Tačiau priekyje kelias buvo užimtas kryžininkų dalinių, todėl pirmoj eilėj jam reikėjo juos paraginti, kad nedelstų, bet tuoj pultų priešo raitelius ir pereitų klampią brastą:

*Viršininkas į narsesniuosius
Tarė: "Nūn kovos yr' laikas.
Mūsų yr' visa garbė čia.
Nugalėsime pirmuosius.
Tad linksmi namon sugrįšim
Mes raiti į savo kraštą".*

Pirmosios dvi šio posmo eilutės pažodžiui verčiant tiksliau skamba taip: "Magistras yra geresniųjų (t.y. kilmingųjų - vadų) prijojo ir tarė jiems: 'Dabar laikas yra kautis.'" Tačiau nei grafas Dannenbergas, nei Haseldorfas, nei kiti kilmingieji riteriai nesiryžo varyti savo žirgų per pelkėtą brastą jau temstant. Jie tikriausiai tikėjosi rytui prašvitus pasižvalgyti ir rasti sausą aplinkinį kelią apeiti žemaičių užtvartą ir tokiu būdu išvengti sunkaus, beveik neįmanomo puolimo pelkėta vieta. Todėl Volkvinas iš jų gavo tokį griežtą atsakymą:

*"Mes nenorim čia kovoti",
Taip atsakė garbūs vyrai.
"Pražudysim savo žirgus,
Tad pėstiems mums reiks kovoti".*

XI - XIII a, Valdamai, Šiaulių raj.: 1 — pentinas, 2 — pentino išsklotinė

Volkvino raginimas nieko nepadėjo, kryžininkų vadai nepaklausė patyrusio kario patarimo. Nusivylęs magistras ironiškai jiems atsakydamas, išprašavo jų pražūtį:

*Viršininkas jiems tarė: "Tad jūs
Galvas su žirgais padėsit".
Sakė tai kas būt turėjo.*

Tokiu būdu Volkvinas ir visa Livonijos kariuomenė buvo priversta praleisti naktį ant žygio kelio. Kryžininkai ir gal dalis kalavijuočių sutilpo Jauniūnų kaimo pakilime ir stovyklavo per naktį sausoje vietovėje. Kiti daliniai poilsavo išsidėstę pagal žygio kelią. Tuo būdu lietuviai laimėjo vieną naktį laiko, kurį tinkamai išnaudojo, anot kronikos:

tad artyn lietuviai ėjo.

Kitais žodžiais tariant, lietuvių raiteliai pradėjo artėti ir telktis prie livoniečių žygio kelio iš įvairių kryptų. Jie uždarė priešų vorą ir iš užpakalio, todėl, galimas dalykas, dar iš vakaro buvo kilę smarkios kautynės su ariergardu prie Svedės upelio. Buvo užblokuoti išėjimai nuo kelio į šonus žemaičių plačiai vartotomis varčiomis ir medžių užkirtimais. Per tą naktį iš rugsėjo 21 į 22 dieną Livonijos kariuomenė buvo visiškai apsupta ir atkiršta. Jai nebuvo kelio nei pirmyn, nei atgal.²⁷

Išaušo rugsėjo 22 dienos rytas. Kryžininkų vadai šoko vykdyti savo planą, apeiti žemaičių užtvarą:

*Vokiečiai gi ryto metę
Pasitraukt iš čia sumanė.
Bet juos privertė kovoti,
Jiems patiems visai nenorint.*

(*Bus daugiau*)

I š n a š o s :

19. Pagal prof. S. Sužiedėlį, Livonijos Eil. Kronikos autorius "sąmoningai nuslepia didelės ir gerai vadovaujamos lietuvių kariuomenės pajėgas... jis neturėjo rašyti apie priešų persvarą, jų jėgas ir smarkius vadus, kad nenubaidytų talkon atvykstančių pasiryžėlių". (36 p.).
20. Vykinto vadovavimą Šiaulių mūšyje istorikai nustatė iš Ipatjevo kronikoje (PSRL II, 1. laid. 542 p.) duodamos žinios, kuri nurodo, kad kai kurie 1247-8 m. prieš Mindaugą buvo sudaroma jo priešų sąjunga iš Volinijos kunig. Danilo, kalav. ordino ir Žemaičių Vykinto, tai ordino magistras pasakęs Danilui: "Tik dėl tavęs darome taiką su Vykintu, nors jis ir pražudė daug mūsų brolių". Manoma, taip sakydamas jis turėjo omenyje Šiaulių mūšį.
21. Šiaulių pavietas visoj buvusioj Kauno gubernijoje turėjo daugiausia balų ir ežerų (S. Zajączkowski, Studija nad dziejami Żmudzi wieku XIII, 1925). Upių tinklo tankumas Lietuvoje didžiausias yra Mūšos - Nemunėlio baseine ir sudaro 0,48 kv. km; mažiausias Dauguvos baseine — 0,25 kv. km. Lietuvos TSR upių kadastras, 1959, 10 p.).
22. F. Benninghoven, Tafel 30.
23. *Kamša* žabais ar jų ryšuliais išklotas pelkėje kelias, pylimas, užtvanka. Iki paskutinių dienų per pelkes pravažiuoti buvo daromos kamšos. Vienos jų buvo laikinės, tik tam kartui ar tiems metams kemšamos, paprastai sumetant skersai pravažiavimo vietos čia pat nukirstus karklus, kitos ilgametės, pastoviam pravažiavimui skirtos. Šias kamšas ūkininkas ir visas kaimas, kartais ir didesnė apylinkė, kimšdavo iš pelkės karklų, bet dažniausiai jas darydavo iš surištų eglės ar pušies šakų, nevengiant įversti ir rąstų. Labai dažnai į tokias kamšas priveždavo ir akmenų... jas užpildami dar ir žemėmis. (L.E. X t.).
24. Pvz. Karolio Didžiojo 5-6000 vyrų kariuomenės su gurguolėmis žygio vora nusitęsavo 3 mylias, arba 24 km, tai yra, vienos dienos pėstininkų žygio kelią. (Nuo Karolio D. laikų iki XII - XIII a. taktika ir kariuomenės organizacija beveik nepasikeitė). H. Delbrueck, Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte, III Teil, 15 - 16 p., 1923.
25. "Pačių kautynių istoriją, jų *eigą* atpasakoti, kad ir

kaip besistengtum, tiksliai nėra galima". (Dr. Z. Ivinskis, 39 p.).

26. "Daugeliui karžygiškų riterių, šiaip jau narsių kovotojų, drąsa dingo pamačius tokį laukinės tautos ir jos baisių ginklų vaizdą". (J. Voigt, II t., 337 p.).
27. "Šita lengvai ginkluotų lietuvių geniali taktika, išnaudojant vietovės pobūdį, priešą apsupti ir taip nepalankiose sąlygose priversti kautis, arba dėl bado pavojaus kapituluoti, turi lygiagretų panašumą su Kaizerių laikotarpio vokiečių - slavų karais į rytus nuo Elbės". (F. Benninghoivenas, 344 p.).
28. Puodo formos riterio šalmas svėrė 9 - 12 kg, grandiniai šarvai — 4 kg, pilni šarvai — 15 - 25 kg, ietis — 18 kg., kalavijas — 1,2 - 4 kg. Šarvuotas riteris kartu su šarvuotu žirgu buvo labai sunkūs. Vien tik raitelio šarvai svėrė iki 60 kg, prie kurių reikia pridėti ir žmogaus svorį ir žirgo šarvų. Riterio žirgas, be savo paties svorio, kautynėse nešė apie 3 centnerių svorį. Todėl nenuostabu, kad šlapiame raiste jis greitai įstrigdavo ir suklupdavo. Tuo tarpu sunkūs riteriai pėsti, kaip kovotojai, buvo menkos vertės, jų galia pasireikšdavo tik atviroje vietovėje puolamu smūgiu su ietimi". (F. Benninghovenas, 345 p., 72 past.).
29. Pažodžiui verčiant šią eilutę, ji skambėtų taip: "Jie buvo vaikomi šen ir ten".
30. Žiūr. Z. R. "Grobio ir naikinimo žygis", 49-50 p. Ten pat pastaboje yra apie tuos "baum", "pedum" ar "stave".
31. Keista, savo tautiečių pastangas pervertinanti, yra latvių prof. Arnolds Spekke pastaba, kad Šiaulių mūšyje pergalę laimėjo ne žemaičiai ir lietuviai, bet pirmoj eilėj žiemgaliai "Here (t.y. prie Šiaulių) Semigalian und Lithuanian forces annihilated the entire army of the Knights of the Cross" t.y. kryžiuočius). History of Latvia, 1951, 138 p.).
32. Žiūr. S. Sužiedėlio str. 34 p.
33. Vieton žuvusių kalavijuočių, kryžiuočiai į Livoniją pasiuntė riterių papildymą: "an dy stadt der dy erschlagen woren..." (H. v. Heldrungen), ir jų buvo pasiūsta 60 riterių, bet ne 48.
34. Keletas rusų metraščių duoda tą žinią beveik pažodžiui. Čia pasitenkinsime Naugardo I metr. žinia, kuri pilnai skamba taip: "Tais metais (1236) vokiečių didelės jėgos atvyko iš užjūrio į Rygą, ir susitelkė visi rygiečiai ir visa Estų žemė, ir pskoviečių nuo savęs pasiūsti 200 vyrų, iš ten visi išžygiavo prieš bedieviškąją Lietuvą; tačiau, mūsų nuodėmių dėlei buvo lietuvių pagonių nugalėti ir tik kas dešimtas grįžo į savo namus". "Ypač daug turėjo kristi kryžininkų... Žiemų Vokietijos analai pažymi, kad tai buvo *maxima strages peregrinorum in Livonia*" (S. Sužiedėlis, 33 p.).

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Antrojo pasaulinio karo pabaigos 40-mečiui)

(Tęsa iš "Kario" Nr. 7)

Dr. KAZYS ĖRINGIS

PAPULKININKIS J. LISTOPADSKIS — jaunosios kartos Lietuvos kariuomenės karininkas, patekęs į 16-tą diviziją ir žygiavęs jos kovų keliais. Apie papulkininkį Listopadskį vilniškės enciklopedijos jokių žinių nesuteikia. Atrodo, kad šis karininkas į sovietų kompartiją tikrai įstojęs nebuvo. Papulkininkį Listopadskį šio straipsnio autorius turėjo progos pažinti, kai jis dėstė Lietuvos žemės ūkio akademijoje ir skaitė karinio parengimo paskaitas. Tai gana uždaras, atsargus, vengiąs išskirtinumo, sakyčiau, prislėgtos nuotaikos karininkas. Stalino laikais jo praeitį dengė paslaptis.

PULKININKAS VLADIMIRAS LUNIA, žemaitis nuo Šilalės, gimęs 1906 m. birželio 22 d. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas. Patekęs į 16-tą diviziją, fronte buvo minosvaidžių diviziono vadas, pulko vado pavaduotojas, divizijos štabo operatyvinio skyriaus viršininkas, pulko vadas. Į kompartiją įstojo tik 1944 metais. Nuo 1945 metų — pulkininkas. Po karo dėstė karo mokslus aukštesiose mokyklose, dirbo referentu Lietuvos ministrų taryboje.¹⁶

PAPULKININKIS SOTERAS MARCINKUS, gimęs 1902.IX.1 d., kaunietis. 1920 baigė Kauno karo mokyklą, tarnavo kavalerijos pulkuose. 1926-33 mokėsi Aukštuosiuose karininkų kursuose. 1941 m. buvo prievarta išsiųstas Maskvon į Solnečnogortsکو karinius kursus ("perepodgotovska"). 1941-42 m. — Permės karo mokyklos lektorius, bataliono vadas. 1942-43 — 16-tos divizijos štabo karininkas, bataliono vadas. Nėpartinis. Nuo 1946 m. iki 1956 m. LŽŪA ir kt. aukštųjų mokyklų karinio parengimo lektorius. Šio straipsnio autorius turėjo progos papulkininkį pažinti, nes jis dėstė karinio parengimo rikiuotės ir kautynių dalykus. Tai tvirto kūno sudėjimo, galingo balso ir aiškios tarties karininkas, be kitko — dar ir juokdarys. Tačiau Stalino laikais

politinių anekdotų studentams nepasakodavo. Jo pasirodymas auditorijoje visus maloniai nuteikdavo. Vietoj peikimo — dažniausiai jis visus prajuokindavo. Paskaitas privalėjo skaityti rusiškai, bet lietuvių kalbą brangino. Per paskaitas pats šaukdavo, kad nuo šios sekundės visi kalbėtume rusiškai ir pats toliau aiškino lietuviškai. Kai prie poligono (prie reljefo dėžės) koks nors studentas, gavęs uždavinį, pradėdavo kalbėti nesąmones, tai užuot išbaręs už nepakartojimą praėjusios paskaitos dalykų, Marcinkus mėgdavo replikuoti, pavyzdžiui, sakyti — "jau mes visi nebegyvi", "jau mūsų pusė nebegyvų" ir pan.

Tad nenuostabu, kad studentų tarpe apie pulkininką Marcinkų sklido neįtikėtinos istorijos. Vieną iš būdingiausių čia pateikiame. Buvo kalbama, kad kai papulkininkis Marcinkus fronte vadovavo batalionui, tai buvo gavęs įsakymą užimti vokiečių silpnai ginamą aukštumą. Papulkininkis Marcinkus su savu batalionu puolęs ir buvęs vokiečių atmuštas. Tuomet divizijos vadas ar koks aukštesnis viršininkas Marcinkų degradavęs į leitenantus, paskyręs kuopos vadu ir įsakęs aukštumą užimti. Marcinkus su kuopa puolęs ir vėl buvęs atmuštas. Tada įsiutęs vadas Marcinkų degradavęs į puskarininkius, paskyręs būrio vadu ir vėl įsakęs tą pačią aukštumą tuojau užimti. Marcinkus su būrio pajėga puolęs ir, savaime aišku — vėl buvęs atmuštas. Pagaliau generolas Marcinkų degradavęs į grandinius, ir paskyręs skyriaus vadu. Ir vėl jis gavęs įsakymą tą neįveikiamą aukštumą užimti. Marcinkus, išskleidęs skyrių, aukštumą dar kartą puolęs ir be jokių nuostolių ją užėmęs. Po šių kautynių Marcinkui buvęs atstatytas anksčiau turėtas karinis laipsnis ir grąžintos tos pačios bataliono vado pareigos.

Reikia manyti, kad ši pasakaitė neturi nieko bendro su tikrove. Greičiau ji atspindi dar netolimos praeities pranešimus iš fronto, kai sovietai banga po

bangos puldavo vokiečių pozicijas, o šie — šaudydavo ir pranešinėdavo, kad atakos būtų atmuštos.

PULKININKAS VLADAS MOTIEKA, panevėžietis, gimęs 1903 m. rugsėjo 1 d., miręs 1975 m. liepos 6 d. Pabradėje.¹⁶ Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas. Kaip pažymi gen. Raštikis,¹ V. Motieka 1926 metais aktyviai dalyvavo gruodžio 17 dienos kariniame perversme. Maskvai užgrobęs 1940 metais Lietuvą ir panaikinus Lietuvos kariuomenę, Motieka 29-me lietuvių korpuse iš karto pradėjo per daug pataikauti rusams politiniams komisarams ir vesti rusinimą lietuvių kareivių tarpe. Karo pradžioje patekęs į Sibirą, Motieka trumpai buvo Omsko karo mokyklos lektorius. Buvęs to korpso ir vėliau 16-tos divizijos komisaras Macijauskas savo atsiminimų knygoje bene daugiausia rašo apie Motieką, kuris 1942 metais patekęs į 16-tą diviziją, buvo tos divizijos štabo viršininku, 167-to pulko vadu, divizijos vado pavaduotoju, o nuo 1945 m. birželio 14 d. ėjo tos divizijos vado pareigas. V. Motieka susilaukė iš savo politinio komisaro daugiausia pagyrimų, ko jis nebeturėdavo Lietuvos kariuomenėje. Plk. Motieka į kompartiją įstojo 1943 metais.

Po karo pulkininkas Motieka tarnavo sovietų armijoje, eidamas 16-tos divizijos vado pareigas, vadovavo 1945 metų divizijos žygiui iš Kuršo į Vilnių, žygio metu mitingavo „nugalėtojų“ parade Šiauliuose. Deja, Lietuva buvo trypiama okupanto, kaip trypiama ir dabar. Vėliau, 1950-64 metų tarpsnyje, plk. Motieka buvo Vilniaus ir Kauno aukštųjų mokyklų karinio parengimo katedrų dėstytojas. Tuoj po karo tobulingosi Aukštuosiuose karininkų kursuose Maskvoje ir siekė pakėlimo į generolus. Deja, iš savo divizijos komisaro Macijausko arba reikiamos paramos nesulaukė, arba jo parama pasirodė nereikšminga.

Būdinga, kad prieš mirtį, 1975 metų gegužės 9-tosios mitinge, skirtame pergalei paminėti, pulkininkas Motieka ir komisaras Macijauskas, kaip žygių draugai, apstoti susijusių su NKVD divizijos moterų, Vilniaus karių kapinėse fotografuojami grūmėsi už efektingą ir politiškai „svarią“ ekspoziciją. Atsitiko tada taip, kad visi minėtieji išsipuošę ir didžiai medaliuoti atsidangino prie mūsų nemedaliuotų buvusių karių grupės, kuri, beje, taip pat buvo gerai matomoje vietoje. Medaluotos „damos“ mus nužvelgė nuo galvos iki kojų ir tuoj ta šutvė nuo

mūsų nužlegėjo tolyn. Pulkininkas Motieka maždaug už dviejų mėnesių mirė. Komisaras išgavo sau politinio generolo majoro laipsnį, o pulkininkas Motieka liko šešėlyje.

Nors pulkininkas V. Motieka į sovietų komunistų partiją įstojo, bet susidaro įspūdis, kad po karo kažkokios aplinkybės jį slopino. Pulkininkas Motieka buvo „paskutinysis“ 16-tos lietuviškosios divizijos vadas. Ta divizija po karo buvo gana lietuviška, ypač kai į Pabradėje paskleistą diviziją kiekvieną vasarą suveždavo visus 2-ro ir 4-to kurso Lietuvos aukštųjų mokyklų studentus. Pulkininkas Motieka išvengė, kad vilniškėse enciklopedijose jis būtų nurodytas kaip paskutinis 16-tos divizijos vadas.^{14, 16} Gal jis vadu ir nebuvo, o tik ėjo vado pareigas. Gal neoficialiu divizijos vadu buvo artilerijos generolas Jonas Žiburkus, kaip sovietų armijos Vilniaus įgulos viršininkas. Kaip ten bebuvę (stinga informacijos), bet yra labai reikšminga, kad minėtose enciklopedijose visi čia išvardijami buvę nepriklausomos Lietuvos kariuomenės aukšto karinio laipsnio arba aukštą laipsnį pasiekę karininkai vengė ir išvengė galimybės būti paskutiniu metu panaikinamos 16-tos divizijos vadu. Tai gilus jų tragizmo ir 120,000 gyvųjų ir žuvusiųjų Lietuvos karių, varu išvartų kovoti vardan Sąjungininkų pergalės prieš nacių Vokietijos agresyvųjį militarizmą, išniekinimo rodiklis. Mat net šešėlis jau nesamos Lietuvos kariuomenės baugino okupantą. Atėjūną baugino ne karinė jėga, o tos jėgos galimybė pasireikšti politiškai. Kitais žodžiais tariant, Maskva bijojo „dygaus erškėčio jos pavergtų tautų rozariume“.

ARTILERIJOS GENEROLAS MAJORAS PRANAS PETRONIS, kupiškėnas, gimęs 1910 m. gruodžio 3 d.¹⁶ Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas, 1932 metais baigęs PLP karo mokyklą. Užbaigimo iškilmėse absolventų kariūnų vardu Petronis pasakė šventai patriotinę atsiveikinimo kalbą, išreikšdamas ištikimybę Lietuvos valstybei, jos vyriausybei ir iškilmingame atsiveikinime dalyvavusiam prezidentui — Vyriausiajam ginkluotų pajėgų vadui. Maskvos grėsmė tada dar buvo „už kalnų“. P. Petronis nepriklausomybės metais Lietuvos kariuomenėje ėjo įvairias karines pareigas, nebuvo įsivėlęs į jokias politines pinkles ir brangino Lietuvos kariuomenės neutralistinį pobūdį.

Patekęs į 16-tą diviziją 1942 metų žiemą ir pavasarį buvo tos divizijos žvalgybos viršininkas, 1942 m. gegužės - 1943 m. rugsėjo mėn. tarpsnyje —

artilėrijos pulko vadas, 1943 - 1945 metais — divizijos artilėrijos vadas.^{14, 16, 19} Petronis — gabus, išradingas ir darbštus karininkas. Toks jis buvo nepriklausomos Lietuvos karo mokykloje, toks jis reikėsi fronte. Lygindami gen. Žiburkaus ir gen. Petronio sumanumą vadovauti artilėrijai, kai kurie žemesnio laipsnio karininkai Žiburkų vadina "mėsininku", t. y. nebranginančiu savųjų gyvosios jėgos. Ar turi šis vertinimas tikrą pagrindą — sunku pasakyti, nes jis gimė Oriolo ir Kursko kautynių laukuose, kai dar vokiečiai buvo labai galingi. Atrodo, kad Žiburkus daug dažniau artilėrijos ugnimi apšaudė savas pozicijas, negu Petronis, kas fronte, vulkaniškose situacijose, pasitaiko. O gal čia ne Žiburkaus klaidos, o Maskvos valia "atsisveikinti" su varomais į atakas niurzgiančiais lietuviais ir Lietuvos žydais? Mes jau anksčiau pažymėjom, kad sovietų armijoje buvo ir yra įsišaknijęs nežabotas antitautiškas, taigi ir antisemitizmas.

P. Petronis į komunistų partiją buvo priverstas įstoti tik 1944 metais, sovietams antrą kartą okupuojant Lietuvą, ir, galima sakyti, generolu pakėlimo išvakarėse. Po karo, 1945 - 1961 metų tarpsnyje, gen. Petronis tarnavo sovietų armijoje ir suartėjo su A. Sniečkom — sovietų kompartijos generaliniu sekretoriumi okupuotai Lietuvai. 1961 - 1975 metų tarpsnyje gen. Petronis buvo sovietų karinis komisaras Lietuvai.¹⁶ (Karinis komisariatas — tai rekrūtų sovietų armijai telkimo, mobilizacinė — demobilizacinė ir buvusių karių, visų karo prievolininkų įskaitos įstaiga, turinti atskirą pavaduotoją politiniams reikalams ir turinti skyrius visuose Lietuvos adm. rajonuose; gen. Petronio pavaduotoju politiniams reikalams buvo gen. Gaurylis). Gen. Petronis buvo bene trečiasis sovietų karinis komisaras Lietuvai. Pirmasis po karo buvo surusėjęs lietuvis J. Soblis, antrasis — taip pat surusėjęs lietuvis gen. J. Macijauskas, o trečiasis — gen. P. Petronis.¹⁶ Gen. Raštikis gen. Petronį savo veikale¹ įvertino kaip "aklaidavusį komunizmui". Bet gen. Petronio veikla Kariniame komisariate yra vienas iš šviesesnių okupuotos Lietuvos pokarinės istorijos puslapių. Tai prasidėjo Chruščiovo "atlydžio" metais ir tęsėsi Brežnevo laikotarpyje. Tie metai buvo nelengvi lietuviams karinio komisariato veikloje. Tame tarpsnyje stipriai išaugo Maskvos akiplėšiškumas. Buvo uždrausta atleisti Lietuvos studentus nuo karinės tarnybos tuo pagrindu, kad jie, baigdami aukštąjį mokslą, kartu įgyja ir karininko, paprastai jaun. leitenanto, laipsnį. Baigę mokslus vyrai tuojau buvo

imami sovietų armijon. Tuomet jau beveik niekas nebegalėjo kariuomenėje tarnauti Lietuvoje arba arti Lietuvos. Tai laikotarpis, kuomet Maskva viešai ir slaptomis direktyvomis reikalavo kai kuriuos dalykus vidurinėse mokyklose dėstyti rusų kalba. Jis save susiejo su sovietų okupacine politika ir pagal pareigas, taigi pagal "mundurą", sovietų rinkimų metodais buvo įvartytas 1947 - 1959 metais ir nuo 1963 metų į taip vad. Lietuvos Aukšč. tarybą, tapo jos prezidiumo nariu (nuo 1963 m.) ir sovietų kompartijos Lietuvai Centro komiteto nariu (nuo 1964 m.).¹⁶

Gen. Petronis 1975 metų pavasarį Pergalės prieš nacių Vokietiją proga pasakė ilgoką reikšmingą kalbą Lietuvos Mokslų akademijos iškilmingoje sesijoje. Toje kalboje generolas glauštai palietė Antrojo pasaulinio karo kilimo priežastis ir plačiau sustojo prie panaikintos ir pertvarkytos į 29-tąjį sovietų armijos korpusą Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės prievartinio "traukimosi" Rusijos gilumon nelaimių. Toliau generolas apžvelgė 16-tos "lietuviškos" divizijos sudarymo savotiškumus ir jos slinktį fronto keliais į Lietuvą. Pagrindinę kalbos dalį generolas paskyrė Kuršo apsupimo operacijai ir 1944 - 1945 metų žiemos savitumų ir įtakos kautynėms įvertinimui. Generolas padarė išvadą, kad sovietų - vokiečių fronte tą žiemą pačios sunkiausios gamtinės sąlygos buvo Kurše. Tai kovos molingų banguotų lygumų vietovėse, esant pažliugusiems ar net pilniems vandens apkasams. Apsikasimo ir įsikimas sąlygos buvo blogiausios. Kurše nebuvo žymesnių žygių kautynėms ir galimybių panaudoti gyvenvietes laikinam kareivių poilsiui. Kuršo apsupimas nebuvo ypatingame sovietų karinės vadovybės dėmesio centre. Generolas pažymėjo, kad net ir apdovanojimai už pasižymėjimus kautynėse čia buvo skurdūs. Aukštų ordinų čia niekas nedalino. Nuosavę pridursime, kad Kurše sovietų karinė politinė vadovybė daugiau buvo užsiėmusi skatinti pavergtų tautų kareivių naiką, o ne jų apdovanojimus medaliais ir ordinais. Beje, būdinga, kad Baltų tautų kariai būdavo apdovanojami vienu arba dviem laipsniais žemesniais medaliais ir ordinais, negu rusai. Pranešimo pabaigoje gen. Petronis pasakė, kad Kurše Nikrac karių kapinėse yra palaidota tūkstančiai lietuvių karių. Jis su liūdesio gaida prisiminė, kad bene dvidešimtmečio nuo karo pabaigos proga generolui ten lankantis, tos kapinės buvo visai apleistos. Vėliau jos buvo sutvarkytos.

Po generolo Petronio kalbos, pasibaigus iškil-

mingai Akademijos sesijai, stovint didžiulėje eilėje prie rūbinės, vieno mokslininko ir ateistinių paskaitų skaitovo paklausiau, ko jis toks tylus ir susimąstęs. O šis ir sako, jog jis galvojęs, ar gen. Petronis savo pranešime padarė politinių klaidų, ar ne. Mes bent tryse, laukiantieji eilėje, įsijungėme į pašnekėsį. Visi maždaug vienodai sutarėme, kad generolas pasakė nuoširdžią ir kartu lojalią okupaciniam režimui kalbą. Su mūsų nuomone, gal kiek rezervuotai, sutiko ir mūsų užkalbintasis pašnekovas. Deja, tiksliai nežinome, ar ši generolo paskaita turėjo neigiamos įtakos, ar ne, bet gen. Petronis 1975 metų pabaigoje, kai tik jam suėjo 65 metai, buvo atleistas iš einamų karinio komisaro pareigų. Netrukus jis buvo paskirtas civilinėms savitai politinėms pareigoms. Gen. Petronis tapo Visasąjunginės draugijos “Tėviškė” (Rodina) Lietuvos skyriaus Prezidiumo pirmininkas. Jau senokai Maskva šios draugijos pirmtaką atėmė iš Lietuvos okupacinės administracijos kompetencijos ir pajungė Maskvai, pavedant praktiškai vadovauti KGB žinybai. Naujose pareigose gen. Petronio santykiai su Lietuvos valstybinį suverenitetą ginančia lietuvių išeivija pasidarė kraštutinai įtempti. Per Petronio vadovaujamą įstaigą Maskva stengiasi sumedžioti kuo daugiau okupacinį režimą giriančių arba Lietuvos valstybingumo sampratą praradusių bei nebranginančių išeivių. Per tą įstaigą atvyksta ir tokių išeivių, kurie nesizūvė Maskvos kerai, bet yra gal neneigiantys okupanto įvykdytų kai kurių socialinių reformų, kiti yra “nebažnytininkai”, gal nesmerkia okupanto už šventovių išniekinimą ir uždarinėjimą, tretį yra matyt mažiau pasiturintys ekonomiškai ir pan. Visus tuos užsienio tautiečius Maskva skatina rūšiuoti, taikant skirtingus užsienio valiutos keitimo ir svetingumo kriterijus. Žodžiu, Maskva vykdo lietuvių išeivijoje politinio skaldymo darbą. Ir todėl reikia didelės išminties, kad būtų galima atskirti tyrą lietuvių sąžinę nuo purvinos — pragaištingos Lietuvos valstybingumo idealams ir siekiams.

Štai kodėl ir gen. Petronis, anksčiau rašęs ir kalbėjęs žmoniška kalba, kartais Maskvą giriančioje išeivijos spaudoje pasirodo neatpažįstamas. Jo vietoje pasirodo kažkokia suakmenėjusiu veidu neįsivaizduojama būtybė. Pavyzdžiu gali būti oficialaus “Tėviškės” draugijos prezidiumo pirmininko P. Petronio straipsnis New Yorke leidžiamoje prosovietiškoje “Laisvėje” (1983 m. liepos 29 d.). Tai redaguotas ir perredaguotas straipsnis, kuriame ne tik nieko nėra likę kupiškėniškai petroniško, ko visuomet ne-

stigo. Minėtame straipsnyje nėra to Petronio, kuris anksčiau rašė okupuotos Lietuvos spandoje, kuris kalbėjo Lietuvos Mokslų akademijos sesijoje. Straipsnyje nėra to Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininko, kuris priėmė šventą priesaiką Nepriklausomai Lietuvai ginti ir kurį priešas 1940 metais išprievartavo “prisiekti” Maskvai. Tame straipsnyje “Tėviškės” draugijos pirmininkas kalba ledyno ūvelkimu iš už ribos, už kurios yra grobikiškoji Maskva. Straipsnyje Petronis kalbasi su pasitraukusiais į Vakarų nepriklausomos Lietuvos karininkais Maskvos vardu, klausia: “Ar visi 1933-jų metų buržuazinės Lietuvos kariuomenės karo mokyklos absolventai įvykdė savo priesaiką, ar visi gynė lietuvių tautos teisę gyventi ir kurti savo ateitį?” ir atsako, kad nevisi, nes Lietuvos karininkai suskilo į dvi dalis. Čia Petronio paklaustina — į kokio dydžio dalis?, nes Petronis, apvertęs faktus aukštyn kojomis, nuduoda, kad, vaizdžiai kalbant, vieno arklio mėšą sumaišius su vienos laikštingalos raumenėliais, gaunasi 50 plus 50 %-tinis kepsnys. Gerai žinoma, kad sovietų okupacinės nelaimės ištikti Lietuvos kariuomenės karininkai nepripažino ir negalėjo pripažinti Maskvos prievarta primestos Lietuvos kariams ir karininkams karinės priesaikos; tik iš sutelktų rytinėse Lietuvos vietovėse dalių (iš sovietų armijos 29-to korpo) sovietams pavyko išvaryti Rusijos gilumon apie 3,000 Lietuvos kareivių ir karininkų,¹⁶ jų tarpe ir Petronį; iš jų tik apie 500 pateko į 16-tą divizioną,⁴ o visi kiti buvo sovietų išžudyti, sušaudyti arba per žiauriausius kalėjimus buvo atvaryti į frontą ir žuvo.

Tik dėka laimingo atsitikimo gyvas liko ir Petronis. Betgi dabar generolas P. tvirtina, kad “Viena dalis buvusių buržuazinės Lietuvos kariuomenės karininkų ryžtingai stojo į kovą prieš fašistinius agresorius, užpuolusius Tarybų Lietuvą (o juk Vokietija užpuolė Sovietų Sąjungą — K. Ė.), o kita dalis sąmoningai sulaužė priesaiką, duotą savo Tarybinei Tėvynei” (citatos pabaiga), ... atseit išbėgiojo, kas kur tik galėjo. Kaip matome, šis Petronio straipsnis ištiesai gina okupanto poziciją ne vien dėl to, kad netikros vertybės rašomos iš didžiosios raidės; jis totališkai tarnauja Maskvai. Todėl beveik tikrai ilgalaikė gyvenimo okupuotoje Lietuvoje patirtis byloja, kad gen. Petronio straipsnis, kurį čia mes nurodėme, yra priverstinis, sovietų sistemos nežmoniškumo gaminytis. Per visą antrosios sovietų okupacijos laikotarpį įvairaus turinio panašius straipsnius buvo priversti parašyti ir kiti. Ir man, šio straipsnio autoriui, deja, teko susikirsti su KGB užduotis pildančia mokslinės

įstaigos nomenklatūra, kuri reikalavo mano profesijos srityje parašyti panašaus pobūdžio totalinį straipsnį Maskvą giriančioje išeivijos spaudoje, puolant ginančią Lietuvos suvereniteto reikalus emigraciją. Tačiau man pavyko išsisukti. Ar bandė, ir ar galėjo šio pobūdžio nelaimės išvengti gen. Petronis — nušvies gal tik istorija. Čia lengva kaltinti, bet sunku padaryti.

PULKININKAS KAZYS RAMANAUSKAS, pagal gen. Raštikį¹ Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje tarnavo aprūpinimo, t.y. tiekimo ir intendantūros įstaigose. Tai ramus, labai sąžiningas ir drausmingas karininkas, kurio pareigos pasidarė tiesiog nepakeliamos, sovietams okupavus Lietuvą, dėl naujų atėjūno pareigų nesąžiningumo, grasinimų ir plūsmo. Nelaimių keliais pulkininkas Ramanauskas pateko į 16-tą diviziją, bet vilniškėse enciklopedijose apie šį karininką jokių žinių nėra.

PAPULKININKIS ANTANAS RAUGALĖ, kupiškėnas, gimęs 1905 m. vasario 20 d. Nepriklausomos Lietuvos karininkas. 1942 - 1944 metais dėstė Novosibirske artilerijos karo mokykloje.¹⁶ Tai matyt reiškia, kad jis 1941 metais buvo prievarta išsiųstas Maskvon į žeminančius Lietuvos kariuomenę perkvalifikavimo (perepodgotovkos) kursus arba išsisuko iš tremties. Vėliau, 1944 - 1945 metais Raugalė buvo 50-tos "lietuviškos" atsargos divizijos artilerijos pulko štabo viršininku, pulko vadu. Pasirodo, buvo ir toks pulkas. Tai matyt Jarcevoje dislokuotos divizijos artilerijos pulkas, divizijos, kuriai priklausė ir 251-mas, ir 252-ras, ir 253-čias atsarginiai pulkai. Tuose pulkuose 1944 metais buvo apmokomi vien lietuviai kariai, bet lietuvis karininkas buvo didelė retenybė, arba jie buvo laikomi visiškoje nuošalumoje. Šio straipsnio autorius buvo apmokomas 252-ame pulke. Nei papulkininkio Raugalės, nei kitų lietuvių karininkų tenai matyti neteko.

Po karo papulkininkis Raugalė 1945 - 1949 metais tarnavo sovietų armijoje. 1957 metais Raugalė dėstė Vilniaus universitete, buvo Karinės katedros lektorius. Nepartinis.¹⁶

PAPULKININKIS POVILAS SIMONAITIS, pasvalietis, gimęs 1907 m. kovo 10 d., miręs Kaune 1979 m. gegužės 3 d. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas. Prasidėjęs 1941 metais sovietų - vokiečių karui, Simonaitis buvo varu išvarytas

Rusijon, ir, 1942 m. patekęs į 16-tą diviziją, buvo šios divizijos artilerijos pulko vado pavaduotojas ir pulko vadas. Papulkininkis Simonaitis buvo tvirtu politinio nusistatymo, verčiamas stoti į komunistų partiją išliko nepartinis. 1944 metų vasarą Kurše buvo sunkiai sužeistas (buvo nutrauktos abi kojos).¹⁴

¹⁶ Žinant 16-tos divizijos komisaro Macijausko nusi-statymą viešiau reiškiančių tautinį patriotiškumą karių ir karininkų atžvilgiu — galima įžvelgti galimybę pavesti jiems pavojingesnius uždavinius ir dažnesnių jų žuvimą bei sužalojimus, nors Simonaičio atvejui konkrečių duomenų ir neturime. Tuo, žinoma, mes netvirtiname, kad svoietų armijoje partiečiai buvo daug saugesni. Mes tik norime paryškinti šią galimybę ir tai, kad papulkininkio Simonaičio atvejui sovietų MGB panaudojo dar ir kitokio pobūdžio klastą. Pagal atėjūno MGB duotas direktyvas ir duomenis spaudai apie okupanto ir jo pakalikų kovas su Lietuvos partizanais, — buvo man nurodyta ir kovojusio su partizanais MGB pulkininko Simonaičio pavardė. Tačiau tokio pulkininko okupuotos Lietuvos MGB ir MVD žinybose nebuvo ir nėra, nes jo nenurodo ir vilniškės enciklopedijos. Greičiausiai tai atėjūno Simonovo, gal Semionovo ar kitokio žudiko slapyvardis. Tuo klausimu buvo paskelbtas Lietuvoje gana "dokumentalus" reportažas, su tikromis NKVD generolo Bartašiūno, partizanų vado Lukšos ir kitomis pavardėmis. Pulkininko Simonaičio pavardė ten panaudota todėl, kad klaidintų pasaulio, taigi ir lietuvių išeivijos viešąją nuomonę. Atseit, nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas pulkininkas Simonaitis kovojo fronte su vokiečiais, buvo sunkiai sužeistas (neteko abiejų kojų), ir po to net kovojo su Lietuvos partizanais už grobikiškus Maskvos tikslus. Štai ką reiškia Maskvai nepartinis lietuvis karininkas. Deja, išeivijoje, Amerikoje, rašytojas Melnikas parašė romaną apie Lietuvos partizanų kovas su okupantu ir jo pakalikais, o kagiebi-stų prikergtą atėjūnui žudikui lietuvių pulkininko Simonaičio pavardę rašytojas taip pat transformavo į lietuvių ir jį romane pavadino MGB pulkininku Liškūnu.

Turint omenyje Simonaičio atvejį, ypač reikšmingos yra poeto Marcelijaus Martinaičio parašytos Lietuvoje "Kukučio Baladės". Jose atkartojami karo metų kraupūs įvykiai ir jos prilygsta kitos pakopos dokumentalistikai. Šiuo atveju išskirtinai reikšmingi yra posmai, kuriuose poetas kalba apie nurodymus Kukučiui, kai jis buvo paleistas po arešto iš daboklės ar kalėjimo. Jam buvo pasakyta: "Negalvojant galvoti

ko nereikia galvoti; nematant matyti ko nereikia matyti; nesuprantant suprasti, ko nereikia suprasti”.

Tik 1946 metais papulkininkis P. Simonaitis, pasveikęs, buvo paleistas iš sovietų armijos į atsargą, kaip pirmo laipsnio karo invalidas ir iki mirties gyveno Kaune.¹⁴ Kai buvo aprūpintas geresnės kokybės protezais, jis, pasiremdamas lazdomis, sugebėjo vaikščioti.

PULKININKAS ANTANAS STANISLOVAVIČIUS, šiauliškis, gimęs 1914 m. balandžio 4 d, Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas. Patekęs į 16-tą diviziją, buvo įvairių padalinių vadas, įskaitant ir pulko vadas imtinai. 1944 metais baigė Frunzės karo akademiją ir po karo tarnavo sovietų armijoje. 1956 - 1959 metais — Kauno kūno kultūros instituto Karinio parengimo katedros viršininkas.¹⁶

PULKININKAS ANTANAS ŠURKUS, žemaitis, gimęs 1893 rugsėjo 12 d., miręs 1953 m. gruodžio 5 d. Vilniuje. Caro armijos, Rusijos revoliucionierių ir nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas. Patekęs į 16-tą diviziją, Šurkus buvo tos divizijos pulko vadas, divizijos vado pavaduotojas. Po karo pulkininkas Šurkus 1946 - 1948 metais buvo Vilniaus pedagoginio instituto ir Vilniaus universiteto karinio parengimo katedrų dėstytojas.^{14, 16}

Pagal gen. Raštikį,¹ pulkininkas Šurkus buvo pavyzdingas, drausmingas, griežtas, tvarkingas, darbštus ir pareigingas karininkas. Sovietų armijoje karinis laipsnis jam paaukštintas nebuvo. Į kompartiją A. Šurkus įstojo tik 1944 metais. Jam mirus, okupuotos Lietuvos spauda tada jį minėjo kaip “ištikimą kompartijos sūnų ir karštą sovietinės tėvynės patriotą”. Gen. Raštikis, gerai pažinęs pulkininką Šurkų, pažymi, jog neįtikėtina, kad Šurkus būtų buvęs “ištikimas partijos sūnus”, t.y. nuoširdus ir įsitikinęs komunistas. Pagal Raštikį, jis buvo pareigos žmogus, aplinkybių priverstas tarnauti rusų kariuomenėje, drausmingai atlikinėjo jam pavestas pareigas, nes kitos išeities tada jam nebuvo.

GENEROLAS MAJORAS ADOLFAS URBŠAS, rokiškėnas, gimęs 1900 m. rugpjūčio 20 d., miręs 1973 m. gegužės 19 d. Kaune. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės pulkininkas. 1941 metais buvo išsiųstas Maskvon ir mokėsi Aukščiausiuose vadų tobulinimosi kursuose prie sovietų armijos Generalinio štabo akademijos (prievartinė pereinamojo

stadija). Baigęs kursų, iki 1943 metų pavasario (taip pat po karo, 1946 — 1955 m.) dėstė Aukštuosiuose karininkų kursuose Solnečnogorske (Maskvos sr.) ir nuo 1943 metų tarnavo 16-toje divizijoje. Nuo 1943 metų balandžio iki 1944 metų gegužės buvo tos divizijos pulko vadas, divizijos štabo viršininkas, divizijos vadas (nuo 1944 metų rugsėjo).^{14, 16, 21} Pasirodo, gen. Urbšas, kaip nepartinis, nebetiko vadovauti divizijai, kai ji po karo buvo ruošiamą žygiui iš Kuršo į Vilnių, kuris prasidėjo 1945 m. birželio 14 d. Gen. Urbšas sugebėjo išsisukti nuo vadovavimo šiam gėdingam “nugalėtojų” žygiui į pavergtą Lietuvą.

Jaunystėje A. Urbšas buvo įveltas į 1919 metų sovietų valdžios akcijas Lietuvos švietimo tinkle, bet kompartijai nepriklausė. Jos nariu tapo tik 1954 metais, nuvainikavus Staliną. Po karo gen. Urbšas 1955 - 1961 metais buvo Lietuvos veterinarijos akademijos Karinio parengimo katedros viršininku.

GENEROLAS MAJORAS FELIKSAS BALTUŠIS - ŽEMAITIS, karo mokslų kandidatas ir docentas, telšiškis, gimęs 1897 m. lapkričio 30 d., miręs 1957 m. birželio 1 d. Maskvoje. Surusėjęs Rusijos revoliucijos karininkas. Baltušis - Žemaitis į sovietų kompartiją įstojo 1918 metais. 1919 metais vykdė sovietų valdžios karines priemones Lietuvoje, Šiauliuose suorganizavo Žemaičių pulką ir jam vadovavo. Lietuvos savanorių kariuomenei atrėmus sovietų Rusijos antpuolį, Baltušis pasitraukė Rusijon, dalyvavo pilietiniame kare, vadovavo pulkui, brigadai, buvo divizijos štabo viršininku. Pasibaigus Rusijos pilietiniam karui, Baltušis baigė Karo akademiją ir vadovavo sovietų armijos kavalerijos dalims. 1935 - 1940 metais dėstė Frunzės karo akademijoje. Sovietams 1940 metais okupavus Lietuvą, žiauriame gyvenimo kelyje pagudrėjęs Maskvos atsiųstą į Lietuvą generolą majorą F. Baltušį - Žemaitį prosovietinė J. Paleckio “vyriausybė” pakėlė brigados generolu (gen. maj.) ir paskyrė Lietuvos kariuomenės vadu.^{14, 16} Prievaratinėse pareigose šis aprusėjęs, tačiau neišsizadėjęs lietuviškumo, generolas, kurio lietuviškumas žymiai sustiprėjo sugrįžus Lietuvon, išbuvo labai trumpai.

Gen. Raštikis pažymi,¹ kad gen. Baltušis - Žemaitis esąs buvęs labai ramaus ir lėto būdo, atsargus ir ne pataikūnas. Jis daugiau buvo linkęs prie kabinetinio ir pedagoginio darbo, negu prie vadovavimo lauke. 1942 metais gen. Baltušis - Žemaitis buvo paskirtas pirmuoju 16-tos divizijos vadu. Jam vadovaujant 1943 metų žiemos puolamosioms kau-

tynėms prie Oriolo, 16-ta divizija patyrė sunkių nuostolių. Reikia manyti, kad kavalerijos generolo B. vadovavimas sankirčiui su tada dar galingais vokiečiais atrodė blankiai, lyginant su aukštuosius karo mokslus Prahoje baigusio ir studijavusio Maskvoje gen. Karvelio žiniomis ir operatyvumu. Todėl kai tik gen. Karvelis įstojo į partiją, gen. Baltušis - Žemaitis iš pareigų buvo atleistas ir jo vieton divizijos vadu buvo paskirtas gen. Karvelis.

ARTILERIJOS GENEROLAS MAJORAS JONAS ŽIBURKUS, šiauliškis, gimęs 1901 m. vasario 24 d., miręs 1974 m. liepos 18 d. J. Žiburkus 1919 metais buvo įsivėlęs į sovietų valdžios veiksmus Lietuvoje, tarnavo Žemaičių pulke. Lietuvai atrėmus sovietų Rusijos užpuolimą, Žiburkus pasitraukė Rusijon ir 1921 metais įstojo į komunistų partiją. J. Žiburkus Puškine baigė Artillerijos karo mokyklą ir Leningrado Artillerijos akademiją. Prasidėjęs sovietų - vokiečių karui, Žiburkus buvo atsiųstas į 16-tą diviziją ir iki 1943 metų pavasario buvo tos divizijos artillerijos vadas. Žiemos puolamosiose kautynėse prie Oriolo, divizijai patyrus daug nuostolių, Žiburkus buvo iškeltas kitur ir paskirtas zenitinės artillerijos divizijos vadu, kuriuo buvo iki 1946 metų. Vėliau, po karo, tarnavo sovietų armijoje, 1950 - 56 metų tarpsnyje buvo sovietų armijos Vilniaus įgulos viršininku.^{14, 16} Yra faktų, kad Žiburkus paskutiniuoju vadu kartu buvo ir 16-tos lietuviškos divizijos. Tačiau ir gen. Žiburkus, kaip lietuvis karininkas, nors ir aprusėjęs, taip pat išvengė, kad vilniškėse enciklopedijose būtų nurodyta, jog jis buvo paskutinis lietuviškosios divizijos vadas. Nors tai buvo tik vardas ir mažas žiupsnelis milžiniškoje sovietų armijoje, bet vis dėlto tai buvo aukšto laipsnio lietuvių karininkų protestas dėl lietuviškosios divizijos panaikinimo. Ir tai atsitiko 1956 Chruščiovo atlydžio metais.

Gen. Žiburkus, taip sakant, pagal mundurą, buvo sovietų kompartijos Lietuvai Centro komiteto nariu, Aukščiausiojo sovieto deputatu.¹⁶ Atrodo, kad generolo santykiai su Lietuvos miškų ūkio ir medžioklės ūkio žinybomis buvo geri. Gen. Žiburkus, gavęs žinių apie rusų karininkų brakonieravimus ir miškų padegimus (jie tuo ypač pasižymėdavo), tuojau juos išdangindavo į atsargą, o tuo — dažniausiai ir iš Lietuvos. Tai taip pat buvo Chruščiovo atlydžio metais.

Čia su šiuo brūkšniu baigiasi Lietuva. Pateiktas žiupsnelis žinių apie Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės aukšto laipsnio (įskaitant ir gavusius paaukštintimus sovietų armijoje) karininkus. Šis išvardintų karininkų sąrašas nepretenduoja būti pilnu, juo labiau, išsamiu. Daugumas tų suminėtu karininkų iš Lietuvos neutralistinio pobūdžio kariuomenės pateko į sovietų armiją, kuri yra labai supolitinta. Jie giliai sukrėsti ir kiekvienas savaip karo negandų keliuose sprendė politinės prievartos klausimą. Didžiuma jų į komunistų partiją nestojo arba įstojo labai vėlai, po karo, dėl duonos kėsnio. Kare jie pakėlė sunkią dalį, o po karo ėjo karines pareigas 16-toje divizijoje, kurioje kariai ir stovyklaujanti studentija daugiausia buvo lietuviai. Išvardinti karininkai vadovavo aukštųjų mokyklų karinio parengimo katedroms ir ten profesoriavo arba kitaip reiškėsi okupuotos Lietuvos gyvenime. Gal būt istorijos tėkmėje vienas - kitas aukščiau pabraukto brūkšnio surašytų karininkų bus nukeltas žemiau brūkšnio, bus nukeltas į Kirkės karalystę. Betgi tenai, žemiau brūkšnio yra nuožmūs Rytai. Tenai surašyti surusėję lietuvių kilmės komisarai ir kariškiai — rusiškojo sovietų imperializmo rėmėjai, kurių daugumą to imperializmo tironai ir sunaikino. Išimtį sudaro komisaras Macijauskas, kuris daugybę lietuvių ir Lietuvos žydų palydėjo į kapus. Čia "į kapus" — ne tas žodis, jis palydėjo į svetimųjų fronto duobes ir į amžinojo pašalo sukaustytas Janisėjaus pakrantes už Norilsko. Nuo Macijausko nei kiek neatsiliko ir lietuvių partizanų žudikas NKVD generolas Bartaiūnas. Jiems suvereni Lietuvos valstybė — nebesuvokiama tuštuma.

I š n a š o s

19. V. Ragauskas, E. Danilevičius. *Lietuviškosios Divizijos kelias*. Vilnius, Mintis, 1969, 96 psl.

20. Lietuvos karių "Z" liudijimas.

21. *Lietuvių Enciklopedija*, Lietuva, 15 t., Bostonas, 1968, 807 psl. (Liet. Enciklop. Leidykla).

22. *Za Rubežom* (Antrojo pas. karo istorijos apžvalga; Didž. Britanija).

23. Pabėgusio kario — partizano liudijimai.
(*Bus daugiau*)

Skaityk
ir platink
K A R Į

Dėl Dr. K. Ėringio “Lietuvos karių mirties sovietų armijos gretų replėse”

Keletą žodžių apie tai, kas man žinoma, ko dr. K. Ėringis sakosi nematęs ir negirdėjęs. Mano žinios liečia pulką, kuris iš Jarcevo buvo perkeltas Ukmergėn, į buvusias Lietuvos kariuomenės kareivines. (Pulko nr. neatsimenu).

Dar Jarceve, maždaug spalio mėn. pradžioje, buvo išrinkti kai kurie vyrai, jau tarnavę Lietuvos kariuomenėje, apmundiruoti vatinėm naujom žieminėm uniformom, neva tai papildymui 16-tai lietuvių divizijai. Kiek tos šnekos atitiko tiesai, sunku pasakyti, nes iš tų asmenų vėliau nei vieno neteko sutikti. Jarceve gyvenome “šalašnikuose”, t.y. iš žagarų ir šakų su lapais dengtoje palapinėje, visas būrys ar daugiau. Jei kam vietos neužteko, turėjo praleisti naktį po atviru dangumi. Nors ir toje palapinėje nebuvo geriau. Laimė, kad tą rudenį nedaug telijo, o kai palydavo, tai vanduo taip ir bėgdavo pro tas šakas visiems ant galvų. Gulėdavome visi kaip silkės bačkoje. Apsiversti tai ir nemanyk. Praustis eidavome į už kelių dešimčių metrų esantį griovelį su stovinčiu vandeniu. Bet po kelių dienų nustojome praustis, nes kai kurie pradėjo skųstis akimis. Būrio vadu buvo leitenantas Pakėnas, vėliau išsiųstas į frontą ir žuvęs. Kitų būrių vadai buvo keli rusai ir vienas žydas, neva tai iš Lietuvos. Lt. Pakėnas karo mokyklą baigė kažkur šiaurėje, girdi, net ir žiemos metu per didžiuosius šalčius reikėdavo gyventi palapinėse. Maždaug spalio mėn. pabaigoj pulkas buvo perkeltas Ukmergėn, į buvusias Lietuvos kariuomenės kareivines, iš kurių vienas pastatas buvo visai sudegęs.

Dr. K. Ėringis rašo, jog nežinąs, nes nematęs, kad dezertyrai būtų buvę sušaudyti. Bet Ukmergėje toks įvykis yra buvęs.

Kareivinėse visus sugrūdo kaip kopūstus žiemai. Vienoje didžiulėje patalpoje (gal buvo kada salė?) sutalpino visą kuopą. Sukalė trijų aukštų narus taip, kad viršutinė eilė gulėjo visai palubėj ir iš ryto atsikėlę žmonės turėdavo šluostytis prakaitą, nes viršuje trūkdavo oro. Tuo tarpu gulintieji apačioje,

atsikėlę kalendavo dantimis. Geriausiai buvo tiems, kurie gulėjo pirmame aukšte.

Iš ryto “praustis” žygiuodavome į Šventąją, o grįždami atgal, iš vienu griuvėsių turėdavome atnešti po kelias plytas, kurias vėliau sukraudavome viename kareivinių rajono kampe. Sunkiųjų kulkosvaidžių kuopos vadu buvo kapitonas, juodaplaukis gruzinas. Iš ryto per patikrinimą karininkai keikdavosi, girdi, jau ir vėl tiek ir tiek svolačių pabėgo. Ir tai dažniausiai su ginklais, kas nesudarydavo didesnių sunkumų, nes jie būdavo laikomi tose pat gyvenamose patalpose. Kas liečia keiksmus, tai kuopos vadas, gruzinas, galėtų olimpiadoje dalyvauti su pačiais velniais, ir tikriausiai taptų laimėtoju. Normaliai išsireikšti jis ir nemokėjo. Tik kas trečias ar ketvirtas žodis būdavo apie reikalą, o šiaip tai gryna keiksmų tirada. Ir taip visą laiką. Turėjo savo kaip ir “denščiuką” Lietuvos rusioką, tai buvo jo dešinioji ranka. Atnešdavo jam pietus ir kitą maistą (aišku, daug geresnį) kartu ir pašnipinėdavo, bet tokie buvo jau pažįstami. Jų reikėdavo pasisaugoti.

Kuopoj buvo keletas artistiška nagingų, ilgapiirščių vyrų, tai tie jam tuos pietus dažnai ir nudžiaudavo, šiaip sau, dėl šposų ir pasidalindavo su kitais. Na, po to ir prasidėdavo keiksmi, o tai kaip tik ir sudarydavo visiems malonumą.

Bet buvo ir kitos rūšies Lietuvos ruselių. Nors to laisvo laiko kaip ir nebuvo, bet vienas toks ruselis vis turėdamas nors šiek tiek laisvo laiko, skaitydavo šv. Raštą ar šiaip iš maldaknygės. Jis labai ir nesislėpdavo. Aišku, tokio “įžūlumo” raudonieji pakęsti negalėjo. Po kurio laiko jį suėmė ir sargybos lydimą išvežė Vilniun. Bet kitos dienos pavakare grįžę sargybiniai keikėsi, girdi, kuomet tamsoje mašina važiavo per mišką, tai tas iš mašinos iššokęs ir dingęs miške.

Prieš pat 1943-tus Naujuosius metus įvyko štai kas: Iš pat ryto jau po pusryčių buvo įsakyta kiekvienam pasiimti savo asmeniškų daiktus, kuprinę-maišą, katiliuką, daugiau juk niekas nieko ir ne-

turėjo. Juk tai ubagų armija. Po to buvo visiems įsakyta išsirikiuoti lauke prieš kareivines keliomis eilėmis, kelių žingsnių atstume vienam nuo kito. Prieš save išdėlioti visus turimus daiktus (net ir iš visų kišenių) ir laukti. Laukti teko ilgai, mat, pirmiausiai tikrino visus kampus kareivinėse, net ir gulimų čiuzinių neaplenkė. Vėliau atėjo mūsų eilė. Grupė karininkų su pagelbininkais išžiūrėjo ir iškratė viską kuo nuodugniausiai. Iščiupinėjo kiekvieną smulkmeną, iškratė kiekvieną kišenę. Dar prieš išeinant iš kareivinių buvo kažkoks sujudimas. Tai vienur tai kitur buvo šaukiami asmenys, kur, girdi, šioks ir toks ir t.t. Vieni buvo kažkur iškviečiami ir niekas nežinojo kur. Po rajoną zujo rusai komunistai, ginkluoti karabinais, kažkas buvo neaišku.

Vėliau, jau kratos metu, pamatėme tuos pajieškumus tautiečius vedamus ginkluotos sargybos. Tai buvo nemažas būrys, gal apie šimtą žmonių, kurie sparčiai žengė vartų link. Matėme kai kuriuos ir iš mūsų kuopos tame būryje. Kaip matyti, tai buvo pravestas savos rūšies valymas visame pulke. Kur tie tautiečiai buvo nugabenti ir kas su jais nutiko, taip ir liko nežinioje.

Kratą pravedus, — naujas įsakymas. Visą sunėsti į kareivines ir po to vėl visiems išsirikiuoti lauke.

Išsirikiavome kuopomis. Na, galvojome sau, kas čia bus toliau. Išžygiavome iš kareivinių rajono ir nužygiavome į gal už kokio kilometro besirandantį mažą miškelį. Ant pievos visą pulką išrikiavo taip, maždaug kvadrato formoj, jog viena jo pusė liko atvira. Laukiame toliau. Maždaug po 15 ar 20 minučių pamatėme ginkluotos sargybos vedamą vieną asmenį. Atvedę pastatė suimtąjį atviroje pusėje, o sargyba pasitraukė atokiau ir prieš jį išsirikiavo. Iš kareivių tarpo kažkas tai murmtelėjo apie sušaudymą, nors tikri dėl to nebuvo. Toliau iš grupės aukštesnių karininkų išsiskyrė vienas atokiau ir iš portfelio išsiėmęs popierius pradėjo skaityti nuosprendį. Mažai kas klausėsi to viso teksto, bet kiekvienas išgirdo žodžius “už dezertyravimą teismo nuteistas sušaudyti”.

Nuteistasis buvo tolokai, taip kad matėsi tamsūs plaukai, bet veido nebuvo galima geriau įsižiūrėti.

Į klausimą, “ar nori ką pasakyti” — nieko neatsakė.

Tuomet komanda, šūviai iš šešių ar aštuonių karabinų, ir vyras kniūbščias sukrito priekin.

Atvažiavo arkliau pakinkytas vežimas — dėžė, toks kaip kadaise veždavo žvyrių, nelaimingąjį įmetė į tą vežimą ir išvežė. Mes grįžome atgal į kareivines.

Vargiai jie tuomi kam nors įvarė baimės, bet pas visus liko bjaurus-slegiantis jausmas.

Tos pačios ar kitos dienos popietę ltn. Pakėnas pasirinko tris vyrus, liepė jiems pasiimti karabinus, išdavė po 40 ar 50 šovinių ir išvyko Jonavon. Matyti, tą pasirinkimą jis padarė savo nuoižiūra, be kuopos vado žinios, nes tas vėliau vėl keikėsi kaip pasiutes, girdi, — “pasiėmė kažkokius svolačius ir išvažiavo”. Kas vėliau dalinai ir pasitvirtino, nes vienas iš tų pasirinktųjų dingo su viskuo, o ltn. Pakėnas už tą savo pasirinkimą buvo nubaustas išsiuntimu į frontą, kur ir žuvo. Išvažiavus jiems Jonavon, pasklido šnekos, kad jie, girdi, nuvažiavo pasitikti kažkokių “frontovikų”. Kas ir kaip, niekas nieko tikro nežinojo, bet, kaip sakoma; — nėra dūmų be ugnies — taip ir čia, tam tikri spėliojimai vėliau pasitvirtino.

Kuomet tie rusiški frontovikai atvažiavo, pulkas buvo nuginkluotas ir... kone visi atsidūrė nepertoliausiai nuo Uralo. Sniego iki pilvo, maistas prastas, badas, medžių nešimas kurui ant nuosavų pečių kilometrais ir kitokie “malonumai”. Dar gerai, kad toks stovis truko neilgai. Vėliau daugumas mažesniais ar didesniais būreliais liko išskirstyti po rusiškus dalinius ir atsidūrė fronte. Buvo ir tokių, kurie papuolė į darbo batalionus ir fronto nematė. Teko tokių keletą sutikti ir išsikalbėti, nors kaikuris ir kraujais spjaudė.

Vienas už kažkokius prasikaltimus buvo išsiųstas į bausmės batalioną, kitaip dar vadinamą — mirties batalionu. — Buvo lengvai sužeistas ir paguldintas vienoj Gardino ligoninėj. Kuomet jautėsi kiek geriau, iš ligoninės pavyko pabėgti ir su kitais suvarytais naujokais iš naujo stoji kariuomenėn. (Tais laikais tokie dalykai buvo įmanomi) Ir taip per ilgesnį laiką, frontui slenkant į vakarus, atsirado net Čekoslovakijoje. Karui pasibaigus jo dalinys grįžo pėsčiomis į Gardiną. Gardine buvo visi iškratyti, buvo atimtas taip vadinamas “karo grobis”: rankiniai laikrodėliai, žiedai ir kitokie niekalai, ir buvo paleisti namo.

Antras tautietis iš to ukmergiškio pulko, karui baigiantis, atsirado prie amerikiečių, anglų-rusų zonų sienos. Tiesiog prie sienos tekdavo dažnai stovėti sargyboje. Užklaustas, kodėl jis nepasitraukė į vakarus, ar neturėjo noro, atsakė: — Pabėgti tai noras buvo labai didelis, bet kuomet pamačiau ankščiau pabėgusius, kurie anglų ar amerikiečių buvo gražinti atgal rusams, tai tie norai ir išgaravo. Kaip su tokiais gražintais bėgliais rusai elgdavosi, gali gerai sau įsivaizduoti.

SS-ININKAI ŽIAURIAI NIEKINO LIETUVIŲ TAUTĄ

Tai liudija dokumentai, kuriuos į lietuvių kalbą išvertė ir sutvarkė

Dr. BRONIUS NEMICKAS

Rausdamasis Nacionalinio archyvo vokiškąją Lietuvos okupaciją liečiančių dokumentų sandrauboje, užtikau mikrofilmą (T175,22 šeiva), kuris, be kitų dalykų, atšviečia Himmlerio susirašinėjimą su savo SS vyriausios įstaigos šefu Bergeriu apie Pabalčio legionus. Kadangi, kaip žinome, ir, be to, dar kaip patvirtina anksčiau "Kario" paskelbtieji dokumentai, vokiečiai dėka atkaklaus lietuvių tautos priešinimosi neįstengė Lietuvoje įsteigti SS legiono, tai ir minimajame susirašinėjime kalbama kone išimtinai tik apie estus ir latvius. Lietuva ir lietuviai užkliudoma tik retkarčiais ir dažniausiai paniekos žodžiu. Lietuvių tautos pažeminimą, panieką iš vienos pusės ir SS-ininkų kėslus į Lietuvos jaunimą iš kitos pusės atspindi čia skelbiama tų dokumentų išskarpėlė.

PASITARIMAS ROSENBERGO (UŽIMTŲJŲ RYTŲ KRAŠTŲ) MINISTERIJOJE

Dalyvauja pats Rosenbergas, trys jo ministerijos sekretoriai (Becke, Meyer ir Koerner), Ukrainos Reicho komisaras Koch, Gudijos Reicho komisaras Kube, užsienio darbininkų karo ūkinį įkinkymo tvarkovas Sauckel ir Himmlerio Vyhriausios SS įstaigos šefas Berger. (Jis Himmleriui parašė ir šias "pastabas").

Trečiajam tai fronto pamatyti ir neteko. Jis buvo išsiųstas Kaukazan į darbo batalioną kur ir praleido visą laiką. Grįžo truputį vėliau kaip kiti. Tokių darbo batalionų buvo iš mobilizuotų vyrų ir Lietuvoj, tik jų gyvenimas taipgi nebuvo jau pavydėtinas. Dirbo jie prie įvairiausių viešų darbų: tiltų statybų ir pan. Prie tų laikų "technikos", kurią sudarydavo daugumoj nuosavos rankos, atsitikdavo daug įvairiausių, net mirtinų nelaimių. Mano įsitikinimu, mūsų tautiečių tarpe yra tokių asmenų ir su tokiais pergyvenimais, prie kurių ir geriausi romanai neprilygs. Žinia, jie nėra svarbūs, įvykius apžvelgiant bendra prasme, bet vistiek savotiškai įdomūs. Sakykim kad ir toks kurioziškas įvykis.

Jau vokiečių okupacijos pabaigoj buvo batalionas, kurio viena dalis stovėjo punkte P., o kita dalis

Berlynas, 1943 m. liepos 14 d.

Reicho SS Führeris¹

Vyriausios SS Įstaigos Šefas /43g. Kdos.
CD SSHA/Be/W/VS-Tgb.-Nr. /43g. Kdos.

PASTABOS

Reicho Rytų ministerijoje 1943 m. liepos 13 d. 17 val. buvo pasitarimas. Jame dalyvavo Koch,² Sanckel,³ Kube,⁴ Meyer, Körner, Backe ir kiti ministerijos pareigūnai. Negaliu atsikratyti įspūdžio — pasitarimas buvo pradėtas, kad ir vėl būtų giedama sena giesmė — "nuimkite nuo mūsų sprando gaujas, kitaip nebus javų". Po reichsleiterio Rosenbergo⁵ įvado, kuriame nebuvo nieko naujo, kalbėjo Sauckel apie visuotiną darbo jėgos įkinkymą (Einsatz). Čia jis išvedžiojo, kad mes 1942 metais įkinkę 3 milijonus žmonių iš Rytų ir Vakarų, o 1943 metais dar pridėję 1.3 milijono moterų iš Vokietijos ir 1.1 milijono užsieniečių. Įkinkius vokiečių moterį, Vokietijos (darbo) jėga esanti visiškai išsemta. Taip pat ir iš Vakarų stambios darbo jėgos nebebūsią galima gauti nebent valstybės būtų verčiamos teikti tiek darbo jėgos, kaip su Vokietija kariaują kraštai. Todėl esą ypač reikalinga įkinkyti žmonės iš Rytų. Čia jis

puinkte T. Nors batalione buvo ir lietuvių karininkų, bet visa tvarka ir priežiūra buvo vokiečių rankose. Dar prieš raudoniesiems užėinant, dalis bataliono karių pasitraukė ir liko Lietuvoj, o kita dalis su batalionu pasitraukė Vokietijon. Likę Lietuvoj, raudonųjų buvo mobilizuoti ir vėl atsirado fronte, tik jau priešingoj pusėj. Ir taip jau buvo likimo lemta, jog kai kuriems iš jų teko dalyvauti paimant nelaisvén savo buvusius ankstyvesnius draugus.

Ne vienas pagalvos, jog tai negraži pasaka ar melas. Deja, taip nėra. Tai autentiška realybė iš pirmu lūpų. Ar tie nelaisvén paimti tautiečiai kuomet nors pamatė savo gimtines, vargiai tam galima patikėti. Galimas dalykas buvo ir daugiau tokių ar panašių įvykių, juk mūsų tautiečių buvo abejose fronto pusėse, ypatingai paskutiniaisiais karo mėnesiais.

V.

teikia daug reikšmės moterims iš Rytų. Po pusės metų įdirbio radęsi labai daug ukrainiečių moterų, kurios aukščiausios vertės pramonėje, kaip pvz. Ienos "Zeiss", jau prašokę vokiečių darbininkų darbinumo kreivę. Reicho komisarijai pareiškė, kad jie iš savo pusės nebegalėtų duoti daugiau darbo jėgos, ir nurodę didelį kariuomenėje tarnaujančių pagalbinių skaičių. Šių pagalbinių esą tarp 600.000 ir 1.2 milijono. Kaip Backe nurodo, jų yra 1.4 milijono; be abejo išlaikyme jie esą jaučiami, bet nėra tinkamai išnaudojami. Toliau buvo atskleista eilė reiškinių, kur etapai prisigėrę, kaip kempinė, ir esą daug įstaigų, kurios turinčios penkis ar šešis kartus didesnį personalą, kaip kad iš pradžių buvę numatyta. Valstybės sekretorius Backe išvyniojo visą šį klausimą dėl didelių išlaikymo išlaidų. Šiandieną Sauckel turi eiti pas Führerį ir su juo šiuos klausimus apsvaryti.

Dar kartą užkliudžius gaujų veiklą, visus puolimus aš griežčiausiai atmečiau ir uždraudžiau kištis į SS Reichsführerio kompetenciją žmonėms, kurie nieko nesupranta ir, be to, kas man liūdniausia, kaip patyriau, pasičiupe kiekvieną mongolų (totorių) pranešimą apie kokius nors laukinius vietinius, pateikia ji Reicho Rytų ministerijai su atitinkamomis citatomis ir priedėliais.

Koch man pritarė ir pažymėjo, kad esą labai juokinga visada kalbėti apie gaujas. Pagaliau esą taip, kad pagrindinėse žemės ūkio srityse gaujų, kaip žinia, nesą, bet jos veikiančios miškingose srityse, iš kurių galėtų gautis nedaug žemės ūkio gaminių, išskyrus malkas.

Sauckel gynėsi taip pat labai kietai: net Rytų ministerijoje buvę nuolat kalbėta, kad jos veikla paskatins gaujų atsiradimą. Jis gavęs iš Führerio aiškų pavedimą ir, jei ne Koch'o parama, šiandieną nevažiuotų daug "Tigrų" ir "Panterų" tankų.

Tai buvo pirmas Rytų ministerijoje pasitarimas, kuriame ne tik aš aiškiai kalbėjau, bet ir kiti.

Ir tatai buvo vienintelis malonus dalykas.

Prašau SS Reichsführerį išspręsti šiuos klausimus:

1. Estų ir latvių moterys, kurios atvyksta į Reichą, yra visai taip traktuojamos, kaip moterys iš Rytų. Jos turi pasirašyti, kad neturės lytinių santykių su vokiečiu ir t.t. Dažnu atveju būna žmonos, seserys arba sužieduotinės SS narių, kurie labai nukentėjo nuo bolševikų ir geidžia savanoriškai įsijungti. Prašau išskirti estų ir latvių moteris iš moterims iš Rytų taikomųjų nuostatų.

2. Lietuva darbo pažvilgiu bendrai dar neliesta. Ten esančios policijos pajėgos betgi yra per silpnos, ir, sako, jei prasidėtų priverstinis darbas įkinkymas, Lietuvoje rastųsi daug gaujų. Norėčiau pasiūlyti — **Lietuvoje pradėti griežtą darban įkinkymo akciją**, ją baigus vidurinėje Rusijoje ir šiaurės Ukrainoje. (Pabraukta vertėjo.)

3. Reichsführerio SS įsakymu, Minsko žydai turi būti arba iškelti arba suvaryti į koncentracijos stovyklą. Kube savo srityje turi didelį specialių vežėčių (Panjewagen) fabriką (su 4,000 žydu) ir tvirtina, kad jis šį fabriką tuojau turėtų sustabdyti, jei žydai būtų atimti. Aš jam sugestijavau kreiptis per aukštesnįjį SS ir policijos führerį į Reicho SS Führerį ir gal paversti šį fabriką koncentracijos stovykla. Iš tikrųjų tatai reikėtų, kad jis jų (žydu) atsikratytų, bet jam nebūtų nuostolio, nes čia, kaip jis tvirtino, kalba eina tik apie vežėčių gamybą.

Pasitarimas pasibaigė 19:45 val. Koch'as išgaravo (išsiskubino) prieš 18:00 val.

(Pasirašė) Berger⁷

SS-Obergruppenführeris

Tikra.

(Parašas)

SS - Untersturmführeris
ir adjutantantas

BERGERIO "PASTABŲ" PADARINIAI

Bergerio pastabos, tiksliau skundas Himmleriui, kaip rodo kiti čia skelbiami dokumentai, neplenkė Lietuvos ir lietuvių: kėsinosi prievarta medžioti darbininkus karo pramonei, dergė lietuvių tautą.

Himmlerio Asmeninio štabo šefas Brandt'as, atsakydamas į Bergerio pastabas — skundą, praneša Himmlerio sprendimą visais trimis jo iškeltaisiais klausimais. Ir Lietuva nebūsimanti aplenkta — tinkamu laiku, kai tik susidarysiančios sąlygos, būsimanti vykdoma prievartinė darbininkų medžioklė.

Reicho SS Führeris	Fronto Vadovybės Vietovė,
Asmeninis Štabas	1943 m. rugpjūčio 20 d.
Tgb Nr. 1724/43	
Bra/H.	Slaptai

SS Obergruppenführeriui Berger, SS Vyriausios įstaigos šefui, Berlynas.

Mielas Obergruppenführeri!

Jūsų pastabos apie 1943 m. liepos 13 d. pasitarimą Reicho Rytų ministerijoje pateiktos SS Reichsführeriui (Himmleriui. Vert.).

Pastabų pabaigoje Jūs prašėte Reicho SS-führerį trijų sprendimų, kurių, deja, Jums dar nebuvau pranešęs.

1. Reichsführeris SS išsprendė, kad, savaime aišku, jog estų ir latvių moterys kurios vyksta į Reichą, neturėtų būti traktuojamos, kaip kitos moterys iš Rytų. Šiandieną parašiau Saugumo policijos ir saugumo tarnybos šefui, bet prašau ir Jus iš savo pusės susirišti su Reicho saugumo vyriausiąja įstaiga.

2. Reichsführeris SS pastebėjo, kad taip pat ir Lietuvoje atitinkamu laiku bus suteiktos reikiamos pajėgos darbininkams telkti, kai liausis kova su gaujomis ir susidarys sąlygos. (Pabraukta vertėjo. Br. N.).

3. Sprendimas sako, kad Reicho SS führerio įsakymu, žydai turi būti iškelti į Liubliną ar kurią kitą vietovę. Dabartinė (vežėčių) gamyba gali būti perkelta į koncentracijos stovyklą.

Heil Hitler!

(Pasirašė) Brandt
SS Obersturmbannführeris.

Tas pats Brandt'as praneša Himmlerio sprendimų palankiai traktuoti estų ir latvių moteris Saugumo policijos ir saugumo tarnybos šefui ir paveda Himmlerio vardu imtis tuo reikalu atitinkamų žygių.

Reicho SS Führeris
Asmeninis Štabas
Tgb. Nr. 1724/43
Bra/H.
Fronto Vadovybės Vietovė,
1943 m. rugpjūčio 20 d.

Slaptai

Saugumo policijos ir saugumo tarnybos šefui, Berlynas

Siunčiu kopiją savo laiško, kurį šiandieną parašiau SS-Obergruppenführeriui Bergeriui.

SS-obergruppenführerio Berger'io paklausimo I-masis punktą yra toks:

“Estų ir latvių moterys, kurios atvyksta į Reichą, yra visai taip traktuojamos, kaip moterys iš Rytų. Jos turi pasirašyti, kad neturės lytinių santykių su vokiečiu ir t. Dažnu atveju būna žmonos, seserys arba sužieduotinės SS narių, kurie labai nukentėjo nuo bolševikų ir geidžia savanoriškai įsijungti. Prašau išskirti estų ir latvių moteris iš moterims iš Rytų taikomųjų nuostatų.”

Reicho SS führeris prašo, kad Reicho Saugumo vyriausioji įstaiga imtųsi atitinkamų žygių.

Pavestas

(Pasirašė) Brandt
SS-Obersturmbannführeris

Priedas: 1

Pats Himmleris išdergia lietuvių tautą.

Reicho SS Führeris
Tgb. Nr. II 56/46 Ads
RF/Bn
Fronto Vadovybės Vietovė,
1943 m. rugsėjo 5 d.

Saugumo policijos ir Saugumo tarnybos šefui Berlynas

Tvirtina gavęs 1943 m. rugpjūčio 26 d. telegramą Nr. 151671. Apie darbininkų iš Pabaltijo lytinius santykius turiu tokią nuomonę:

1. Esu už tai, kad lytinio santykiavimo draudimas estams ir latviams, taip pat su estais ir latviais būtų panaikintas.

2. Norėčiau, kad draudimas pasiliktų galioti visiems lietuviams ir lietuviams. Lietuviai yra tauta, kuri taip blogai elgiasi ir taip pat turi tokią menką rasiinę vertę, kad draudimo panaikinimas būtų neteisings ir nepateisinams. (Pabraukta vertėjo).

Pavedu Reicho Saugumo vyriausiajai įstaigai per SS-Obergruppenführerį Bergerį šiuos klausimus aptarti su reichsleiteriu Rosenbergu.

(Pasirašė) H. Himmler

Kaip rodo čia skelbiamas Slaptosios valstybės policijos (Frankfurt/Main) įsakymas, SS-ininkai pagaliau suoficialino lietuvių tautos pažeminimą, panieką.

Gedimino pils žiemą

Slaptoji Valstybės Policija Frankfurt/M
Frankfurt/Main 1943 m. lapkričio 3 d.
II K3 - 24398/43—

Liečia: Darbininkų iš Pabaltijo traktavimą.
Čia: Panaikinimas lytinio santykiavimo draudimas darbininkams iš Latvijos ir Estijos.

I: Mano 1943 m. vasario 15 d. slaptą aplinkraštį — II E, liečiantį Reiche įkinkytų užsienio darbininkų ir karo belaisvių traktavimą.

Viršiau nurodytame įsakyme (7/8 psl. 2 d. bb skaitl.) minimas latvių ir estų darbininkų lytinio santykiavimo draudimas su vokiečių tautiečiais ir tautietėmis nuo dabar panaikinamas. **Tačiau palieka galioti šis draudimas darbininkams iš Lietuvos.**

Pažymiu, kad lytinis santykiavimas tarp vokiečių ir darbininkų iš Latvijos bei Estijos yra kaip ir anksčiau nepageidaujamas. Pasitaikančių nusizengimų persekiojimas turi būti vykdomas pagal negermaniškų tautų narių traktavimą (mano įsakymo 4/5 pusl. C grupė). Todėl turi būti nuolat pateikiami man spręsti pranešimai (apie nusizengimus).

Ankstyvesnis įsakymas vietos policijos įstai-

goms persekioti latvių ir estų darbininkus ryšium su lytinių santykių draudimu nebegalioja.

(Pasirašė) Brender
(Antspaudas) Patvirtinta:
Kanceliarijos tarnautojas

(Šio įsakymo nuorašai nusiųsti 17-kai valdžių įstaigų žinoti ir vykdyti. Vert.)

(National Archives: T 501 šeiva).

PAAIŠKINIMAI:

Nacionalsocialistų partijos laipsniai (titulai) neverčiami į lietuvių kalbą.

2. Koch - Reicho komisaras Ukrainai.

3. Sauckel — užimtųjų kraštų darbo pajėgų karo ūkinį įkinkymo tvarkovas. Nūrnbergo teismo 1946 m. pasmerktas miriop ir pakartas.

4. Kube — Reicho komisaras Gudijai.

5. Rosenberg — Reicho ministeris užimtiesiems Rytų kraštams. Taip pat 1946 m. Nūrnberge pakartas.

6. SS - Reichsführeris buvo Heinrich Himmler'is. Nusizudė 1945 m., nenorėdamas gyvas patekti į sąjungininkų rankas.

7. SS - Obergruppenführeris Berger buvo Himmler'io SS Vyriausios įstaigos šefas. Jis dalyvavo čia atvaizduosimajame Rytų ministerijoje įvykusiame pasitarime ir surašė šias "pastabas".

NERAMIOJI NAKTIS

(1941 m. birželio mėn. 23-24 d. naktis)

(Atsiminimų iš KARIO Nr. 7 tąsa)

J. ABRAITIS

Būdamas poligone, pulkas pergyveno keletą įvykių ir nuotykių, kurių svarbesniais laikytini:

1. Birželio mėn. 14 - 17 dienomis pulke buvo įvykdyti didieji areštai ir ištrėmimai į Sibiro mirties lagerius;

2. Birželio mėn. 17 d. Pabradės poligone nuo pareigų atsipalaidavo I-mo BN vadas kpt. G. Kad bėgtų, jam apie tai pranešė vienas 2-os kuopos kareivis, nes jis sužinojęs prieš savaitę iš rimtų šaltinių, kad BN. vadas bus areštuotas po pirmo išvežimo. Šią žinią patvirtino BN. vado padėjėjas rusas vyr. ltn. Sergiejew, apie tai prasaręs BN. adjutantui kpt. S. Urbonui. O apie galimą BN vado suareštavimą anksčiau asmeniškai pačiam BN. vadui buvo užsiminęs bataliono politinis vadovas, rusas. Tada bekalbant, BN vadas kpt. G. politiniam vadovui atsakė: "Ką, ką, bet manęs tai tikrai neareštuos ir nesuims, nes mano vadovaujamas batalionas yra geriausiai parengtas karui". "Nebūk tikras, kapitone, pasižiūrėk, kaip atrodo tavo bataliono arkliai — vos kojas pavelka... Vien tik dėl šito tave gali nušalinti nuo pareigų".

"O ką aš kaltas, kad arkliai nepaeina..., kodėl raud. armija tinkamai neaprupina ir nepaskiria daugiau ir geresnio pašaro?"

"Bet prie tavęs, drauge kapitone, prikibs, kad laiku neparašai tuo reikalu raporto ir neišgauni pašaro", užbaigė pasikalbėjimą politinis vadovas. Šį epizodą prisiminiau kaip pavyzdį, parodantį, kad nuo okupanto pinklių nė vienas negalėjo išsisukti.

Minimą birželio dieną, kartu su BN vadu iš pulko pasišalino ir pasislėpė nuo arešto ltn. S. ir j. ltn. Juozas Kamičaitis. Pastarasis 1944 m. rudenį žuvo kautynėse prieš bolševikus Latvijoje.

3. Po paminėtų pabėgimų pulke buvo sustiprintas karininkų sekimas. Atostogos ir bet koks išvykimas iš pulko ribų buvo uždraustas, pabėgusieji buvo stroptiai paieškmi, o pulke buvo įvestas parengties stovis, Sekančią dieną iš Pabradės poligono į Vilnių atvyko specialūs raud. armijos pareigūnai ir mums įsakė visus tris sekti, pastebėjus suimti, o nepasiduodant — nušauti vietoje.

Prisimenu, kaip į tokį okupanto potvarkį reaguavo lietuviai kariai: "Su suėmimu, tai jau kitas reikalas..., bet "šauti" tai reikės... tik, žinoma, ne į juos, bet pro juos..."

4. Prasidėjus karui, sukviestiems į pulko štabą batalionų, kuopų ir atskirų tarnybų vadams pulko vadas įsakė visiems apleisti palapinių rajoną ir pasirušti gynimuisi nurodytose poligono vietose. Dienos metu vokiečių lengvieji bombonešiai-naikintuvai pakartodami bombardavo ir apšaudė pulko pozicijas ir gynamų palapinių rajoną. Vakare pulkui buvo įsakyta trauktis dvaras Burbiškiai - Švenčionys kryptimi.

Lietuviai kariai iš Lietuvos išvykti nenorėjo, prievartos žygiui, į Sov. Sąjungą nepritarė, visi apsisprendė likti savo šalyje — Lietuvoje. Jau pačioje žygio pradžioje pasireiškė atsipalaidavimo veiksmai. Mažesnieji pulko daliniai iš karto išbėgiojo ir laikiną saugumą surado miško tankumynuose, o kiti greit "paklydo" ir su pilnais kariško turto vežimais "traukėsi" Pabradės ar Vilniaus kryptimis. Dalyvių pasakojimu, tokie "paklydėliai" pradžioje mažiausiai turėjo pavojaus nes į sutiktų rusų karių paklausimą, kur važiuojate, reikėjo atsakyti tikru vietovės pavadinimu, taigi to jiems ir užteko, o kad pvz. Švenčionys randasi priešingoje jų žygiavimo kryptyje, paklausėjui visa tai nebuvo svarbu, "paklydusiųjų" dėl to nevargino.

Iš didesnių pulko vorų ryškesni ir darnesni pabėgimai prasidėjo traukiantis ir bežygiuojant per miškus, kaimus ir miestelius, sustojus poilsui ar trumpesniai postoviui. Pulke esantieji rusai karininkai ir politrukai greit pastebėjo bemažėjančią dalinių akyvaizdinę padėtį. Dėl šio reikalo labai griežtai įspėjo lietuvius karininkus, o pulke įvedė sustiprintą visų laipsnių lietuvių karių sekimą. Įtariamus pabėgimu pradėjo areštuoti arba nušauti vietoje. Mūsų pulke sušaudytų nebuvo, bet kartu su mūsų pulku besitraukiančiame artilerijos dalinyje bolševikai sušaudė du lietuvius karininkus: ltn. Petrą Gavulį ir j. ltn. Kęstutį Kazėną.

5. Vykdamas įsakytą pasitraukimą, pulke įvyko keletas tragiškų savižudybių. Vieno postovio metu Švenčionių apylinkėse ant upelio kranto nusišovė du pulko karininkai: III-čio BN vadas majoras Valiuškis ir leitenantas Jonas Navikevičius. Tragiško žuvimo priežastį galima tik atspėti: atrodo, atsipalaiduoti jau negalėjo, o iš Tėvynės Lietuvos išvykti nenorėjo, taigi, pasiliko tėvų žemėje... Žinančiųjų paliudijimu, abudu tragiškai žuvę gediminėnai amžiną poilsį surado Švenčionių miesto kapinėse.

Baigiamosios pastabos

Prisimenu daugelį Gedimino pulko vyrų, laimingai tada sugrįžusių į sostinę Vilnių. Pasakodami apie patirtus bendrus ar asmeniškus nuotykius, su nuoširdžia meile ir pagarba jie prisimindavo šaunius Vilnijos krašto lietuvius, kaimų ir miestelių geradarius gyventojus. Tie žmonės daugelį lietuvių karių tada išgelbėjo, sudarydami reikiamas sąlygas pabėgimui. Šimtus paslėpė savų gyvenviečių klojimuose, tvartų ir daržinių palėpėse ar specialiuose maskuotose slėptuvėse - urvuose, iškastuose vokiečių-lenkų karo metu savisaugai. Ne tik gelbėjo bet ir globojo, maitino, o reikalui esant ir civiliškais drabužiais aprenė.

Žydingis pavasaris, žaliuojantys laukai ir miškai tūkstančius grįžtančių pridengė ar uždengė nuo budrios okupanto akies ir kerštingos mirtį nešančios jo ginklų ugnies.

Birželio mėn. 26 - 27 d. į mūsų pulko kareivinių rajoną Vilniuje, Kosciuskos g-vė 8, pradėjo rinktis pirmieji išsigelbėjusieji pulko kariai. Vėliau ši vieta pasidarė pagrindine visų sugrįžtančių lietuvių karių stovykla. Pirmomis karo dienomis pagrindinė susirinkimo vieta buvo Pabradės poligonas.

Sugrįžtantieji fiziškai buvo pervargę, išbadėję, bet stiprūs savo dvasia — nesiskundė ir džiaugėsi būdami laisvi. Beveik visi sugrįžę buvo kariškose uniformose, turėjo asmeniškus ginklus, bet buvo ir tokių, kurie ginklų neturėjo, patys buvo civiliškuose rūbuose ir panašūs į vargdienius, nes sugrįžimo metu savo kariškas uniformas buvo pakeitę į apiplyšusius civiliškus drabužius, o grįždami vaidino vaikščiojančias elgetas, "ūkininkus" ar laukų darbininkus.

Šia proga trumpai prisiminsiu vieną iš tokios kategorijos įvykių. Vienos dienos popietėje mūsų kareivinių kieme atsirado ir prisistatė kažkoks vyras, apsirėngęs kaimiškos gamybos lininiais marškiniais

1 p. DLK Gedimino pulko vadas gen. št. plk. LEONAS GUSTAITIS, g. 1897 m. Marijampolės aps., baigęs Veiverių mokytojų seminariją, trumpai mokytojaves, 1919 m. savanoriu stojo į Lietuvos kariuomenę ir, baigęs Karo mokyklos II laidą, siekdamas aukštesnio mokslo, Italijoje baigė Karo akademiją. Dėstė PLP karo mokykloje, buvo Kariuomenės štabo II skyriaus viršininku ir nuo 1937 metų 1 p. DLK Gedimino pulko vadu. Jam teko iškili pareiga šį pulką įvesti į Vilnių. Deja, bolševikams okupavus Lietuvą, jis buvo eliminuotas iš Lietuvos kariuomenės ir dingo be žinios.

**"K A R Y S" —
PATRIOTIZMO ŠAUKLYS!
Skaitykime ir platinkime
"K A R Į"**

PASKUTINIS KARIŪNAS

(Atsiminimų tąsa iš "Kario" 7 Nr.)

J. KLIMAS

Dar trumpam sugrįšime atgal užbaigimui apie mūsų paskutinius kariūnus. Varėnos poligonan pateko 6. Visi lyg pelės tylėjo ir laukė paleidimo, tik Šleiteris pateko į bėdą. Pirmiausia gerai užsirekomendavo. Betgi, beskirstant į artileriją, pirmą kartą pėstininkų. Tarp jų buvo pėstininkas j. ltn. K. Jam buvo pavesta pravesti šaudymą. Dalis kareivių buvo irgi pėstininkai — sumaišė užtaisus. Kai iššovė, sviedinys sprogo už keliasdešimt metrų. Visi griuvo į dumblą drauge su rusu majoru. K. gavo paapeikimą, o Š. gerai pravedė šaudymą. Vėliau išsitarė raštinėje, kad jis kaip gerai kalbantis rusiškai, kartais politruko užklauskdavo sarkastiškų klausimų. Vieną kartą jam besėdint tualetoose, kažkas atėjo ir politrukui su

priedais pranešė, kad jis apie jį blogai kalbėjęs. Negana to, kažkas prirašė apie politruką rusiškai ant tualetodurų. Galėjo būti kas nors iš rusų karininkų, nes tie irgi politruko ne kentė, bet, būdami daugiau patyrę, žinojo, kaip geriau nuo jo apsisaugoti. Dabar tas apkaltino už viską Šleiterį. Buvo suimtas, uždarytas į daboklę, apkaltintas, kaip kontrarevoliucionierius. Laimei, buvo teismas, į kurį kaip kaltės įrodymas buvo pristatytos išvietės durys. Š. parodė savo rankrašį, kuris visai neatitiko tam antdurų ir buvo išteisintas. Tie visi likusieji kariūnai su savo daliniais tuoj pateko vokiečiams ir įvairiais būdais baigė kario karjerą.

Pabradės poligone buvome 9. Spudasmirė, aš su keturiais pasitraukė-

me į Rusiją. B. pateko prie Daugpilio į nelaisvę. Vokiečiai jį pristatė dirbti prie jų virtuvės; jis, susikombinavęs konservų, išsimainė su kolchoznikais civilius drabužius, pabėgo iš tos vokiečių virtuvės ir pėsčias parėjo į Uteną, iš kur buvo kilęs. Aš patekau į vokiečių nelaisvę prie Veliki Luki. Nežinau kada U. pateko į nelaisvę, bet buvo atsiųstas su belaisvių ešalonu į Rytprūsius, kur, laimei, pateko dirbti pas ūkininką ir tik tuomet, išsiaiškinus, kad lietuvis, buvo iš nelaisvės paleistas. L. ir Š. pasitraukė ir atsidūrė apsupime prie Veliki Luki. Buvo pakelti karininkais ir atsidūrė 16 divizijoje. Lūža mirė džiava prie Oriolo, o Šerelis užlipo ant minos ir vėliau, kaip invalidas, baigė karą pagelbiniuose daliniuose.

drabužiais. Jo kelių keliai buvo išplyšę, pro skyles matėsi nuogas kūnas, o per suplyšusios kepurės viršų matėsi išlindęs pluoštas plaukų. Vienoje rankoje turėjo alksnio šakos gabalą, kitoje laikė iš drobės pasiūtą apyšviesį maišelį, kuriame buvo vienas virtas kiaušinis, mažas druskos ryšulėlis ir rupios duonos riekė. Atrodė, kad mus aplankė elgeta. O vis dėlto šis atvykėlis elgeta nebuvo. Pas mus atvyko ir mums prisistatė Lietuvos kariuomenės ltn. G. kurį aš pažinojau iš mokslo dienų. Ssugrįžusio pasakojimu, tik tokį pavaizduodamas ir galėjo pasiekti Vilnių ir savuosius.

Sugrįžusieji vyrai greitai įsijungė į atsikuriantį nepriklausomam gyvenimui labai įvairų krašto darbą, daugiausia į atkuriamas Lietuvos kariuomenės pirmųjų dalinių eiles. Tai labai ryškiai buvo pastebima ir vykdoma Vilniuje pirmųjų 6-šių karo savaičių laikotarpyje. Buvo ir tokių, kurie į savo buvusių dalinių kareivinės nesugrįžo, o patraukė tiesiai į savųjų tėviškių namus.

Visi žinome, kad didelė mūsų pulko karių dalis neatsipalaidavo ir atsidūrė Sovietų Sąjungoje. Buvę gediminėnai su kitais lietuviais kariais prieš savo norą ir valią buvo įjungti į ten formuojamą taip vadinamą 16-tą Lietuvišką Diviziją, tik 1944 m. sugrįžusių į Lietuvą. Sugrįžo tuo pačiu vardu, bet

beveik be lietuvių karių, nes jie buvo žuvę fronto mūšiuose, kovoję pirmo Lietuvos okupanto vadovaujami prieš antrąjį mūsų krašto okupantą.

Šiandien su pagarba pagerbkime gediminėnus ir visus lietuvius karius, kurie anais nelemties metais nepabūgo okupanto grasinimų, kalinimų ir tremties dėl parodytos ištikimybės savo kraštui ir priesaikai.

Su liūdesiu širdyje šiandien prisiminkime visus lietuvius ir lietuvaites, karius ir sukilėlius, partizanus ir partizanes žuvusius ir nukankintus anais abiejų okupantų okupaciniais metais, nes visų jų vardas — Lietuvos kariuomenės kariai, kankiniai.

Šiandien jų žemiški palaikai ilsisi tolimojo Sibiro mirties lagerių nežinomuose patvoriuose, pavergtos tėvynės kalėjimų kiemų užkampiuose ir NKVD kankinimo kamerų pogrindžiuose, o partizanų ir partizanių barbariškai išniekinti ir suplėšyti kūnai ar jų dalys — Lietuvos pamiškių eglynų pavėsiuose, miškų tankumynų paunksmėse ir laukų bei miškų pakelėse.

Žemiškieji jų palaikai mirė, bet dvasia gyva ir amžina. Žuvusiųjų ir nukankintųjų auka, didvyriški jų darbai ir krauju parašyti testamentai amžiais mums kalbės, mus įspėdami ir įpareigodami.

(Užbaiga)

Dabar galima vėl tęsti mano odisėją.

Jau Rusijoje, po bombardavimo, pradėjom trauktis per laukus. Pakeičiu buvo kolchozų. Aš pasilikau prie paskutinių ir niekam nematant pasibeldžiau į duris. Niekas neatsakė. Durys buvo neužrakintos. Paskubomis žiūrėjau, ar nėra kur gabaliuko duonos, ar ko nors užkąsti, bet niekur nieko... Trečiam name radau užmerktą puodą plutų. Tai, pagalvojau, kaip Suvalkijoje vadino — mutinys. Graibiau ranka ir valgiau, bet tarp dantų kažkas keistai girgždėjo. Priėjęs prie lango pamačiau, kad buvo pilna musių. Matyt buvo užmerкта kiaulėm. Spjaudydamas išėjau laukan. Užėjęs į kitą namą, nesibeldęs, radau senelį. Lyg susigėdęs klausiau jį: "Seneli, kodėl jūs nerakinate durų ir kur yra visi kiti žmonės?" "Sūneli, pas mus niekas durų nerakina, nes nėra ko vogti, o vyrus mobilizavo į kariuomenę; gi visi kiti dirba laukuose."

Toliau laimės nei nebandžiau. Ką nors valgomo surasti nebuvo vilties.

Palikęs kolchozą, lauke pamačiau keletą bičių avilių. Aš bičių nekenčiau, nes, dar vos pradėjus man eiti į mokyklą, mano dėdė, kuris turėjo daug bičių, kai kopinėdavo medų, suruošdavo medaus balių ir mes vaikais valgydavom su sūriu, su agurkais, čiułpdavom iš korių, kol pilvai nesprogdavom, tiek prisivalgydavom. Pas dėdę, man tik į sodą išėjus pažiūrėti kaip medų kopinėja, bitė tuoj įgėlė man į nosies galą. Pasipylė mano ašaros, o nosis ištino baisiausiai, ir aš to niekuomet neužmiršau. Todėl dabar išsitraukiau dujokaukę, užsidėjau, pasiskabiau sausos žolės ir pačirškinau. Dabar tik išsitraukiau korį ir dūmiau toliau per laukus, kad kas už plėšikavimą nesulaikytų. Žinoma, kitus korius kiti kareiviai sutvarkė iki paskutinio. Aš savąjį suvalgiau su vašku, kiti suvalgė su tranais.

Po kelių valandų vėl įsimušė į kelią. Vakarop kareiviai vos tik slinko, todėl pulką (kiek jo buvo belikę), sustabdė. Sakė paims iš kolchozo karvę, ją papjaus ir virs vakarienę. Ir vėl, kol nutarė, kol gavo leidimus, buvo jau 22 val. Naktis, o kareiviai alkani kaip šunes. Kol karvę papjovė, kol išvirė, apie 1 val. gavome po

PKB Karo mokyklos XVIII laidos auksinis jubiliejus

50-čio minėjimas prasidėjo Toronto Prisikėlimo p-jos salėje pažinčių atnaujinimu, sveikinimais ir gražiai paruoštomis vaišėmis š. m. rugsėjo 13 d., šeštadienį, 5 v. v. Čia absolventų susirinko tik 17: iš Toronto, Hamiltono, Klevelando, Los Angeles, New Hampshire, Sault St. Marie.

Tik per paskutinius 3 metus mirė 5 šios laidos karininkai. Buvo pasigendama kolegų iš Čikagos. Sekantį panašų susirinkimą vienas juok-

darys-dalyvis pasiūlė po kitų 50 metų. Laike vaišių šių eilučių autorius pravedė rinkliavą ir surinko KARIUI 426 dol.

Sekmadienį, rugsėjo 14 d., kolegos "exoficeriai" su savo šeimomis ir svečiais dalyvavo pamaldose, kurios buvo skirtos už šios laidos žuvusius ir dingusius be žinios. Po pamaldų dar buvo minėjimo užbaigimo vaišės toje pačioje salėje. Atsisveikinę dalyviai išsiskirtė.

Jurgis Gediminėnas.

gabaliuką senos karvės mėsos, kuri buvo tasi, kaip guma. Gavome ir sriubos su keliom plaukiojančiom bulvėm. Pusryčiams vėl karviena ir tokia pat sriuba. Apie 8 val. vėl pajudėjome į priekį.

Mūsų pulko vadas plk. ltn. Špokevičius buvo išvykęs atostogų. Pulko vadu pasiliko jo pavaduotojas rusas pulkininkas. Traukiantis pulko vadas turėjo automobilį, kurio užpakalyje sėdėjo pulko vadas, pulko komisaras majoras ir šalia šoferio pulko vyresnis politrukas, lietuvis, kuris laikė ant kelių rusišką lengvą kulkosvaidį su lėkšte. Šoferis buvo liktinis puskarininkis. Vadovybė išvažiavo iš kolchozo vėliau, nei vora kareivių, slinkusių kaip mirusios dūšios. Vorą prisivijus, nuo jos gerokai atsilikęs, slinko vienas kareivis. Pulko vadas pradėjo rekti, kad paskubėtų ir vytųsi vorą. Tas sako pulko vadui: "Išlipk iš mašinos aš tau ką pasakysiu." Šis dar labiau supyko ir pradėjo rekti: "Ateik arčiau ir sakyk man!" Kareivis, priėjo prie mašinos, įkišo šautuvą pro atidarytą langą, pro politruko pakaušį, pro komisaro pilvą ir pulko vadą nušovė. O pats nubėgo į mišką. Pulko vadas dar buvo gyvas, kareivio nesivijo, važiavo tiesiai į Polocką, bet bevažiudamas mirė. Tuomet pulko vadu tapo komisaras, o adjutantu pasiliko 21 laidos j. ltn., kurio pavardės neatsimenu. Kai kas jį laikė buožės sūneliu ir kandidatu į Sibirą, bet pasirodė, kad jis dirbo NKVD.

Žygiavome vėl iki vėlyvos nakties. Rytą žiūriu, kad visi žydėliai tašo

lašinius ir šypsosi. Pasirodo gurguolėse buvo karininkų lagaminai. Man jie nepasiūlė nei gabaliuko, tad aš irgi pradėjau versti lagaminus, bet tebuvo tik uniformos, apatiniai ir viršutiniai baltiniai.

Iš ltn. Šventoraičio lagamino pasiėmiau užrašų sąsiuvinį. Pirašytus puslapius išplėšiau, pasilikau tik pirmą puslapį, kuriame buvo parašyta: "Toli tęsiasi gyvenimo bėgiai, bet juos sudėjus gaunasi kryžius" Taip pat buvo jo žmonos paveikslas. Numėčiau ant žemės. Tokia graži lietuvaite, atsirėmusi prie burinio laivo Palangoje. Lyg susigėdau, lyg sąšlavas sumesdamas ant žemės. Sugrįžau ir įsidėjau į sąsiuvinį. Ir išsinešiojau visą karą. Po karo, pravažiudamas pro Hamburgą, atidaviau. Žodyną, patampęs vieną dieną, numėčiau. Kadangi jokia pažymėjimo su pavarde niekas neturėjo, tai į sąsiuvinio viršelį užrašiau rusų ir lietuvių ir vokiečių kalba: "Mielas kary, koks bebūtum, jeigu atrastum mano kūną, persiųsk šį sąsiuvinį mano motinai šiuo adresu, kad ji žinotų, kur ir kada žuvau. Jeigu aš galėsiu, tą patį padarysiu tavo motinai".

Jau visi pervargę vos tik slinko. Poilsiai darėsi ilgesni, nakčiai ilgiau sustodavome. Prieš vidurnaktį sustojome viename miestelyje. Kareiviai krito, kur papuolė. Pamačiau, kad rusai taikstosi susėsti į eilę prie restorano. Aš irgi atsirėmiau į sieną, atsisėdau ir užmigau. Jau gerokai prašvitus, pradėjo šautuvų buožėmis daužyti duris kad atidarytų.

(Bus daugiau)

PIRMAME HUSARŲ PULKE 1935 - 1940 METAIS

STASYS KUZMICKAS-KUZĖ

Ižanga

Karininko tarnybą pradėjau 1930 Vytauto Didžiojo metais I-mame pėst. pulke Ukmergėje. Kaip iš I-mo pėst. pulko perėjau į šarvuočių tarnybą ir vėliau į I-mą husarų pulką, esu aprašęs "Kario" Nr. 2, 56 - 61 p., 1981 m.

Šarvuočių rinktinei išsikėlus iš Kauno į Radviliškį, husarų pulko vadovybė perėmė savo žinion šarvuotininkų kareivines Kaune, Perkūno gatvėje, ir būrį šarvuotų auto. Prieš išsikėlimą į Radviliškį aš buvau paskirtas Šarvuočių rinktinės mokomojo būrio vadu ir buvau pasiruošęs vykti į Radviliškį. Prie Kaune paliktų šarvuočių buvo paskirtas ltn. Martynas Jokubaitis. Man išvykstant iš kareivinių rajono į geležinkelių stotį, ryšininkas įteikė man telegramą, pasirašytą Šarvuočių rinktinės v-ko. Telegramoje buvo: "Kariuomenės štabo įsakymu jūs, ltn. Kuzmickas, paliekamas Kaune su esančiais Perkūno gatvėje šarvuočiais". Pasirašė plk. Sida-bras.

Nustebau gavęs tą telegramą. Nieko neliko daryti. Kareiviai pradėjo išimti mano daiktus iš sunkvežimio, ir aš grįžau į savo kambarį, kuris buvo tarp dviejų garažų.

Sekančią dieną surinkau paliktus Kaune liktinius puskarininkius ir aptariau su jais apmokymo eigą ir būsimą tvarką. Apie 10 val. buvau pašauktas prie telefono. Telefoninis pasikalbėjimas buvo maždaug toks: "Kas kalba?" — atsakiau — "ltn. S. Kuzmickas". Toliau: "Klausyk, leitenante, aš esu kpt. (pavardės neatsimenu) iš Kariuomenės technikos štabo. Kariuomenės technikos štabo v-kas gen. Popeliučka įsakė jums prisistatyti I-mo husarų pulko vadui Kaune ir jūs, su esamais Kaune šarvuočiais, būsite jojo žinioje. Visais techniškais ir aprūpinimo reikalais kreiptis pas savo pulko vadą. Jums aišku?" Atsakiau: "Aišku ir ačiū!"

Savo tarnybai pranešiau, kad mes esame priskirti prie husarų pulko Kaune. Visi nudžiugo ir vienas šuktelėjo: "Sveiki, husarai!"

Miesto vaizdas nuo Vytauto kalno Kaune

Po valandos vykau prisistatyti pulko vadui. Tėka paminėti, kad 1934 m. vasarą, man esant sporto kursuose Kaune, Kūno kultūros rūmuose, susipažinau su kursantais iš kavalerijos pulkų. teko su jais išsikalbėti, kur jie apsigyvenę, kaip ir kur maitinasi ir pan. Pasirodo, kad Kūno kultūros rūmai buvo gal už vieno kilometro nuo husarų pulko kareivinių ramovės. Kipro Petrausko gatvėje. Kursantai kavaleristai mane nuvedė į husarų ramovę. Įėjus man į ramovės valgyklą, prie manęs priėjo gražios išvaizdos j. ltn. ir pasakęs: "Esu Garbenis", pasisveikino. Aš, pasakęs savo pavardę, papasakojau savo reikalą. J. ltn. Garbenis supažindino mane su tuo laiku valgykloje esančiais karininkais ir taip pat su valgyklos vedėja. Tos pat dienos vakarą ramovėje prisistačiau mjr. K. Labučiu (jis buvo pulko vado padėjėjas), mjr. Andriūnui ir kitiems. Paprašiau mjr. Labučio sutikimo, kad leistų man maitintis husarų ramovėje, kol būsiu kursuose. Man patiko mjr. Labučio atsakymas: "Valgyk ir gerk kiek nori, tik žiūrėk, kad sumokėtum!"

Ir taip apie du mėnesius praleidau tarp husarų.

Baigus sporto kursus, buvo liūdna atsiskirti su maloniais ir draugiškais husarais. Išvažiuodamas iš Kauno, išsivežiau gražius prisiminimus apie husarus ir dažnai mano pašmonėje kildavo mintis: kaip būtų gera būti tarp husarų. Ir taip mano troškimas realizavosi — ir grįžau pas husarus. Šį kartą pastoviam tarnybos laikotarpiui.

Motociklu nuvykau į pulko štabą, kuris buvo tarp husarų pulko kareivinių ir karininkų ramovės Kipro Petrausko gatvėje. Įėjęs į adjutanto kabinetą, radau man pažįstamą ltn. A. Michelevičių. Jis buvo baigęs Karo mokyklos XI-ją laidą 1929 m. Jis mane prisiminė, bet pavardės nežinojo. Pasakiau jam savo pavardę ir reikalą, dėl kurio atvykau. Jis, kaip pulko adjutantas, pranešė pulko vadui gen. št. plk. ltn. Valušiu apie mano atvykimą ir buvau pas jį pakviestas.

Pulko tarnyboje

Prisistačiau pulko vadui ir jis labai maloniai su manimi pasisveikino, pasakydamas: "Aš laukiau jūsų iš šarvuočių ir džiugu, kad atvykote, bet turiu atsiprašyti, kad dabar dėl laiko stokos negaliu jūsų reikalų aptarti. Rytoj, apie 10 val., aš atvyksiu į jūsų rajoną ir vietoje visus jūsų reikalus aptarsime". Atsisveikindamas su manim rankos paspaudimu, pridūrė: "Rytoj 10 val.,"

Kitą dieną, apie 9:30, kieme išrikiavau mašinas — tarnyba išsirikiavo prieš mašinas. Du šarvuoti

auto, paskirti į 3-čią dragūnų pulką Tauragėje, stovėjo be tarnybos. Lengvų tankų būrys nebuvo priskirtas kavalerijai ir liko garaže. Vėliau buvo perkeltas į Radviliškį.

10 val. sargybinis, stovintis prie vartų, pranešė, kad pulko vadas atvyko. Po trumpo formalaus prisistatymo jis apėjo kareivinių rajoną, aplankė garažus ir manęs užklausė apie šarvuočių ginklavimą, greitį, šarvų stovį, šaudymo toliną ir pan. Po to paminėjo, kad mitybos, aprangos ir techninio aprūpinimo reikalais kreipčiausi į Ūkio skyriaus viršininką mjr. Skirpstūną. Pastebėjo, kad mašinų aptarnavimui per mažai žmonių, bet priminė, kad greit atvyksta naujokai, ir aš pirmoje vietoje galėsiu pasirinkti sau tinkamus vyrus. Aš padėkojau jam už man suteiktą privilegiją. Be to, dar jis mane nudžiugino numatydamas priskirti vieną karininką.

Kaip jau minėjau, aš gyvenau kambaryje tarp dviejų garažų. Pavojaus metu galėjau į abu garažus įeiti iš savo kambario ir išvažiuoti su šarvuočiu į kiemą iš vidaus atidarius garažo duris. Pasakiau pulko vadui apie savo kambarį ir jis sutiko, kad ir toliau gyvenčiau kareivinių rajone.

Šarvuotinkų kareivinės

Kas žino Perkūno gatvę prie Neolitanų rūmų (viršuje Parodos g-vės), tas prisimena, kad kareivinių rajonas buvo aptvertas apie virš dviejų metrų aukščio špižinių virbalų maždaug 1 x 1 cm. storio tvora. Kareivinių rajonas prie Perkūno gatvės buvo apie 150 m. ilgio ir apie 75 m. pločio. Šiaurinė rajono dalis rėmėsi į Ažuolyną ir rubežnavosi su Kūno kultūros rūmų rajonu. Įvažiavimas į šarvuotinkų rajoną buvo iš Perkūno gatvės. Prie vartų dieną ir naktį stovėjo ginkluotas sargybinis.

Tame rajone buvo trys mūriniai pastatai, kuriuose gyveno apie 60 karių. Garažuose tilpo apie 12 įvairių mašinų.

Šarvuočių rinktinė, išvykdama į Radviliškį, husarų pulkui paliko 17 vyrų, 2 šarvuotus auto, vieną trijų ašių sunkvežimį ir du motociklus. Iš tų 17 paliktųjų vyrų trys buvo liktiniai puskarininkiai — šoferiai, du sunkvežimio šoferiai, du motociklistai ir 10 vyrų šarvuočių tarnybai, kurie nebuvo paruošti. Kareivinių rajonas ir pastatai atrodė pustušti. Kavalerijos v-kas gen. K. Tallat-Kelpša ir husarų pulko vadas išnaudojo tą tuštumą ir kiek vėliau kareivinių pastato pietinėje pusėje apgyvendino husarų pulko muzikantų komandą. Šarvuotinkai apsigyveno šiauriniame pastato gale. Garažų pastate buvo pada-

ryti pakeitimų ir Kavalerijos štabas atsikėlė į rajoną. Garažų pastato šiaurinėje pusėje buvo pristatytas butas kavalerijos štabo kurjeriui — sargui-valytojui (jis buvo civilinis tarnautojas).

Tokiu būdu rajonas buvo užpildytas ir tuščių vietų nebuvo. Dar kiek vėliau pulko vado įsakymu, rajone buvo įrengtos spygliuotų vielų užtvartos, požeminis sunk. kulkosvaidžių lizdas ir kitokios kliūtys. Visa tai buvo įvykdyta Technikos eskadrono vado kpt. S. Martinkaus nurodymais. Darbus prižiūrėjo ltn. S. Martikaitis. Susipažinimui su kliūčių įrengimais, husarai mažom grupėm lankydavo šarvuotininkų rajoną. Taipogi rajone buvo įrengiami sportui: trijų aukštų lentų tvora, žiedai ir griovys. Sandėlyje buvo kilnojamoms lygiagretėms ir ožys su matracais.

Su gen. Tallat-Kelpša tekdavo matyti kiekvieną darbo dieną ir taipogi su muзикantų komandos kapelmeisteriu Lechavičium. Po kelių dienų, kavalerijos štabui persikėlus į rajoną, gen. Tallat - Kelpša man pasakė: "Iš ryto pasisveikinusi, vėliau netrukdykite savęs su komandomis dienos metu". Šis gen. pasakymas sumažino įtampą mano darbuose rajone.

Drausmės palaikymui rajone muzikantų kapelmeisteris Lechavičius įsakė muzikantų komandos viršilai Arlauskui kiekvieną rytą man atraportuoti. Tas lyg įteisino mane tiesioginiu viršininku visiems muzikantams. Per visą laiką, iki pulko išformavimo, niekuomet nesikišau į muzikantų komandos vidaus gyvenimą. Šarvuotininkų ir muzikantų santykiai buvo kuo geriausi. Jokių skundų nei iš vienos pusės nebuvo. Apsitvarkęs kareivinių vidaus gyvenime ir nustatęs apmokymo, šaudymo programas, pamažu įsijungiau į pulko gyvenimą.

Tarp husarų

Maitinausi husarų karininkų ramovėje ir kasdien susipažindavau su pulko karininkais.

Prisimintina, kad XI-tos Karo mokyklos laidoje buvo kavalerijos grupė. 1929 m. šie j. ltn. atvyko į husarų pulką: A. Michelevičius, Andriūnas, Gasėnas ir Jakubauskas (Tik tuos prisimenu). Man atvykus į pulką (1935 m. rugpjūčio mėn. viduryje) ltn. A. Michelevičius buvo pulko adjutantu. Leitenantai Gasėnas, Jakubauskas ir Andriūnas buvo perkelti į 3-čią dragūnų pulką Tauragėje.

Karininkų ramovėje (Kipro Petrausko gatvėje) be valgyklos ir kitų atskirų kambarių buvo puošni salė, papuošta prezidento A. Smetonos, Vytauto Didžiojo paveikslais. Taip pat ant sienos kabojo di-

Lietuvos kariuomenės raiteliai 1920 m.

delis, įspūdingas piešinys "Husarų ataka ties Gibais". Tuo paveikslu susižavėjęs pradėjau klausinėti apie husarų pulką. Man buvo patarta kreiptis pas kpt. Juozą Kisielį, kuris yra husarų pulko žygių liudininkas Nepriklausomybės kovose, Kpt. Kisielis, drauge su giminaičiais broliais Andriūnais, dalyvavo karo žygiuose ir jojo pasakojimai buvo labai įdomūs. Tie trys kovų dalyviai buvo kilę nuo Dusetų, Zarasų apskr.

Vieną vakarą atvykęs į ramovę radau kpt. Kisielį ir plk. ltn. Vilimą. Jie abu sėdėjo prie staliuko, o aš nuėjau prie kito. Kpt. Kisielis pakvietė mane prie savo stalo ir aš prisistačiau plk. ltn. Vilimui, kuris buvo Kavalerijos štabo intendantas.

(Bus daugiau)

(Atkelta iš p. 370)

tis šiuo reikalu į ALB krašto valdybą, kaip į vyriausią mūsų instituciją Australijoje ir prašyti imtis atitinkamų žygių kartu su kitų tautybių centriniais komitetais per spaudą viešais pareiškimais ir susitinkant su Australijos Federalinės valdžios asmenimis.

Susirinkimas buvo užbaigtas 4:30 val. p.p. visiems sugiedojus Tautos himną. Susirinkimas palyginti buvo gausus ir darbingas.

Senas Ramovėnas

KAS PO KARO IŠDAVĖ PABĖGELIUS?

Londonas. — Britanijoje pasirodė knyga, sukėlusį karštas diskusijas apie įvykius prieš 40 metų. Istorikai nagrinėja knygoje keliamus kaltinimus tuometiniam vyriausybės ministeriui Viduržemio jūros reikalams Haroldui Macmillanui, kuris vėliau buvo Britanijos premjeru.

Knygą "Ministeris ir skerdynės" parašė Nikolai Tolstoy, kilęs iš rusų šeimos, kuriai priklausė ir garsusis rašytojas Tolstojus. Autorius kaltina Macmillaną, kad jis, nežiūrėdamas Amerikos ir Britanijos viršūnių pažiūrų, išdavė komunistams tūkstančius rusų, ukrainiečių ir jugoslavų. Pats Macmillan ignoravo valdžios reikalavimus visus karo pabėgėlius skringuoti, apklausinėti ir prieš jų valią nesiusti jų namo į Sovietų Sąjungą ar į Tito komunistų valdoma Jugoslaviją. Autorius teigia, kad 1945 m. gegužės mėn. sovietų atstovams pareikalavus, Macmillan išdavė jėga 70,000 žmonių, kurie buvo pasidavę britų karinėms jėgoms prie Austrijos sienos. Tarp jėga priverstų grįžti buvo ir 3,000 kazokų, nežiūrint sąjungininkų pažiūros, kad jie nelaikytini sovietų piliečiais. Tarp priverstinai išvežtų, rašo Tolstojus, buvo 30,000 serbų, slovėnų ir kroatų, kurie priešinosi komunistų valdžiai, ir 40,000 kazokų, kurie tarnavo vokiečių kariuomenėje.

Autorius dėl to žmonių išdavimo tikrai mirčiai kaltina vieną Macmillaną. Jam patarnavo ir britų penktojo korpuso vadas gen. Charles Keghtly. Tolstojus rašo, kad jis negalys įspėti šio žmonių išdavimo motyvų.

Pats Macmillan, dabartinis Stocktono baronas jau 92 metų amžiaus ir pats šių kaltinimų

nesigina. Jį ginti išėjo garsios knygų leidyklos "Macmillan Publishing" pirmininkas grafas Macmillan. Jis rašo, kad ta balandžio 28 d. išleista knyga pilna klaidų. Apie tą žmonių repatriaciją 40 psl. leidinėlyje yra parašęs istorikas dr. Robert Knight, Londono Ekomonikos mokyklos profesorius. Jo nuomone, kaltė dėl priverstinio žmonių repatriavimo guli ant Jaltos sutarties signatarų pečių. Sąjungininkai nutarę panaudoti, jei bus reikalinga, jėgą vežant sovietų piliečius į tėvynę. Nežiūrint šitokių sąjungininkų politikos, daug žmonių išventė išvežimo.

Ši knyga ir debatai sukėlė britų spaudoje reikalavimus patyrinėti, kaip ten iš tikro buvo. Kiti tvirtina kad tai buvo chaoso pilnos dienos. Po karo repatriuoti reikėjo apie 11 milijonų žmonių. Pagal Jaltos sutartį sovietų piliečiais buvo laikomi žmonės, kurie sovietų teritorijoje gyveno 1939 m. rugsėjo 1 d. Tačiau grąžinti sovietams buvo ir ne sovietų piliečiai. Politinius patarimus ir sprendimus tuo metu Italijoje ir Austrijoje darė Macmillanas, rašo Tolstojus. Vyriausias kariuomenės vadas, maršalas Alexander, apie tą žmonių išdavimą nieko nežinojęs, nes Macmillanas slapta susitaręs su Stalino ir Tito atstovais.

KUR BĖGA ŠEŠUPĖ

Jonas Vizbaras - Sūduvas: KUR BĖGA ŠEŠUPĖ. Romanas. Išleido Lietuvių istorijos draugija. 1986. Čikaga, 246, \$10.

Ši knyga skirta ltn. Naikelio atminimui. Autoriui sutikus, ją dedikavo marijampoliečiai, ypač Rygiškio Jono gimnazijos 1936 metų absolventai, ir Karo mokyklos XX kadro laidos karininkai. Šioje Karo mokyklos laidoje

buvo ir ltn. A. Naikelis, bolševikų likviduotas. Autorius ir ltn. A. Naikelio bičiuliai knygos išleidimui suaukojo daugiau kaip 3.500 dol.

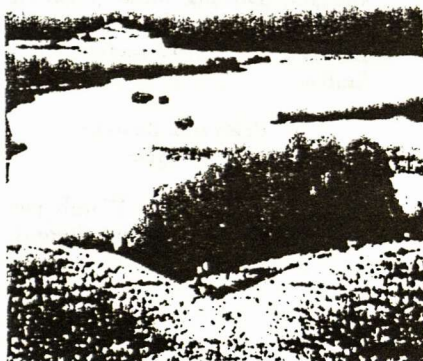
Autorius Vizbaras knygoje pasakoja apie ūkininkų gyvenimą Sūduvoje XIX a. pabaigoje. Vyriausio veikėjo, Povilo Naujokačio, pavardė yra fiktyvi, tačiau gausu ir istorinių asmenybių. Vietovardžiai taip pat tikri.

Pasakojimas yra lengvas, šviesių spalvų, savo tema tinkamas darbas pagerbti žuvusiam karininkui. "Kur bėga Šešupė" yra skaitytinas istorinis pasakojimas. Juo gali pasinaudoti jaunesni, mažai ar visai nesusipažinę su caro laikais. Žinių ras ir vyresnieji, anksčiau įgytas pamiršę, o gal net visai neturėję progų jų įsigyti. Juk ne kiekvienas galėjo vidurinę mokyklą lankyti.

Šio gerai skaitomo pasakojimo nereikėjo romanu pavadinti. Knyga bus ypač miela su Griškabūdžiu kokio nors ryšio turintiems ar turėjusiems skaitytojams, visai nesvarbu, kad joje nerandama romano bruožų.

V. Dyvas

Jonas Vizbaras - Sūduvas
Kur
Bėga
Šešupė
Romanas

J. GLAUDOS "AGONIJA" ANGLISKAI

Kūrybingo ir žymaus rašytojo Jurgo Gliaudos knyga "Agonija" lietuvių kalba ėjo su dideliu pasisekimu. Knyga vaizduoja, kaip buvo Lietuva okupuota. Jos pirmoji laida pasirodė prieš keliolika metų.

Tada jau kilo sumanymas ją išversti į anglų kalbą, nes knyga liečia labai svarbius laikus ir juos vaizdžiai aprašo. Daug buvo kalbėta ir tartasi, kol galų gale į anglų kalbą išvertė Jonas Zdanys.

Knygą išleisti tada pasišovė Manyland Books leidyklos savininkas Stepas Zobarskas. Jis buvo gavęs ir paramos šiam darbui, jį sušelpė Liet. Šaulių sąjunga tremtyje.

Stepas Zobarskas, nors ir dešdamas, besirūpindamas kitais leidiniais, vis dėlto knygos išleidimą pastūmėjo. Jis surinko, sulaužė, parengė spaudai. Tačiau ir tada dar vis neturėjo sąlygų išspausdinti. Belaukdamas jis pats mirė birželio 9.

Tada iniciatyvos ėmėsi Liet. Šaulių sąjungos tremtyje pirmininkas K. Milkovaitis. Jis kontaktavo Niujorko šaulius. Šiaip taip velionio dukra surado spaudai parengtą knygą ir perdavė šauliams.

Dabar Šaulių sąjungos pirmininko K. Milkovaičio iniciatyva knyga jau atspausdinta M. Morkūno spaustuvėje Čikagoje. Išleista gražiai, skoningai, ir viso turio 288 puslapius. Viršelį piešė P. Jurkus (viršelį jis buvo padaręs dar velioniui St. Zobarskui). Knyga tikrai lengvai skaitoma, gera dovana visiems draugam amerikiečiam. Dovana tikrai prasminga, nes vaizdžiai nupasakoja, kas nutiko Lietuvai anais 1949 metais. Platina šauliai.

Prievarta įbrukta pilietybė

Tėviškės žiburių Nr. 17 Imb. pateikia Švedijos Stockholmo dienraščio Dagens Nyheter straipsnį apie Švedijos darbdavių sąjungos direktoriaus Hanso Gorano Myrdalio išvedžiojimus apie sovietų pilietybės primetimą švedams. Pagal Myrdal dar ir dabar Švedijoje gimstą švedai su automatiška, prieš jų tėvų valią primesta

sovietine pilietybe. Nepadedą net ir tai, kad ir abu tėvai yra gimę jau Švedijoje. Iš Estijos, Latvijos ir Lietuvos pabėgę ir niekada nebuvę sovietų piliečiai net ir dabar negali jos atsikratyti. Sovietų S-ga dešimtis tūkstančių švedų piliečių laiko savo piliečiais ir jų sąrašus sovietų ambasada nuolat papildoma naujais piliečiais. Esą tokia sovietinė pilietybė nesuteikia jiems jokių teisių, ir Sov. S-ga vis nesirūpina jų gerove, bet toks sovietinis pilietis turi vengti visko, ką Sov. S-ga laiko antisovietine veikla. Tas ypač galioja tiems, kurie nori aplankyti savo gimines anapus geležinės uždangos, nes, atsidūręs Sov. S-goje, jis visai nepriklauso nuo sovietinių įstaigų malonės. Pagal autorių tai esąs pigus ir patogus būdas nutildyti didelę Švedijos gyventojų grupę. Be to, tai sudaro gerą progą šantažuoti primestą pilietybę turinčius asmenis. Tai turi ryšio ir su Švedijos saugumu, nes susidaro pavojus, kad jie ir savam krašte gali būti laikomi pavojingais jo saugumui.

Daugelis švedų vengia prašyti atleidimo nuo jiems primestos pilietybės, nes iš prašančiųjų reikalaujama daugybės žinių ir už tai dar reikia brangiai sumokėti.

Autorius įrodinėja, kad Švedijos vyriausybė turėtų pareikalauti Sov. S-gos Švedijos piliečiams besąlygiškos teisės nedelsiant ir be jokio mokesčio atsisakyti jiems primetamos ar paveldimos sovietinės pilietybės.

Vydūno Jaunimo Fondo veikla

Šis fondas, prisiliejęs prie Lietuvių skautijos, tydomis atlieka didelį darbą, paremdamas jaunimo mokslo siekimą, lituanistines studijas, vertingų knygų leidimą ir jaunimui visuomeninio darbo kursų organizavimą.

Fondo surinkti pinigai yra skolinama reikalingiesiems, bet be palūkanų, ir plaskolos turi būti grąžinamos. Tačiau lituanistinėms studijoms ir jaunimo organizacijoms duotos sumos neturi būti grąžinamos.

Per 1985 m. Fondas paskolino studentams 7,156 dol., skyrė lituanistikai 3599.5 dol., davė knygoms leisti

4281.4 dol. ir kitiems leidiniams 3632.4 dol.

Visuomeninio darbo kursai, trunka 6 sav., yra ruošiami vasaros metu. Kursų tikslas yra paruošti naujus lietuviško darbo talkininkus ir sudaryti sąlygas studentams užsidirbti pinigų žiemos studijoms. Kursantai yra supažindinami su Pasaulio lietuvių archyvu, Čiurlionio galerija, Socialinių reikalų taryba. Jie lankėsi Draugo spaustuvėje, mokėsi ršyti rašinius spaudai, politiniams veiksniams, Sibiro kankiniams. Per kursus buvo nagrinėjama partizanų literatūra, Sibiro kankinių poezija, atsiminimai, nacių koncentracijų stovyklų aprašymai, nepriklausomybės karų atsiminimai. Jie taip pat buvo supažindinti su knygų ir žurnalų ekspedijavimu, raštinės darbais, kompiuteriais.

Iš šios trumpos apžvalgos matyti, kad Fondas dirba labai konkretų ir naudingą darbą ir yra vertas visų mūsų piniginės paramos.

Lituanistikos katedros reikalai

Svarstant lituanistikos katedros reikalingumą prie kurio nors Amerikos universiteto, buvo pareikšta daug ir įvairių nuomonių už jos reikalingumą, bet nemaža buvo pasisakymų ir prieš, nes kaštuosianti daug pinigų ir, lietuvybei blėstant išeivijoje, neatsirasia žmonių, kuriems lituanistikos studijos rūpėtų.

Bene geriausiai paruoštą atsakymą apie lituanistikos katedros reikalingumą yra išdėstęs Bronius Nainys 1986 m. gegužės 30 Draugo vedamajame.

Jis mano, kaip ir daugelis kitų, kad tokią katedrą reikėję jau seniai įsteigti, nes tada ir mūsų lietuviškumo būklė dabar būtų buvusi daug geresnė. Tokią katedrą turėjusi čia įsteigti nepriklausomos Lietuvos vyriausybė. Tada ji būtų paruošusi išeivijai reikalingų kultūrininkų, laikraštinių ir visuomenininkų. Tačiau taip neįvyko, reikia bent dabar visiems katedrą remti, ja rūpintis ir sudaryti sąlygas, kad lituanistikos studentų atsirastų. Lituanistiką studijuojančius sreikėtų finansiškai paremti, nes vienerių metų studijos dabar kaštuoja apie 5000 dol. Atsiradus stipendijoms, netrūks ir studentų. tokią mintį

paremia ir Vasario 16 gimnazijos patirtis. Per talkininkų darbą ir Lietuvių fondo paramą gimnazijos mokinių skaičius nuo 56 paaugo iki 92. Panašiai būtų ir su katedra.

Be to, katedra gali būti naudinga ir kitais atvejais pvz. prie jos organizuojant vasaros seminarus, akademinis lituanistikos kursus vakarais, leidžiant lietuvių mokslininkų darbus ir pan., nes katedra gali pasidaryti tikra lietuvių kultūros bei lituanistikos mokslų įstaiga Vakaruose.

Naujas Lietuvos istorijos veikalas

1986 m. birželio 3 Draugo istorikas Jonas Dainauskas informuoja, kad Lenkijoje, Olštynė, pasirodė "Pojezierze" leidyklos išleistas prof. Jerzy Ochmanski veikalas "Dawna Litwa. Studia historyczne." (Senoji Lietuva. Istorinė studija). Istorijos mokslų daktaras Poznanės universitete J. Ochmanski be to dar yra parašęs "Historia Litwy" 1967 m., kurio antroji laida buvo išleista 1982 m. ir keliasdešimt kitų rašinių apie Lietuvą. Šis veikalas yra jo anksčiau parašytų rašinių rinkinys Lietuvos istorijos klausimais.

Kas dabar sudaro didžiausią grėsmę?

Tėviškės žiburių 1986 m. 15 Nr. "M" inicialu pasirašęs autorius supažindina su prancūzų laikraščio *Catombes* skelbiamom mintim apie krikščionių persekiojimą. Esą manoma, kad didžiausias krikščionybės priešas esąs komunizmas, bet iš tikrųjų didžiausią pavojų jai sudaro mahometonizmas. Kadaise jis buvęs labai veržlus, bet prie Vienos buvęs sulaikytas ir pasidarė tylus ir pasyvus. Bet šiuo metu jo karingumas vėl atbundęs, ir mahometonų valdomuose kraštuose krikščionių persekiojimas esąs daug didesnis.

Pagal straipsnį dabar reikėtų daugiausia investuoti energijos į nepasiturinčius kraštus bei tautas, nes ateisiant laikai, kad mūsų išlikimas priklausys nuo jų pagalbos, nes tokių kraštų moraliniai nusiteikimai yra žymiai stipresni už mūsų.

Esą kai kurios komunistinės valstybės, kaip Kuba jau nebelaiko kri-

kščionybės liaudies opiumu. Taip pat Lenkijoje daugelis komunistų yra tikintieji.

Lietuvos vokiečių nuotaikos Vokietijoje

Lietuvos vokiečiai Vokietijoje kasmet išleidžia savo metraštį *Heimatgruss* (Tėviškės pasveikinimas). Iš jame spausdinamų pasisakymų galima padaryti išvadą, kad, net ir keliom dešimtmetim praėjus, Lietuvos vokiečiai laiko save vis dar Lietuvos vokiečių bendruomenės nariais, nes jos šaknys per kelias kartas glūdi Lietuvoje. Esą jie harmoningai gyvenę su lietuviais, ir jei tai ginčytume, nustotume jungties ryšio. O ryšio tiltus tarp lietuvių ir vokiečių turi grįsti širdis ir meilė. Lietuvos vokiečiams rei-

kia išlikti padoriais Lietuvos vokiečiais, nes kitaip jie būtų sugniuždinti ir pasidarytų niekam nereikalingi.

Lietuvos vokiečiai repatriavo iš Lietuvos, o lietuviai buvo priversti aplėisti savo kraštą dėl raudonojo teroro. Bet ir repatriacija daugeliui vokiečių atnešė vargą, skausmą ir mirtį. Daugelis buvo paimti į vokiečių kariuomenę ir ten žuvo Rytų ir Vakarų frontuose. Jaunos motinos liko našlės ir turėjo rūpintis senais tėvais ir vaikais. Pritapti naujam krašte buvo sunku.

Savaime suprantama, kad tokie Lietuvos vokiečių jausmai jų gimtam kraštui sukelia mūmuse jiems užtarnautą pagarbą ir pasididžiavimą. (Tėviškės žiburiai, 1986 m. Nr. 15).

ELEKTRONINĖ KARYBA FALKLANDO KARE

Armed Forces Journal 1986 m. vasario mėn. numeryje Brian M. Walters rašo apie elektroneinę karybą (electronic warfare — EW) Europos karių akimis žiūrint.

Jau 1968 m. rugpjūčio mėn. Sovietų invazija į Čekoslovakiją buvo įvykdyta sovietams pilnai eliminavus nesovietinę radaro ir radijo veiklą.

Dėl nepakankamo radijo ryšių sekimo, Falklando salos buvo užimtos britams nepasirengus invaziją atremti. Iš Falklando konflikto paaiškėjo kelios pamokos, kurias reikia įsidėmėti, Svarbiausia yra ta, kad

karo laivai yra pažeidžiami oro ir raketų puolimo. Apsaugai nuo tokio puolimo reikalingos ankstyvo įspėjimo ir paties laivo aktyvaus gynimo sistemos. Tų sistemų nebuvimas kainavo britams kelis karo laivus ir žmonių aukų. Antra vertus, nakties matomumo priemonės ir lazeriu vairuojami ginklai pagreitino salų atsiėmimą. Elektroneinės karybos priemonės padėjo nukreipti ir kelias Exocet raketas.

Britų laivynas naudojo "Plessey Shield" sistemą, kuri suklaidina atlekiančius prieš laivą nukreiptus sviedinius. Naujos sviedinių vairavimo sistemos jau sugeba atskirti prieš juos naudojamus klaidinamąsias priemones nuo tikro laivo. Tai grės-

mei atremti Plessey Shield naudoja šaudmenis, kurie yra veiksmingi tiek prieš radaru vairuojamus, tiek infra raudonų spindulių pritraukiamus prieš svedinius. Visa sistema yra kontroliuojama kompiuterio, kuris per 20 sekundžių parenka ir paleidžia reikalingus šaudmenis.

Falklando kampaniją vykdęs karo laivynas tiekmenims gabenti naudojo daug prekybos laivų. Šie laivai buvo gyvybiniai reikalingi ir pasirodė taip pat reikalingi apsaugos kaip ir kovos laivai. II pasaul. kare naudota lydimų vilkščių metodas pasirodė nepakankamas.

Priešo radaro sekimui klaidinti naudojama radarą absorbuojanti medžiaga — RAM. Ta medžiaga padengus dalį lėktuvo ar laivo (nebūtinai visą), radaro sekėjas gauna klaidinančią sekamo objekto "aidą". Taikos metu tas metodas netinka naudoti dėl problemų, galinčių kilti reguliuojant orinį susisiekimą. Ta pati medžiaga gali būti naudojama ir kitiems kariniams reikalams, pvz., ja padengus minosvaizdžio minas, radaru nebūtų galima susekti minosvaizdžio ugniavietę, tuo išvengiant reikalo ją keisti tuoj po šūvio.

Elektroninės karybos srityje uoliai dirba visa eilė Europos firmų, išvystydamos ir tobulindamos šios srities priemones, kurios naudojamos žemyno, jūrų ir oro grinkluotų pajėgų. Daug tų firmų tarpusavy bendradarbiauja, peržengdamos valstybių sienas. Atsirandančios vis naujos panaudojimo sistemos puolamuosiuose ginkluose verčia ieškoti kontrapriemonių. Šioje srityje ypač sėkmingai dirba Izraelio inžinieriai.

Elektroninės karybos svarbą gerai supranta ir Sovietai. Jų maršalas V. D. Sokolovskij savo knygoje *Sovietų karinė strategija* pastebėjo, kad "elektroninės karybos uždavinys yra sukliudyti priešui efektingai naudoti elektromagnetinį spektrą ir apsaugoti savo naudojimąsi tuo spektru nuo priešų elektroninių kontra priemonių". Neseniai į atsargą pasitraukęs Sovietų laivyno vadas adm. Sergei Gorškov pasakė: "ateinantį karą laimės ta pusė, kuri geriausiai išnaudos elektromagnetinį spektrą".

S.T.

APIE NEBUVUSIUS LĒKTUVUS

1955 metais Tushin'e visuomenei rusai demonstravo savo naują lėktuvą - bombonešį "Bison". Vakariečių žiniomis rusai teturėjo tik keletą "Bison'ų", bet buvo labai nustebta, išvydus beskrendančią gausybę tų lėktuvų, savo skaičiumi prašokusių amerikiečių strateginių bombonešių B-52 skaičių keturis kartus.

Tačiau paasiškėjo, kad ištikrųjų ir tebuvo paskraidinti tik keletas tų "Bisonų", o klaidingas įspūdis buvo sukurtas praskraidant tuos pačius lėktuvus. Tokiu būdu amerikiečių spaudoje gimė garsusis "Bomber gap".

Jau 1954 m. "The New York Times" skaitytojus nustebino, paskelbdamas žinią, kad rusai jau turi supersoninį lėktuvą, ir to lėktuvo konstruktorius Artem Nikoyan pažadėjęs, kad tas lėktuvas pasirodys sekančią dieną Maskvos "Oro dienos" skrydžiuose. Tačiau lėktuvas nepasirodė.

Tas pat atsitiko ir su išreklamuotu rusų versijos "Concord" keleiviniu lėktuvu-"Konkorosky". Tik 1980 metais amerikiečių spauda paskelbė, kad "Konkorosky" bandymuose pasirodė visiškai nepatikima, ir tolesni bandymai buvo nutraukti.

Gandai apie rusų naujus lėktuvus tęsėsi ir toliau. Ypatingą dėmesį ir susijaudinimą sukėlė po "Sputniko" iššovimo gandas, kad rusai yra pasigaminę atominį lėktuvą.

1945 metais ir amerikiečiai bandė projektuoti atominį lėktuvą, tačiau pajutę, jog tuo metu nėra įmanoma tai įvykdyti, projekto atsisakė.

1955 metais "Aviation week" žurnale pasirodė atominio lėktuvo nuotrauka, paimta iš sovietų žurnalo jaunimui. Buvo skelbiama, kad jis galės skristi neribotą laiką be nusileidimo.

1956 metais "Newsweek" žurnalas perspausdino tą pačią nuotrauką su pranešimu, kad šio lėktuvo prototipas bus ore po dviejų ar trijų metų. Tačiau jis iki šiol nepasirodė.

Susijaudinimas dar daugiau padidėjo, kai 1957 metais "Missile Week" žurnalas pranešė apie sovietų

išbandymą hypersoninio lėktuvo, kuris esąs pajėgus skristi 10.000 mylių atstumą ir galės bombarduoti Šiaurės Ameriką.

Ir toliau sklido iš sovietų įvairios klaidinančios žinios apie naujausio tipo lėktuvus. Tuo metu amerikiečiai vykdė nesėkmingus tyrimus suprojektuoti atominiam lėktuvui.

1958 metais rusų prof. V. Aleksandrov pranešė, kad sovietai suprojektavo raketinį lėktuvą, galintį skristi 10.000 Mi/H, naudojant naujai išrastą skystą kurą, tačiau, esą, susidurta su viena problema, kaip apsaugoti pilotą nuo sudegimo, skrendant tokiu greičiu.

Tuo pačiu metu "Aviation week" žurnalas įdėjo piešinį ir technišką duomenų lentelę, pranešant, kad rusai išbandė naują atominį bombonešį. Lėktuvo ilgis — 195 pėdos. Žurnalas "Life". nenusileisdamas, išspausdino lėktuvo piešinį, pavadinęs jį "Atomic bomber"/Žiūr. pieš./.

Pagaliau šią "Atomino lėktuvo" spekuliaciją sustabdė tuometinis prezidentas Eisenhoweris, viešai 1958 metais pareiškdamas, jog tokio lėktuvo nei Rusija, nei JAV neturi, Tačiau šiuo metu, atrodo, tokio lėktuvo konstrukcija jau yra galima.

J.S.

(Naudotasi "Armed Forces Journal", June 1986)

SOVIETŲ KARO LAIVYNAS

Sea Power ir *National Defense* žurnalai š.m. vasario mėn. numeriuose ryšy su Sovietų karo laivyno (toliau: SKL) vadovybės pasikeitimu išspausdino dėmesio vertas SKL apžvalgas, kurias čia sutrauktai paduodame.

1985 m. gruodžio 11 d. Maskvoje buvo paskelbta, kad SKL vyriausias vadas laivyno admirolas Sergei Georģevič Gorškov išėjo į pensiją. Jis gimė 1910.II.26 d. Ukrainoje. Tuo metu carinės Rusijos karo laivynas dar buvo neatsigavęs nuo 1904 - 1905 m. kare su Japonija Port Arture ir prie Cušimos gautų smūgių. 1921 m. Kronštato jūreivių sukilimas Lenina nuteikė nepalankiai laivyno atžvilgiu.

Gorškovo jūrinė karjera prasidėjo 1927 m. Frunzės jūrų karo mokykloje Leningrade, kurią jis baigė 1931 m. ir buvo paskirtas navigatorium į Juodosios jūros naikintoją "Frunze". 1932 m. jis buvo perkeltas į Sibiro flotilę (vėliau tapusią Ramiojo Vandenyne laivynu) minogaudžių ir uostų gynybos brigados navigatorium. Netrukus jis gavo vadovauti lydimajam laivui "Burun", po to greit gavo vadovauti naikintojai ir naikintojų brigadai. 1939 m. jis buvo perkeltas vadovauti naikintojų brigadai Juodojoje jūroje. 1941 m. birželio 22 d. vokiečiams užpuolus Sovietų Sąjungą, pirmo rango kapitonas S. Gorškov buvo Juodosios jūros laivyno kreiserių brigados vadas. Trims mėnesiams praėjus jis buvo pakeltas kontradmirolu. Karo metu jis dalyvavo įvairiuose veiksmuose upėse ir jūroje. Karą jis baigė viceadmirolo laipsniu ir 1948 m. buvo paskirtas Juodosios jūros laivyno štabo viršininku. 1951. VIII. 2 d. jis paskirtas to laivyno vadu, o 1954 m. pakeltas admirolo. Karo metu Gorškov užmezgė politikų tarpe naudingų ryšių ir įsigijo gero, sumanaus vado reputaciją. 1955 m. birželio mėn. jis buvo paskirtas karo laivyno vado pavaduotoju, o 1956. I. 6 d. — Sovietų laivyno vyriausiu vadu ir gynybos ministerio pirmuoju pavaduotoju.

Vietoje Gorškovo SKL vyriausiu vadu ir gynybos ministerio pirmuoju pavaduotoju paskirtas ligšiolinis Gorškovo štabo viršininkas laivyno admirolas Vladimir Nikolajevič Černavin.

1956 m., kai Gorškov tapo SKL vyriausiu vadu, laivyno paskirtis buvo mažai ką daugiau, kaip krantų gynyba ir jūrų susisiekimo kelių apsauga. SKL buvo suskirstytas keturiais laivynais (Šiaurės, Baltijos, Juodosios jūrų ir Ramiojo vandenyno), turėjo viso 2,637 laivus, kurių tarpe buvo 500 dyzelinių nardlaivių, 1,000 minogaudžių ir 625 pakrančių apsaugos laivai. Jūrų aviacija turėjo beveik 4,000 lėktuvų, kurių apie pusę sudarė artimo skridimo naikintuvai priešlėktuvinei gynybai, 1,000 artimo skridimo torpednešiai amfibiniams puolimams atremti, o likusieji buvo senstelėje bombonešiai (sovietinės B-29 kopijos), hidroplanai ir tarnybinių lėktu-

vai. SKL paskirtis buvo saugoti raudonosios armijos jūrinius sparnus.

Dar Stalinas, prieš mirdamas, patvirtino masyvų SKL išplėtimą su galimumu veikti tolimuose vandenyuose. Sovietai neturėjo kito kelio, nes nuolat tobulėjančiose JAV aviacijos, raketų ir laivyno pajėgose jie matė pagrindinę grėsmę, kuri Sovietų teritoriją galėjo pasiekti iš vis didesnio atstumo su vis didėjančiu taiklumu. Jų žemyne esančios balistinės raketos buvo pažeidžiamos. Tai grėmei atsverti Gorškov įtikino Sovietų politinę vadovybę sukurti jūroje bazuotą strateginį rezervą.

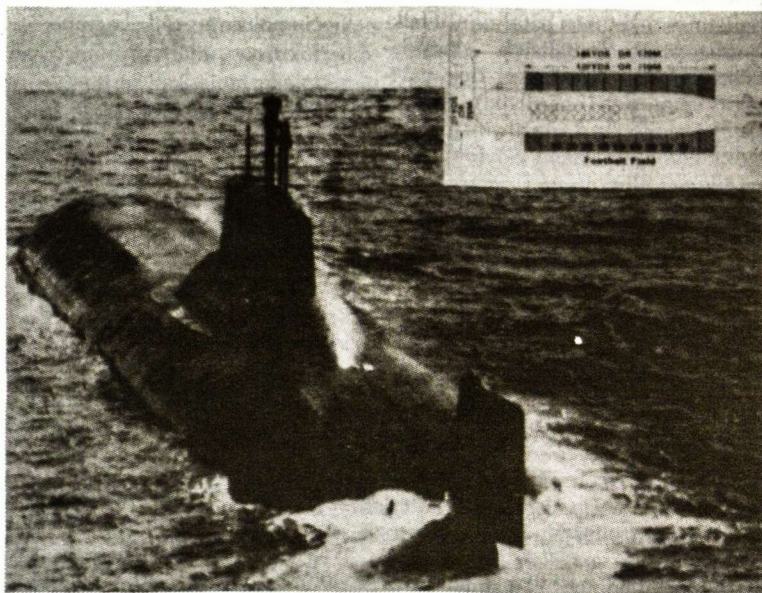
Šiuo metu SKL turi 79 balistinių raketų nardlaivius, kurių tarpe apie 40 gali smogti JAV taikinius iš Sovietų arktinių vandenų; 68 nardlaivius, ginkluotus vairuojamais sviediniais, skirtus kovai su priešo laivais, jų tarpe 50 yra varomi branduoline energija; 67 branduoline energija ir 145 dyzeline-elektrine energija varomus atakos nardlaivius; 346 didesnius paviršiaus kovos vienetus, kurių tarpe yra 4 vertikalios kilimo lėktuvams lėktuvnešiai, 2 branduoline energija varomi mūšio kreiseriai ir kelios klasės visai naujų tolimų distancijų lydimųjų laivų. Prie šio sąrašo dar reikia pridėti daugiau kaip 1,600 lėktuvų,

kurių tarpe yra daugiau 100 tolimo skridimo "Backfire" bombonešių, apie 750 mažesnių kovos laivų, pritaikytų krantų ir uostų patruliavimui ir minoms gaudyti: daugiau kaip 150 amfibinio puolimo laivų ir didžiausias pasauly laivynas "oro pagalviu" (air-cushioned) judančių laivų.

Sovietų gynybos ministerija buvo ir tebėra dominuojama žemyno pajėgų karininkų. Kad Gorškov sugebėjo sukurti tokį jūrų laivyną, tai rodo jo politinį ir karinį genijų, kuris yra pasireiškęs ir jo gausiuose raštuose laivyno klausimais.

Gorškovo įpėdiniu paskirtas adm. Černavin turi plačią operacinę patirtį branduoline energija varomų nardlaivių srityje. Jis vadovavo Murmanske bazuotam Sovietų šiaurės laivynui. Jo priešprieša JAV Atlanto laivyno vadas Černaviną vertina kaip puikų taktiką ir rimtą priešininką. Lyginant su Gorškovu, jis daugiau linkęs plačiau operuoti tolimuose vandenyse. Nuo jo vedamos linijos priklausys daug kas ne vien Sovietų, bet ir JAV jūrinėje laikysenoje.

Kokia gi SKL ateitis? Jo svarbiausią elementą sudaro branduolinėmis raketomis ginkluoti nardlaiviai. Pradžioje jie buvo ginkluoti gana primitiviais trumpų atstumų balistiniais

Sovietų Balistinių raketų nardlaivis. Viršuje dešinėje — palyginimas su futbolo aikštės dydžiu.

svidiniais. Dabar jie sudaro strateginį rezervą, skirtą panaudoti lemiamose karo fazėse. Jiems reikalingi saugūs "bastionai" šiaurės Atlanto ir Pacifiko vandenyse, kuriuos saugant teks susidurti su JAV ir NATO pajėgomis. JAV laivyno nardlaivių operacijų viršininko pavaduotojas adm. B. De Mars pripažįsta, kad nardlaivių technologijoje Sovietai padarė labai didelę pažangą, o kai kuriose srityse ir pralenkė JAV. Pvz. kai kurių nardlaivių statybai jie naudoja titaną, įgalinantį tuos laivus nerti iki 600 metrų gilumos, žymiai patobulino tų laivų ūžesio slopinimą ir pan. Naujieną sudaro ir Nikalajeve prie Juodosios jūros statomas naujas, pilno denio lėktuvnešis. Vis tik, adm. De Mars sako JAV technologijos pranašumas pilnai atsveria SKL pranašumą kitose srityse. Nemaža Sovietų nardlaivių yra jau senstelėję ir Sovietų resursų ribotumas kelia abejonių, ar bus įmanoma juos pakeisti lygiu skaičiumi modernesnių.

Prieš SKL stoja atnaujintas JAV 600 laivų laivynas, kurį sudaro 15 lėktuvnešių mūšio grupių. Tai 25 proc. priauglis prieš kelis metus buvusiam laivynui. Kokybė pakilo dar žymiai aukščiau. Sovietai turės įtempti visas jėgas sukurti gynybą prieš naujas 6,000 mylių Trident D-5 balistines raketas su patobulintu taiklumu, prieš Tomahawk "skrendančias bombas", nešamas tiek paviršaus laivų, tiek ir nardlaivių. Amerikiečiai mano, kad, nežiūrint pakilusios kokybės ir skaičių, Sovietų laivyną jie gali eliminuoti.

Iš visų Sovietų ginkluotų pajėgų penkių šakų karo laivynas vyresniškumu stovi žemiausiai. Visa dominuoja žemyno pajėgos. Kiek SKL poreikis ir programavimas įstengs praveisti ir vykdyti naujasis vadas Cernavin, parodys ateitis.

S.T.

SP-70 GAUBICA

Armed Forces Journal International 1986 m. Vasario mėn. numerio rašo, kad jau artėjama prie sprendimo vokiečių, britų ir italų bendrai vystomos 155 mm savaeigės (self-propelled) SP-70 haubicos klausimu.

Darbas prie šios haubicos kūrimo buvo pradėtas prieš 13 metų ir tik dabar visų trijų dalyvaujančių valsty-

bių ekspertai įteikė savo raportus savo gynybos ministeriams ir ginklavimo viršininkams. Daugiausia abejonių kelia visos važiuoklės patikimumas.

1963 m. NATO formulavo reikalavimą turėti per 700 155 mm haubicų, kurios galėtų būti traukiamos ar savaeigės. FH-70 buvo priimta kaip

traukiamoji haubica.

SP-70 buvo pagaminta apie tuzinas prototipų. Vokiečiai norėtų problemos sprendimą pavesti vienam gamintojui, kuris turėtų būti parinktas konkurencijos būdų. Britai nori SP-70 pradėti gaminti be atidėliojimų ir reikalingus pakeitimus daryti gamybos eigoje. S.T.

J.A.V. IR SOVIETŲ KARINIŲ JĖGŲ PALYGINIMAS SOVIETŲ POŽIŪRIU

B.B.

1986 m. pradžioje amerikiečių karinėje spaudoje tilpo palyginamoji karinių jėgų apžvalga pagal sovietų samprotavimus tarp vakarų valstybių (esmėje J.A.V.) ir Sovietų Sąjungos bloko, vadovaujantis 1979 m. liepos m. Maskvoje vykusio aukštesnio rango sovietų karininkų suvažiavimo aptarimais, kuriems vadovavo marš. N.V. Ogarkov.

Doktrinos. J.A.V. karinių jėgų doktrinos neįsivaidinantis istoriniais pavyzdžiais, bet sudaromos atsižvelgiant į sovietų karines jėgas ir amerikiečių politinius reikalavimus. Sovietų doktrinas sudaro komunistų partija tokioje formoje, kad karinės jėgos nugalėtų imperialistinį priešą, pirmoje eilėje Europos žemyne. Keičiama ginklų rūšių pirminė svarba, nekeičiant pagrindinės doktrinos.

Po II pas. karo doktrinose amerikiečiai nebuvo pastovūs. 1960 m. įsivėlė į Vietnamo karą; įsipareigojo Šiaurės Atlanto Sąjungai (NATO), kur jų vaidmuo buvo antrinis, nes didelę dalį karinių priemonių (su technologinėmis naujenybėmis) nukreipė į pietrytinę Aziją. 1970 m. amerikiečiai pastebėjo, kad J.A.V. antrinis vaidmuo Europoje sudarė sovietams galimybes nevaržomai didinti karines jėgas — išdavoje NATO (ir J.A.V.) sukūrė "judrios gynybos" doktriną, grindžiamą klasikiniais laiko ir erdvės (vietos) taktiniais elementais, naudojant ribotus išteklius ir rezervus. Ši

doktrina, tačiau, nepadarė reikiamos įtakos NATO reikalavimams ir aplinkybėms, ypatingai vakarų Vokietijos apribotame plote. Pastaroji vėliau pakeista į "veiksmų prieš gilumoje" doktriną, kuria vadovavosi NATO jėgos. Jungiant NATO doktrinoje politines ir karines problemas, reikalingos J.A.V. karinės jėgos, siekiančios pietryčių Aziją ir Centrinę Ameriką, kur amerikiečiams medžiagų ir žmonių nepakanka, nes išteklius nustato J.A.V. kongresas. Čia yra skirtumas tarp amerikiečių kongreso ir sovietų komunistų partijos, kuri apsprendžia uždavinius ir skiria pinigus su atatinamomis karinėmis jėgomis atatinamai doktrinai.

Puolimas prieš gynybą. Sovietų karinės doktrinos pagrinde yra puolimas. Tam tikslui jie laiko nuolatiniame parengtyje atatinamose vietose, atatinamą kiekį ginkluotų jėgų, "savojo krašto gynybai", kad Sovietų Sąjungos priešai (NATO ir J.A.V.) gerai žinotų sovietus neleisiant trypti jų žemės, kaip kad įvyko II pas. karo metu. Ginkluotas jėgos pilnai paruoštos puolimui yra geriausia sovietų gynyba. Akivaizdoje Varšuvos pakto viršijančių karinių jėgų NATO neturi kito pasirinkimo kaip gynyba, tokiau būdu sovietai turi iniciatyvą puolimui pasirenkant laiką, vietą ir būdą. Šiuo atveju NATO "veiksmų prieš gilumoje" doktrinos naudingumas būtų abejotinas.

Planavimas. Sovietų nuomone amerikiečių jėgos planuojamos ateičiai, mažai atydos kreipiant dabarčiai, turi kai kurių pirmenybių - kautynių principai numatomiems veik-

smams grindžiami pagal planuojamus ateities ginklus ir priemones, praktiškai kautynių lauke neišbandžius. Amerikiečių karinėje ir civilinėje spaudoje tos temos viešai nagrinėjamos ir diskutuojamos, vadovaujantis turimais ir projektuojamais duomenimis. Metiniai kariniai biudžetai, viešai išdiskutuoti, parodo esamą karinį pajėgumą ir planus ateičiai. Naujasių modernių ginklų ir priemonių amerikiečiai kituose kraštuose nelaiško; ribotais kiekiais pvz. Europoje sandėliuose laiko mažai atsarginių dalių ir nepakankamą kiekį šaudmenų. Išteklių papildymai laikomi tūkstantčiais mylių atstu nuo Europos ir pietryčių Azijos.

Sovietų ginkluotos jėgos laikomos parengtyje su pilnu reikalingu aprūpinimu naujaisiomis priemonėmis, ginklais ir ištekliais, paruoštais mobilizacijų planais, kurių vykdymas būtų daugelį kartų greitesnis už NATO, nes ištekliai yra laikomi ginkluotų jėgų užnugaryje, ne anapus Atlanto. Sovietai neprieidžia, kad vakariečiai gali laimėti karą, kuris gali parasidėti rytoj, jeigu neatsižvelgia į pagrindinius karinius reikalavimus /ruošiasi ateičiai, ne dabarčiai/, perleisdami iniciatyvą sovietams, kurie yra pasiruošę šiandienos karui.

Žinios. Doktrinos analizei pagrindinės svarbos turi žinios apie oponentą, kurios turi būti tikslios ir laiku, kad susidaryti teisingą vaizdą apie jo karinius išteklius, organizaciją ir tikslus — uždavinius. Žinių rinkime sovietų sistema turi daugelį pirmenybių, nes amerikiečių civilinė valdžia ir pačios karinės jėgos beveik viską skelbia per spaudą, radijo ir TV žinias; kariniuose žurnaluose, kaip pvz. „Armor“, „Defence Weekly“, „Aviator“, „Military technology“, „Armed Forces“, „Nat. Defence“, „Sea Power“ ir kt. telpa gausybė ginklų ir karinės technologijos detaliizuotų aprašymų, priemonių bandymų ir manevrų bei karinių pratybų aprašymai — visa tai yra prieinama viešoje rinkoje. Be to, civilinė gausi

spauda pilna įvairių firmų reklamų, skelbimų apie karinius ginklus ir technologines priemones siekiančių gauti užsakymus. Sovietų reprezentantams leidžiama būti kongreso karinių biudžetų debatuose, karinio aprūpinimo ir ginklų projektų ir kt. nagrinėjimuose. Technologijos pažangos žinias, kurios viešai spaudoje skelbiamos su visomis detalėmis, sovietams parūpina J.A.V. paštas. Laimingu supuolimu J.A.V. valdymosi sistema ir kapitalistinė santvarka laiduoja sovietams nuolatinį žinių teikimą. Sovietų sistema laiduoja karinio pasirengimo slaptumą, nes krašto gynyba ir pasiruošimas yra sovietų vidaus reikalas ir priešams nėra reikalinga apie tai žinoti; priešai turi privilegiją apie visa tai spėlioti.

Planavimo studijos. Doktrinos planavimo darbe kas nors turi užtikrinti, kad nagrinėjami duomenys atitinka planavimo reikalavimus, išvados yra pagrįstos ir aiškiai atsakančios į visus su planu susijusius klausimus. J.A.V. karinės studijos atliekamos atskirų ginklų rūšių (armijos, laivyno, aviacijos), išdavos diskutuojamos kongrese (laikė biudžeto svarstymų). Ginklų rūšių atšakos (pvz. pėstininkų, šarvuočių artilerijos ir pan.) planavimo studijas vykdo pagal savas mokyklas ir išdavos pateikia atitinkamų ginklų rūšių vadovybėms. Pentagonas planavimo studijų neturi. Ginklų rūšių planavimo išdavos su ginklų rūšių štabų pastabomis yra medžiaga kongreso diskusijoms, kurias su malonumu vietoje kartu su korespondentais seka sovietų atstovai.

Sovietų karines planavimo studijas uždarai atlieka ginkluotų jėgų generalinis štabas — analizuoja ir vertina kariniai politines aplinkybes ir sąlygas, kurios apipavidalina veiksmų planą galimame kare, nustato veikimo metodus ir jų panaudojimą, jėgų ir priemonių paruošimo būdus, užtikrinant aukštos kokybės kovingumą prieš sovietinius agresorius. Sovietų gen. štabas vadovauja karinės technologijos ir mokslinės srities išradi-

mams ir jų praktiškam pritaikymui. Svarbią vietą užima karo meno ir taisyklių turimoms ginkluotoms jėgoms pritaikomo veiksmų teatre. Sovietų gen. štabo vaidmuo krašto gynyboje yra didesnis už amerikiečių Pentagono, nes tiesioginiai vadovauja ir vykdo planavimą, komunistų partijos ideologijos ribose, pagal krašto gynybai apspręstas doktrinas kaip vienintelė tam tikslui kvalifikuotų asmenų — karių organizacija (be spaudos atstovų).

Ginklai. Ginklavime amerikiečiai negali sau leisti didelio kiekio (ekonominiai ir politiniai) ginklų ir kariuomenės, kad skaičiumi ir kokybe viršytų sovietus — amerikiečių ginkluotų jėgų *kokybė* turi atsverti *kiekybę*. Sovietai nuo 1960 metų, dešimties metų lakotaryje (Vietnamo karo metu), pasigamino didelį kiekį naujų žemės ginklų (tankų T69, T72, helikopterių „Hind“ ir kt.), pralenkdami amerikiečius, kurie vėliau, panaudodami pažangesnę technologiją, gamino mažesnius daugelio paskirčių ginklų ir priemonių kiekius, bandydami išlyginti balansą kokybe. Dėl to buvo nepakankamas ginklų kiekis ir daug kainavo. Be to, susidarė sunkumų jų tarnybai paruošti specialistus, sumažėjo naujais ginklais pasitikėjimas, nes naujos priemonės ir ginklai neišbandyta kautynių vienetų veiksmuose. Sovietų ginklai išbandyti praktiškai didesniais kiekiais junginiuose; nors techniškai ir paprastesni, tačiau kiekiu viršija amerikiečių aukštos technologijos, daugiau veiksmingus, mažiau patikimus praktiškame panaudojime ginklus ir priemones. Sovietai tikisi, kad amerikiečiai ir toliau laikysis *kokybės* prieš *kiekybę* principo, o tai būtų sovietų naudai.

Metodai. Prie ginklų kokybės ir veiksmingumo amerikiečiai derina veikimo metodus, taktinėse pratybose vertindami veiksmų pasekmes, vadovaudamiesi kompiuterių duomenimis; pvz. M-1 tanką pirmiau vertina jo pažeidžiamumą, technšką veikimą ir po to lygina jo veiksmingumą prieš

sovietų du ar tris tankus. Manevruose palygina M-1 tankų kuopą prieš sovietų trijų kuopų tankų batalioną, atitinkamai nagrinėja palyginimus divizijų ir veiksmų teatrų apimtyje. Silpna pusė — bandymai vykdomi neatšizvelgiant į kovotojų ir kautynių vietų moralę (atseit be politinio parengimo), kovotojų parengimo taktiniams veiksams, vietos ir atmosferinės sąlygos (numatytų karo veiksmų geografinėse aplinkybėse), pagalbinės priemonės ir kt. Visa tai turi neabejotinos įtakos į ginklų taiklumą — taikinio kludymų galimybes. Sovietai yra patenkinti amerikiečių prisirišimu studijose prie kompiuterių.

Sovietai veikimo metodus grindžia karo meno istoriniais pavyzdžiais (daugiausiai imamasi iš II pas. karo veiksmų), kurie sudaro metodų studijoms pagrindą, kreipiant dėmesį į normas ir statistinius duomenis, kurie pritaikomi panašioms numatytiems ateities kautynių veiksams. Pratybos ir manevrai naudojama kaip pagalbinė priemonė istorinių pavyzdžių papildymui ir naujų ginklų pritaikymui bei įvertinimui. Sovietai naudoja metodų studijų grupes, sudarytas iš akademinio pasiruošimo atitinkamų specialybių karininkų, kurie studijuoja metodus savarankiškai numatytiems kautynių veiksams, naudodami modelius ir kompiuterius.

Visas grupines studijas sujungia gen. štabas, jas galutinai sufomuoja ir atitinkamoje formoje pateikia tolimesnei eigai gen. štabo viršininkui.

Personalas. Įvairių karinių sistemų - planų studijose amerikiečiai turi 854 civilius ir 179 karius /RAAX, 1984, vol. II/. Civiliai yra unversitetinio išsimokslinimo su atitinkamose specialybėse ilgesne praktika — jiems karinė praktika netaikoma; didelė dalis civilių vadovauja studijų grupėms be jokios karinės patirties. Karininkai privalo turėti universitetinio lygio pasirengimą kokybinėje analizėje, matematikoje, sistemų inžinerijoje, ekonomijoje. Studijoms parinkti karininkai praeina atskirų sričių papildomus

parengimus nuo kelių savaitių iki vienu metų; po to skiriami trims metams įvairiosna vietosna atitinkamos srities praktikai.

Sovietų planavimo studijoms skiriami vien karininkai su penkių metų pradiniu karininko paruošimu, po to šešiams metams karinės tarnybos atitinkamuose daliniuose. Galutinai parinkti karininkai skiriami į atitinkamas penkių metų karo akedemijas ir pagal patirtį ir sugebėjimus išklauso atitinkamus technologijos ir analizės kursus. Paskutinis etapas į planavimo studijų grupes yra dveji metai generalinio štabo akademija. Pagal sovietų

filosofiją karinių studijų personalas turi būti išbaigtų studijų ir aukščiausių kvalifikacijų technikos ir karinės istorijos srityse karininkai.

Literatūra. "S.Ledger" 1986. m. May; M.R. 1986, April "Forecasting in Military Affairs" Soviet View.

Plačiau apie Varšuvos Pakto ginkluotas jėgas - Viktor Suvorov "Inside the Soviet Army" Barkley Books N.Y. (Šio straipsnio turiniui papildyti skaitytos težvanzėli į praeito mėnesio "Karj", kur "KŽ" skyriuje S.T. rašo apie "SPECNAZ", t.y. apie Sovietų diversiją).

RAMOVĖNŲ METINIS SUSIRINKIMAS

Balandžio 13 d. 3 val. p.p. Lietuvių klubo mažojoje salėje Bankstowne įvyko Ramovės skyriaus visuotinis - metinis susirinkimas. Susirinkimą atidarė skydiaus pirm. Ant. Skirka ir visiems sutinkant susirinkimui pirmininkauti pakvietė ats. kpt. J. Jablonskį, sekretoriauti Ant. Vinevičių. Į mandatų komisiją buvo pakviesta J. Makūnas ir E. Rašimas.

Po valdybos narių ir revizijos komisijos pranešimų, kurie susirinkimo buvo priimti ir vienbalsiai patvirtinti, senajai valdybai atsisakytą, buvo prieita prie naujos valdybos rinkimų. Neatsirandant kandidatų į valdybą, pirmininkaujantis pasiūlė ir prašė, visiems susirinkusiems pritariant rankų plojimu, pasilikti senos valdybos narius dar dviejų metų kadencijai. Senajai valdybai sutinkant, skyriaus valdyba dviejų metų kadencijai pasiliko šios sudėties: Ant. Skirka — pirmininkas, Ant. Vinevičius — vicepirm. ir sekretorius, V. Kondreckas — išdininkas. Kandidatai į valdybą: Vyt. Račiūnas ir J. Gatavičius. Revizijos komisija: M. Petronis — pirmininkas, A. Kramilius ir K. Eirošius — nariai. Visais skyriaus reikalais rašyti ir kreiptis: Ant. Skirka, 84 Cumberland St. Cabramatta NSW 2166, telef. 727 - 0308.

Einamuose reikaluose V. Kondreckas ir Pr. Mikalauskas pasiūlė Ant.

Skirką ir Ant. Kutką už aktyvią ir ilgametę veiklą pristatyti S-gos Ramovės skyrių atstovų suvažiavimui, įvykstančiam gegužės 24 - 25 d.d. JAV Čikagoje, pakelti Sąjungos Garbės nariais. Pirmininkaujanti pasiūlius dėl to susirinkimą pasisakyti viešu balsavimu, susirinkimo dalyviai pasisakė vienbalsiai rankų pakelimu ir plojimais.

Ramovėnas Ant. Kramilius, kaip Liet. bendruomenės atstovas Sydney Pavergtųjų Tautų komitete, padarė išsamų ir pagrįstą Sydney australų laikraščių iškarpomis pranešimą apie žydo advokato Leslie Kaplan sudarytą komitetą ieškoti australijoje karo nusikaltėlių - nacių pabaltiečių ir ukrainiečių tautinių grupių tarpe ir patraukti juos į australų teismą. Reikalas sujaudino ir įnešė pagrįstą pyktį susirinkusių dalyvių tarpe, kadangi L. Kaplan dar neturėdamas jokių nusikaltimų įrodančių dokumentų, jau pradėjo per radiją ir spaudą tuojau šmeižti ir kaltinti pabaltiečių ir ukrainiečių tautines grupes. Tą jis galėtų daryti tik su atskirais — pavieniais asmenimis skelbdamas jų pavardes ir turėdamas tikrus jų kaltę įrodančius dokumentus, arba čia esančius liudininkus.

Susirinkusieji nutarė ir įpareigojo skyriaus valdybą neatidėliojant kreip-

(nukelta į psl. 362)

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siūsti visą Tremties trimitui skirtą medžiagą

SPALIO DEVINTĄJĄ PRISIMENANT

ALBERTAS MISIŪNAS

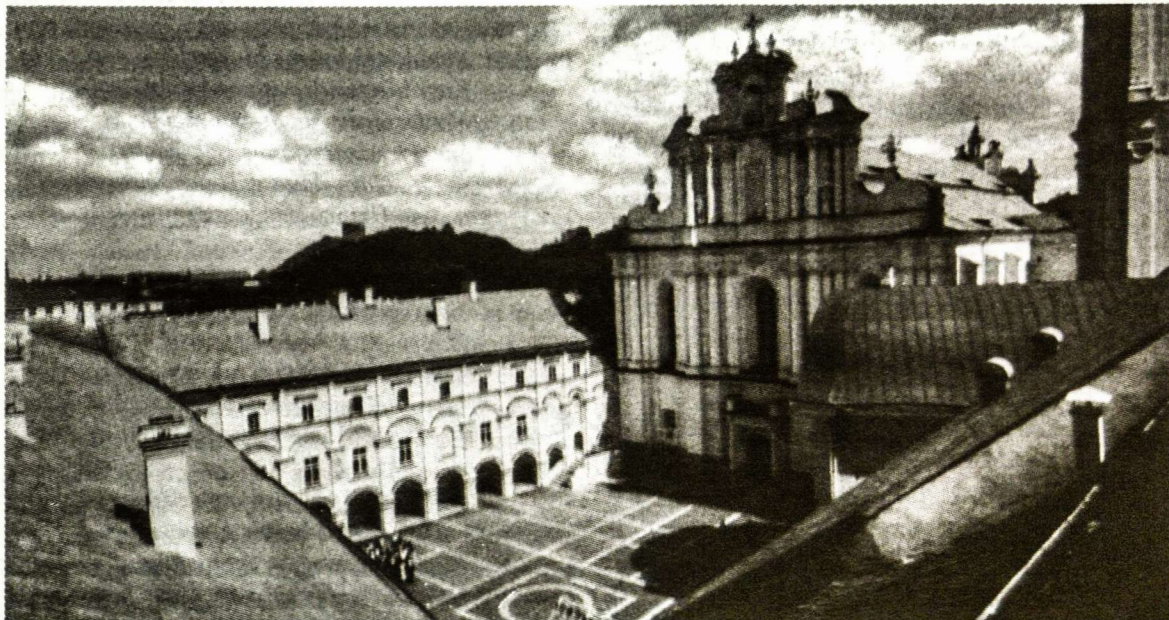
Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjungos pirmininkas

Vilniaus nepamiršk, lietuvi!

Kiekvienų metų rudenį, spalio mėnesio sulaukus, mes prisimename liūdną ir tragišką mūsų tautos istorinį momentą, įvykusį Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus ir Lietuvai iš karo griuvėsių kylant laisvam ir nepriklausomam gyvenimui. Tame laike mūsų pietryčių kaimynai lenkai, pažeidę istorinę tikrovę ir kareivišku batų sutrypę žmogiškąją teisę, užėmė mums visiems brangų miestą — sostinę Vil-

nių ir okupavo trečdalį Lietuvos etnografinių žemių. Bet tai praeitis. Tačiau šiandieninio gyvenimo aplinkybės verčia mus realiai žvelgti į gyvenimą ir susirūpinti, kad mumyse, o ypač jaunojoje kartoje, negestų meilė tėvų kraštui Lietuvai ir mūsų istoriniam miestui, Lietuvos amžinajai sostinei, Vilniui.

Prieš kelerius metus spaudos darbuotojas Bronius Kviklys, rašydamas Spalio devintosios proga "Draugo" dienraštyje, taikliai išsireiškė: — "Tik vie-

Vilniaus universiteto Didžiojo kiemo vaizdas iš viršaus

nas Lietuvos miestas kiekvienais metais mini savo dieną, tai lyg sakytum vardadienį. Ši privilegija yra tekusi mūsų sostinei Vilniui ir tai ne be pagrindo. Juk Vilnius tai, tarsi, visų Lietuvos žemių vainikas, mūsų miestas. Su jo vardu susiję visi svarbiausieji Lietuvos įvykiai bei garbingieji ir skausmingieji metai. Jeigu kas mėgintų iš mūsų tautos istorijos išbraukti Vilniaus vardą, tai nebeliktų ir pačios istorijos. Tačiau niekas negali mūsų Vilniaus taip sunaikinti, kad pasaulyje neliktų jo plačiai išplitusio garso. Vilnius mūsų kraštį politinis, ekonominis ir geopolitinis centras. Dar daugiau, tai kultūros ir mokslo lopšys.”

Dabar kyla klausimas, ar šiandien lietuvių tauta turi Vilniaus problemą? Aiškiai atsakyti sunku, tačiau optimizmo ne perdaug. Dabar okupacinėse sąlygose Vilnius išaugęs į pusmilijoninį miestą, kur lietuviai sudaro daugiau penkiasdešimts nuošimčių miesto gyventojų, o lenkų skaičius smarkiai sumažėjęs. Tai statistiškai skaičiuojant, lenkus tektų priskirti prie Lietuvai nepavojingos tautinės mažumos. Tačiau praktiškai taip nėra.

Vilniaus lenkai turi milžinišką ir gausų užnugarį pačioje Lenkijoje ir lenkų išeiviuose užsienyje. Tiesa, komunistinės Lenkijos vyriausybė yra formaliai Vilniaus atsisakiusi, tačiau praktikoje ji “labai domisi” Vilniumi, o lenkų išeiviai laisvajame pasaulyje visur ir nuolatos pabrėžia, kad Vilnius lenkiškas miestas. Tą patvirtina buvę Lenkijoje (“Solidarnosc” unijos laikais) lietuviai turistai, kurie matė Balstogės vaivadijos “Solidarnosc” unijos žinių biuletinį, kurio pirmąjį puslapį “puošė” Vilniaus miesto panorama ir Trijų kryžių kalno silueta. Mums Vilnius buvo ir bus brangus miestas, nes jo siauromis, akmenimis grįstomis, gatvėmis praėjo milijonai kovotojų, kurie gynė Lietuvą ir jos Kunigaikščių sosto miestą. Šiandien tik jų kaulai milžinlapiuose ir Vilniaus bažnyčių rūsiuose liudija mūsų tautos didingą praeitį ir Vilniaus miesto garsą, skambėjusi po visą Europą. Čia didingų ir puošnių bažnyčių glūdumoje rado amžinąjį poilsį ir mūsų tautos Globėjo Švento Kazimiero relikvijos, ir čia krito pirmieji pašventinto vandens lašai, lietuvių krikšto paskutinėje fazėje. Tada kova už Vilnių ir jo kraštą yra giliai prasminga, nes tuo siekiama visų etnografinių žemių pietryčiuose sujungimo su Lietuvos visuma ir toji kova nėra vien tik vilniečių, toji kova yra visos, šiapus ir anapus Atlanto gyvenančios lietuvių tautos.

Šiuo metu Vilnius laikomas okupuotos Lietuvos sostine, tačiau Gedimino kalne neplevėsuoja mūsų

tautinė vėliava. Puikioji katedra nebetarnauja Lietuvos tikintiesiems ir nėra prieglobstys šv. Kazimiero relikvijoms, o Vilniaus universitetas, davęs Lietuvai eilę mokslo žmonių ir išauklėjęs eilę patriotų, maironiškai tarant, nebeskleidžia lietuviško mokslo ir kultūros spindulių Lietuvai mūsų tėvynei. Ir senasis Gedimino miestas merdėja be Geležinio vilko garso, su užslopinta praeities garbe ir užgniauztomis lietuvių tautos aspiracijomis. Bet Vilnius buvo ir bus kiekvienam lietuviui brangus, nes ne kitur, bet tik Vilniuje vyko svarbiausieji mūsų tautos istorijos įvykiai. Čia praėjo garbinga Gedimino dinastija, iš čia Vytautas Didysis nunešė Lietuvos garbę toli į rytus ir vakarus, čia gimė mūsų krikščionybė, čia vyko Lietuvos išsilaisvinimo mėginimai, čia rinkosi Didysis Vilniaus seimas ir pagaliau čia paskelbtas ir Vasario Šešioliktosios - Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo aktas.

Tad Spalio devintąją prisimenant, šventai tikėkime, kad ir vėl, kaip anų Vilniaus ilgesio laikų dainoj dainuojama, sudrebės Pilies žilas kalnas ir iškils iš kapo Gediminas ir rinksis ten nauji ir jauni pulkai jo kaulų ginti.

AUŠROS VARTŲ MARIJA

*Neapleiski mūsų, Motinėle,
Kuri neapleidi Aušros Vartų,
Mums širdis sopančias išgėlė;
Užtark užtarus mus tiek kartų.
Taip daug gali pas Visagalį,
Užtark vargingą mūsų šalį.*

*Į Vilniaus brangią mūsų šventovę
Taip trokštam pulti Tau po kojų,
Bet svetimi ten įsibrovo,
Lankyt Tave kelius pastojo.
Užtarki mus pas Visagalį,
Kad mums grąžintų mūsų šalį.*

*Per amžius, Motin, stebuklingai
Globojai mūsų tėvus ir gynei;
Būk ir vaikams jų maloninga,
Laisvės dienas grąžink tėvynei.
Taip daug gali pas Visagalį,
Užtark vargingą mūsų šalį.*

LITUANISTINIS ŠVIETIMAS

Praėjo gražioji vasara. Užsidarė stovyklų vartai. Pasibaigė atostogos ir visi vasaros malonumai.

Atėjo rugsėjis, naujų mokslo metų pradžia. Atsidarė ir Lituaništinųjų mokyklų durys. Visuomenė ir tėvai rūpinasi ir sielojasi lietuviškuoju švietimu. Sąmoningas, gerai mokantis lietuvių kalbą, Lietuvos istoriją, žinantis jos dabartinę padėtį jaunuolis-jau-nuolė yra mūsų tautos ateitis.

Lietuvių kalba, viena iš seniausių gyvųjų kalbų, yra mūsų turtas, kurią privalome branginti, saugoti nuo svetimybių, perduoti jį savo vaikams ir vaitaičiams. Juk gyvename krašte, kur laisvai galime naudotis savo kalbą, kurios mokėjimas negadina anglų kalbos akcento, kurios mokėjimas palengvina išmokyti svetimas kalbas. Vaikai kalboms yra imlūs. Turime pavyzdžių, kur šeimoj vaikai nuo mažens kalba trimis kalbomis: motinos — lietuvių, tėvo — vokiečių ir šio krašto anglų kalba. Garbė tiems tėvams, garbė tiems vaikams, nes to turto jiems niekas neatims, nei vagys, nei laikas.

Lietuvių kalbos perdavimu ateities kartoms rūpinamės mes. Jos išlikimu rūpinosi lietuviai šviesuoliai 19 šimtmečiuje. 1908 m. spalio mėn. 29 d. "Vilties" 129 numery tą iškelia straipsnis Algirdo Vilčinsko, Lietuvių mokslo draugijos nario korespondento, "Kada Vilniuj lietuvininkų kalbas žūta?" Algirdas Vilčinskas, Lietuvos istorijos, ypač Vilniaus istorijos žinovas, 1863 m. sukilimo dalyvis, sužeistas ir 10 metų kentėjo badą ir skurdą, anot jo, baurioj šaly, Irkutsko gubernijoje.

Jau augant Vilniaus krašte, Jasanių dvare skambėjo lietuvių kalba. Jo pirmi ištarti žodžiai buvo lietuviški. Kaip jis rašo: "Ba tėvas ir matyna, šeimyna, darbinykai, kumpinykai — visi lietuviškai kalbėja. Dvari, kieme ir miestely buva tik keli žmonės, kurie lenkiškai makėja. Ašei nar lenkiškų kalbų suprasti galėjau, vis delta lyg septintų metų nekalbėjau." Toliau jis rašo: "Gimnazijų pabaigiau 1857 metos. Tamet Vilniuj lietuviška kalba skambėja. Žydai gyvena tiktai ant septynių ulyčių. Maskauskai kalbėja saldaitai ir atajūnai (urėdai). Didžpačiai (didžponai) linkiškai kalbėja, bet ir lėtuviškai jie makėja ir savi lietuviškai skaitė."

Pamakslių lietuviškai sakė bažnyčias: Šv. Petra, Rapala, Baltraus, Barnardinų, Augustijanų, Basakų Pranciškany, Visų Šventųjų; tik katedroj ir bačžnyčias: šv. Jana, šv. Dvasias, Misijanarių pamakslus kunigai lenkiškai sakė.

1887 metos važiuoidamas par Vilnių, neberadau nei giminių, nei pažystamų; nebeskumbėja un takų ir ulyčių senybinė Augštātės kalba; neivienuos namuos nebegirdėjau lėtuviškai kalbančių. Kurie anamet Vilniuj lėtuviškai kalbėja, dabar visi kapuos guli. Mūsų namus, kur mana senelis ir tėvas gyvena, svetimi žmanės ažujemė; "Vilniaus albumas" mana dėdės teka tiems, kurie mūsų pavardės nenešioja.

Dabar Vilniuje lėtuviška kalba atgyja. Lėtuviškai kalba šviesieji atajūnai ir pakalingi; tik kalba nebe Augštātės. Jūs jaunikei ir jūs jaunelės, kurie šitū raštū skaitysta, tai žinakit, kad skaitat paminklū. Šitaip kalbėja mūsų bačiai, šitaip kalbėjam ir mes patys (1320 - 1863). Šindėj aš Vilniuj esamu paskutinis augštietis, kuris senybiniam Vilniuj lietuviškai kalbėjau; aš esmu paskutinis Lėtuvas kareivis, kuris 1863 metos buvau pašautas. Šitas straipsnis tai jau paskutinis žadis Vilniaus aukštātės kalbas."

Kiek meilės, kiek pasididžiavimo sava kalba. Tie Vilniaus krašto 19 šimtmečio tėvynės mylėtojo žodžiai tebūnie kelrodis mums. Juk gavę išsimokslinimą Nepriklausomoj Lietuvoj, širdyse išsinešę tėvynės meilę, privalome tą meilę įkvėpti į mūsų atžalyno širdis, perduoti jiems gražią ir skambią lietuvių kalbą, savus papročius, tautosakos lobyną... Ši pareiga ne vien tų, kurie užaugino ar tebeaugina vaikus, bet kiekvieno lietuviuo. Lietuviškų mokyklų išlaikymas daug kainuoja, nors mokytojų atlyginimas ir yra daugiau simbolinis, tačiau patalpos ir mokslo priemonės kainuoja labai daug. Daugelis jaunų tėvų, nepasitikėdami valdiškų mokyklų mokymu ir jose viešpataujančia atmosfera, leidžia vaikus į privačias mokyklas, kur mokslapinigiai yra dideli. Lituaništinėse mokyklose mokslapinigiai kasmet vis didėja. Vežiojimas į mokyklą kainuoja. Įvertinkime tų šeimų pastangas, padėkime joms. Paremkime juos moraliai ir materialiai. Seneliai sumokėkime mokslapinigių, apdovanokime mažuosius, parodykim, kad jais didžiuojamės, juos mylime. Visuomenė ir lietuviškos organizacijos atlikime savo pareigas. Tėvai, pajutę visuomenės ir organizacijų pastangas jų darbą įvertinti, su didesniu noru vežios vaikus į lietuvių mokyklas.

Neatstumkime mišrių šeimų atžalyno. "Drauge" jauna motina, kurios vyras kitatautis, rašė: "Kurdamai šeimas, mes vadovavomės ne tėvų patarimais, bet širdimi, tačiau tėvų ir lietuviškų mokyklų įskie-

“Tremties trimitas” sveikina mieląjį bendradarbį, jubiliatą, rašytoją laureatą Jurgį Gliaudą, atšventusį savo darbingo kūrybingo gyvenimo aštuoniasdešimtąjį gimtadienį, linki nepavargti ir toliau kurti ir džiuginti skaitytojus savo raštais. Naujais straipsniais bendradarbiauti “Tremties trimate”. Ilgų, darbingų metų Jums, Valio!

RAŠYTOJO, JUOZO DAUMANTO ŠAULIŲ KUOPOS GARBĖS ŠAULIO JURGIO GLIAUDOS 80-TAS GIMTADIENIS

Jurgis Gliuda gimė 1906 m. liepos 4 d. Tobolske, Rusijoje. Po 1-ojo pasaulinio karo su tėvais grįžo į Lietuvą. 1938 m. baigė Vytauto Didžiojo universiteto Teisų fakultetą. Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, pasitraukė į Vakarus.

Kūrybinį darbą pradėjo 1945 m. eilėraščiais, grožine literatūra, recenzijomis bei straipsniais. 1947 m. persikėlė į JAV. Visą laiką aktyvus lietuviškoje veikloje. Jį matėme kaip Detroito Lietuvių tremtinių d-jos steigėją, Radijo klubo meno kolektyvo vadovą, Los Angeles Lietuvių mokslo instituto pirm. ir kt. 1953 m. persikėlė gyventi į Kaliforniją. Šiuo metu su savo miela žmona Marija leidžia gyvenimo dienas West Covina mieste, netoli nuo Los Angeles.

Pirmasis jo eilėraščių rinkinys “Ave America” pasirodė 1950 m. Jurgis Gliuda pagarsėjo savo dviem “Draugo” premijuotais romanais: 1951 metais išėjo Namai Ant Smėlio” ir 1952 m. “Ora Pro Nobis”. Jurgis Gliuda, gyvendamas svetur, parašė apie 30 įvairaus žanro knygų. Daugeliui jis suteikė malonių valandų, skaitant jo romanus, noveles, apysakas ir kt. Daugelio lietuviškų laikraščių ir žurnalų puslapiuose skaitėme įvairiomis temomis straipsnius. Jurgis Gliuda tebėra kūrybingas ir tikėkime dar ne vienas jo kūrinys išvys dienos šviesą.

Los Angeles J. Daumanto šaulių kuopa, įvertin-

Garbės šaulys rašytojas J. Gliuda

dama jo įnašą lietuviškų raštų lobynan, š. m. liepos 13 d. Šv. Kazimiero parapijos salėje, paminėti jo 80-tąjį gimtadienį ir 40-metį jo kūrybinio ir visuomeninio darbo, suruošė pagerbimą - banketą su menine programa.

Pagerbimą pradėjo parapijos klebonas kun. dr. A. Olšauskas invocacija. Sekė rašytojos Alės Rūtos paskaita. Savo kalboje Alė Rūta peržvelgė rašytojo — laureato atliktus darbus, apibūdindama jo išleistų knygų turinį bei jų įvertinimą. Rašytojas savo darbui buvo atsidėjęs, 28 jo leidiniai puošė scenos pakraštį ir liudijo klausytojams įdėto darbo vaisius.

Rašytoją — laureatą jo dvigubos sukakties proga sveikino gen. garbės konsulas Vytautas Čekanauskas, Los Angeles dramos sambūrio vardu V. Dovidaitis, pastarasis priminė, kad rašytojas J. Gliuda buvo pirmas iš dramos sambūrio steigėjų, LB Vakarų apygardos pirm. Nelsienė, Tautinės s-gos Los Angeles skyriaus vardu Šeštokas, Fronto bičiulių vardu Alg. Raulinaitis, Dailiųjų menų klubo

pyta meilė savo tėvų kraštui įpareigoja mus tęsti jų darbą ir savo vaikus išauginti lietuviais.”

Mišrios šeimas vis gausėja. Ar visos tos šeimos norės auginti savo vaikus lietuviškoj dvasioj, pareis nuo mūsų ir nuo jaunų šeimų, kur abu tėvai lietuviai.

Jeį neatstums jų, mylės juos, mylės jų vaikus, vis daugiau ir daugiau tokių šeimų vaikų pradės lankyti lituanistines mokyklas, mokinių skaičius jose nemažės, bet didės.

vardu Alg. Gustaitis, ateitininkų vardu I. Medziukas. Raštu pasveikino LŠST CV pirm. Karolis Milkovaitis ir Rašytojų d-jos vardu Česlovas Grinčevičius.

Pranešėja Jūratė Venckienė dėl laiko stokos likusius sveikinimus, kurių buvo dar daug, nukėlė į vaišių laiką.

Meninėje dalyje solistė Janina Čekanauskienė padainavo: Lopšinę, žodžiai J. Gliaudos, muz. O. Metrikienės ir Na, Tai Kas — muz. A. Vanagaičio.

Supinsiu Dainuzė — muz. M. Petrausko ir Nesek sau rožės prie kasų, muz. V. Paulausko — duetas J. Čekanauskienė ir Ant. Pavasaris. Solistams akomponavo pianistė Raimonda Apeikytė. Meninės dalies atlikėjai visų buvo šiltai priimti ir apdovanoti gėlėmis.

Po koncertinės dalies L.A. šaulių kp. vardu solenizantą, kuopos garbės narį J. Gliaudą pasveikino kp. pirm. J. Pažėra, įteikdamas gražų ir prasmingą įrašą. Buvusi Nepriklausomos Lietuvos operos solistė Alodija Trečiokienė įteikė gražią trispalve juosta perrištą gėlių puokštę.

Salėje nuotaika pakili. Entuziastingai suskamba "Valio, laimingų metų Jums, Valio". Sekė laureato padėkos žodis, o po jo žodžio — vaisės, paruoštos šaulių, vadovaujant V. Tuminienei. Skanus maistas, šampanas ir Kalifornijos vynas. Protarpiais pranešėja skaito sveikinimus. Įnešamas didelis 80-tojo gimtadienio tortas. Žvakutes uždega sukaktuvinininko sūnus Jurgis. Sukaktuvinininkas užpučia žvakutes ir

Rašytojo Jurgio Gliaudos pagerbimo bankete solistų Jan. Čekanauskienės ir Ant. Pavasario duetas. Akomponuoja pianistė R. Apeikytė

drauge su žmona Marija piausto tortą. Svečiai vaišinasi tortu ir kavute, bei besidalindami įspūdžiais nuotaikingai leidžia laiką.

Padėka šauniosioms sesėms — šaulėms: B. Tompauskienei, M. Uksienei, J. Paškauskienei, J. Jakubauskienei, S. Verbylienei, gaminusioms

Rašytojo J. Gliaudos pagerbimo banketo programos dalyviai: sol. A. Pavasaris, M. Gliaudienė, solenizantas J. Gliauda, sol. J. Čekanauskienė, prelegentė Alė Rūta, pianistė R. Apeikytė, J. Pažėra, pranešėja J. Venckienė.

maistą ir vikriai aptarnavusioms stalus. Stalus aprūpinusius gėrimais: š. J. Uksui ir A. Jakubėnui. Priėmusiems ir nurodžiusiems svečiams vietas prie stalų E. Pažėrienei ir L. Stadalnikienei. Dėka gražaus sutarimo pobūvis praėjo šiltoje, jaukioje nuotaikoje.

Epa.

Ž y d i n č i o s l i e p o s

PRANAS URBUTIS

Ant aukšto kalno qžuolai žydėjo,
Virpėjo pagiriai žali, žali...
Žieduose skendo margos pievos,
Dangus bučiavo žydinčias liepų alėjas...
Auksinės rugių varpos žemę glostė,
Glostė žemės delnus, akmenėlių ašaras nušluostė!..
Ir čia pražydo rytinis laumės lankas—
Jį apkabino mano mylimosios rankos! ..

Ak! Kaip gražu nuscirti ant žydinčios liepos rankų—
Tenai, tenai širdis daug meilės žiedų renka!..
Ir klaidžioja širdis po pievas žemai nusilenkus—
Rankioja gėles — jos tokios mylimos ir šventos...
Ir supa širdį gilios gilios Baltijos bangos— — —
Tiek daug, tiek daugel meilės žiedų į žemę krinta!..
Ir vėl pražydo rytinis laumės lankas—
Nerami širdis siūbuoja kaip jūros bangos...

SVEIKINIMAS

Gavau pasiskaityti "Pensininką", LAV LB Socialinių reikalų tarybos, Čikagos skyriaus leidžiamą laikraštį pensininkams. Rugsėjo numerį.

Redaguoja Karolis Milkovaitis, Lietuvos Šaulių Centro valdybos pirmininkas. Numeris įdomus ir aktualus.

Keletas straipsnių iš anglų kalba leidžiamo žurnalo "Prevention", New York "Times", "Weekly World News" ir kt. Yra įdomybių juosta, iliustracijų, aktualijų. Sveikinu LŠST darbštų ir gabų pirmininką, jo redaguojamas "Pensininkas" malonu paimti į rankas, straipsniai įvairiais sveikatos reikalais labai reikalingi.

T.T. redaktorė

ATNAUJINTAS PAMINKLAS ANT BUVUSIO TRIMITO REDAKTORIAUS KAPO NEW YORKO KAPINĖSE

New Yorko Simo Kudirkos kp. šaulio Kazimiero Bačiausko pastangomis sutvarkytas ir atnaujintas paminkliukas ant kapo buv. Trimito redaktoriaus šaulio Stasio Butkaus kapo. Nesant giminių paminklėlis buvo įsmukęs, įrašas sunkiai įskaitomas.

Paminklėlio atnaujinimui \$300.- paskyrė savanorio-kūrėjo, Stasio Butkaus kp. šaulio Broniaus Tatarūno žmona Stasė.

PETRONĖLĖ ORINTAITĖ — LEGENDŲ LIEPSNOS POEMOS

Petronėlė Orintaitė LEGENDŲ LIEPSNOS POEMOS. Aplankas ir vinjetės dail. Birutės Vilkutaitytės-Gedvilienės. Išleido Vilties Draugijos leidykla Klevelande, 1986 metais. Kaina \$6.

Į turtingą savo raštų vėrinį kūrybingoji Petronėlė Orintaitė įvėrė naują deimaničią "Legendų Liepsnos".

Pradėjusi reikštis savo eilėraščiais 1926 metais "Naujojoje vaidilutėje", jau 1930 m. pasirodė su savo pirmuoju eilėraščių rinkiniu "Vingių

vingiai". Sekė: "Paslėpta žaizda", romanas, 1932 m., II leidimas 1955. "Daubiškės inteligentai", romanas. 1937 m., II leidimas 1955 m. "Jurgučio pieva" novelės, 1938 m. "Dirvonų dukterims", eilėraščiai, 1939 m., "Marti iš miesto", novelės, 1948 m., "Šulinys sodyboj", 1950 m., "Vil-igailė", legenda. 1951 m., "Grožvyklės meilė", novelės, 1955., "Teofilė nuo Kražantės", apysaka, 1959 m., "Liūdnai linguoja lelija", eilėraščiai, 1967 m., "Ką laumės lėmė", atsiminimai, 1965 m., "Liepalotų medynuose", apybraižos, 1971 m., "Erelių kuorai", romanas, 1976 m. "Legendų liepsnos", 1986 m., Balės Vaivorytės vardu raštai vaikams

ir jaunimui (1948 - 1949 m. Balė Voveraitė): "Kiškio lūpa", dail. P. Osmolskio, 1948 m. "Žirgonė ir Gailė", dail. J. Tričys, 1948 m., "Mano švilpa", dail. P. Osmolskis, 1949 m., "Viltrakių vaikai", dail. P. Osmolskis, 1959 (jaunimo literatūros premija), II leidimas 1979 m., "Nardžio pulkas", dail. V. Aleksandravičius, 1962 m., Skaidrytė, Scenos vaizdeliai, 1963 m., Lietuva graži tėvynė, istorinė poema, dail. J. Tričys, 1978 m. ir "Gyvūnų sodyba". dail. V. Aleksandravičius, 1981 m.

"Legendų liepsnos" - trijų poemų rinkinys. Pirmoji — Parneškis Ilgesio Žariją — Dariui ir Girėnui. Motto:

Yra didžiųjų likimo skirtų žygių, kurie
gyvybės ir mirties nokina vaisių.
(Putinas)

Ši poema atskleidžia lietuvių
išeivio, lietuvių tremtinio ir mūsų
drąsiųjų lakūnų Dariaus ir Girėno
dalia. Jų tragiška mirties prie tėvynės
slenksčio nupynė jiems nemarumo
vainiką.

*“O brolių sakalų legendą gyvų
Laiko žingsniai po pasaulį platų
Metų metais
Tebegaudžia,
Gaudžia...”*

LITUANICOS karžygiai

Kariūnai - savanoriai—

Mūsų banguojančių laukų žalių
sodybų

Sūnūs didžiadvasiai
Niekados NEMIRS!

Antroji poema

Vizijų sakmėj M. K. Čiurlioniui

Gyvenimas su visomis savo patir-
timis įgyja ypatingą tūrį, jeigu į jį
galima žvelgti iš visatos aukštybių.

Vydūnas

Šioj poemoj poetė grakščia
poezijos forma apžvelgia mūsų
genialaus Čiurlionio kūrybą. Abu —
Čiurlionis ir Orintaitė Dievo ap-
dovanoti lakia fantazija, pirmasis savo
teptuku ir dažais kuria nuostabius
paveikslus, kurie verčia susimąstyti,
įsigilinti! Antroji savo plunksna,
lakiais žodžiais mums Čiurlionio
kūrybą pristato.

Trečioji, poema, pati trumpiausia
mums dar, tarytum, kraujuojanti
žaisla

ŽENGĖ BROLIAI

(Miško Brolių Sesužei)

*Tai ir būk kaip žuvėdra grakšti,
rūkuose žibėti papratus,
nė kalnai tau nebus per aukšti,
drumsti vandenynai ne platūs.*

*Tai ir būk, kaip šaltinis gajus,
tikėk, kaip anuomet tikėjai...*

J. Augustaitytė - Vaičiūnienė

Kiekvienas šios poemos žodis,
kiekviena eilutė jaudina, nes tie

Miško Broliai, gal sūnūs, gal broliai,
gal artimi, mylimi berneliai, pasi-
aukojo...

*Žengė broliai į mišką, jiems eglės
dainavo,*

*Skaudų pažadą — ryžtą vėliavom
nešė...*

*— Laisvės žvaigždei aušroj save
atidavę,*

*Meilės auką krauju tau kraitin
įrašė...*

*Jauni broliūžiai, kaip jurginai
nuskinti!*

*O gyvenimas gyvas — jų giesmė
nemari!*

*...Ant kapo žibuoklių žiedlapiai
krinta,*

Tu sopulį ašarom į velėną žeri...

Legendų Liepsnos savo išorine
išvaizda ir savo turiniu tikras
deimančiukas. Kiekvienas knygos
mylėtojas turėtų nuolat tas poetas
skaityti, jas išgyventi. Knygą įsigyti
gali Vilties Draugijos Leidykloje

6116 St. Clair Avenue
Cleveland, Ohio 44103

Iš praeities archyvo.

Šakių miesto šauliai ir šaulės rinkos aikštėje parado metu 1933 m.

Iš praeities archyvo.

Šakių miesto šaulių priesaika. Rinktinės vadas Vacl. Alksninis 1933 m.

DETROITO ŠAULIŲ PASTOGĖJE

Stasio Butkaus Šaulių Kuopos Susirinkimas

Įvyko 1986 m. rugpjūčio 10 d. Sofijos ir Adolfo Vasiulių gražioje sodyboje. Atidarė ir pravedė kuopos primininkas Vincas Tamošiūnas, sekretoriavo Lidija Mingėlienė. Tylos minute pagerabti mirę kuopos šauliai: Marija Sims, Anelė Atkočaitienė, Bronius Tatarūnas, Juozas Janulevičius, Antanas Mikalkėnas ir Stasė Miltakienė.

Praeito susirinkimo protokolas priimtas. Valdybos narių pranešimus padarė: pirm. Vincas Tamošiūnas, išdininkas Matas Baukys, šaudymo sporto vadovas Jonas Šostokas, "Tremties trimito" redaktorė Stefanija Kaunelienė ir Vasario 16 gimnazijos būrelių vadovas Kazys Sragauskas. Revizijos komisijos aktą paskaitė Jonas Bartkus.

Kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas pranešė, kad Matildos Mėlienės parašyta knyga "Kryželiai Arktikoje" anglų kalba eina prie pabaigos ir bus išleista 1987 metais, Garbės nario Felikso Motuzo dovanotas Vytauto Didžiojo 500 metų sukakties albumas atremontuotas ir uždėti odos viršeliai, taip pat Vinco Dabkaus-Dabkevičiaus knygų laikiklis atnaujintas ir papuoštas sidabriniais Vyčiais. Albumas ir knygų laikiklis bus laikomas kuopoje iki metinio visuotinio susirinkimo ir vėliau perduotas susirinkimo parinktam muziejui.

Padėjo Sofijai ir Adolfui Vasiuliams už išleistą susirinkimui gražių sodybą, sesėms ir broliams šauliams už paruošimą skanių pietų, o Danutei ir Leonui Petroniams už apmokėjimą pietų išlaidų. Pranešimai išdiskutuoti ir priimti.

Susirinkimas daugiau negu 1,000.00 dol. paskyrė kultūriniais reikalams. Po susirinkimo buvo išdalinta loterijos būdu daug dovanų. Susirinkime ir pietuose dalyvavo daugiau negu 50 šaulių bei svečių.

Namo važiavo patenkinti: vieni su laimėtomis dovanomis, o kiti su Vasiulių sode pasiskintais vaisiais.

Lietuviai Detroite Ruošto Tarptautinės Kardinolo Mindszenty D-jos Konferencijoj

1986 m. gegužės trečios dienos rytą Detroito priemiesčio Southfieldo Hilton viešbučio antro aukšto plačiuose koridoriuose rinkosi ir registravosi įvairių tautybių katalikai vienos dienos konferencijai. Konferencija vyko puošnio pokylių salėj. Tai buvo maldos, paskaitų apie komunistų kraštuose persekiojamus už tikėjimą ir ieškojimas būdų persekiojamiesiems padėti.

Plačiame koridoriuje ant išstatytų stalų tautybių atstovai išdėstė įvairią informacinę medžiagą, knygas ir devocionalijas. Stasio Butkaus kuopos šaulys Algirdas Vaitiekaitis ant trijų stalų ir prie jų esančių sienų išdėstė savo parodą. Jo paroda pavaizdavo tikinčiųjų persekiojimą rusų komunistų okupuotoj Lietuvoj. Ant statyvo pakabintas pieštas Lietuvos žemėlapis. Greta Sovietų S-gą apraizgęs milžiniškas Gulago priverčiamųjų darbų stovyklų tinklas. Ant didelių plokščių įvairūs persekiojimo vaizdai — nuotraukomis, iškarpomis pailustruoti, ryškiais užrašais paaiškinti. Kryžių kalnas Lietuvoj, Nuteistieji kunigai: kun. Alfonsas Svarinskas, kun. Sigitas Tamkevičius ir kun. Kastytis Matulionis. Kankinti ir sužaloti už sąžinės laisvę kenčiantieji. Kai kurie tokie jauni, beveik vaikiški veidai. Uždarytos gražiosios Vilniaus bažnyčios, paverstos meno galerijom, pramonės įmonėm ar ateistiniais muziejais, Sibiro mergaičių maldaknygė, uždarytoji, tikinčiųjų aukomis ir darbu pastatyta Klaipėdos bažnyčia, kurią statyti valdžia davė leidimą, ir t. t. Visos parodos plokštės gražiai apipavidalintos, užrašai ryškūs, greit pagauną besidominčiųjų dėmesį. Ant stalų, tarp gausios informacinės medžiagos, lietuviški kryželiai ir lietuviški medžio drožiniai. Paroda ilgų kruopštaus darbo valandų vaisius.

Dėl vietos stokos tik maža dalelė medžiagos išstatyta. Paroda turėtų keliauti iš miesto į miestą, turėtų supažindinti komunizmo šalininkus su tikrąja sovietiniam rojui padėtimi, su ten "garantuojamos" tikėjimo išpažinimo ir sąžinės laisvės tikrove... Tur būt daugelis praregėtų.

Oficialioji lietuvių atstovė Gintė Damušytė, lietuvių Religinės Šalpos Centro New Yorke vicedirektorė, atvežė daug informacinės medžiagos ir dvi peticijas, kurias dauguma dalyvių pasirašė. Pirmoji, kad būtų paleisti preiverčiamųjų darbų stovyklose kančiantieji kunigai: kun. Alfonsas Svarinskas, kun. Sigitas Tamkevičius ir kun. Kastytis Matulionis. Antroji — kad būtų tikintiesiems sugrąžinta, tikinčiųjų darbu ir lėšomis pastatyta Klaipėdos bažnyčia.

Salėj konferencijos dalyviai meldėsi, klausėsi gerai paruoštų paskaitų apie įvairiuose komunistų užimtuose kraštuose tikinčiųjų persekiojimą. Atsakinėjo į klausimus kaip jiems galėtų padėti ir t. t. Visi paskaitininkai įvairių profesijų, knygų autoriai, savo kilmės kraštuose patyrę persekiojimus, kovoję pogrindy.

Buvo pristatyti įvairių tautybių atstovai, kurie trumpai papasakojo apie padėtį jų kilmės kraštuose. Trumpą pranešimą padarė ir Gintė Damušytė.

Priešpiečių ir pertraukų metu konferencijos dalyviai apžiūrino lietuvių parodą, pasakojo savo išgyvenimus. Jugoslavias papasakojo apie Jugoslavijoje pasirodžiusią Mariją. Vengras, sukilimo dalyvis, apie žiauriai numalšintą vengrų sukilmą... Pasirašinėjo po peticijom. Pasiėmė informacinių knygelių, teiravosi knygų: Sibiro mergaičių maldaknygės, Algio Rukšeno "Day of Shame" ir kitų.

Parodą įruošti Algirdui Vaitiekaičiui talkino Pranas Vidugiris. Parodoj budėjo: S. Kaunelienė, L. Mingėlienė, V. Tamošiūnas, A. Vaitiekaitis ir P. Vidugiris, išskyrus Vidugirį, visi Stasio Butkaus kp. šauliai. Konferencijoj paskaitų klausė: G. Damušytė, Dievo Apvaizdos parapijos

kelbonas kun. Viktoras Kriščiūnevičius, mok. A. Milmantienė, š. Danutė Petronienė, Lietuviškos radijo valandėlės vedėjo pavaduotojas A. Zapareckas, š. C. Balsienė, A. Lingienė, š. Č. Šadeika ir dr. S. Jankauskas.

Matyt, ne visiems lietuvių paroda patiko, kai kam užkliuvo — viešbučio mašinų statymo aikštėj, vieno iš mūsų, lietuviškais lipinukais ir lentelė papuoštos mašinos, supiaustė visas keturias padangas, nulenkė anteną ir vandens šluostiklius... Nei vieno kito konferencijos dalyvių automobiliai nenukentėjo.

“Švyturio” Jūrų Šaulių Kuopos VALDYBOS POSĖDIS

1986 m. rugsėjo 6 d. kuopos valdybos nariai suvažiavo į Pilėnų stovyklą ir susirinko į gražiai išpuoštą menę posėdžiui. Prieš pradėdant posėdį kuopos moterų vadovė Onutė Selenienė paruošė skanius pietus ir visi buvome pakviesti prie stalo pietų. Jai talkininkavo: Sofija Sirutienė, Liuda Macionienė, Salomėja Grigaitienė, Grace Valiukėnienė ir kitos. Prie pietų atsirado ant stalo ir skanaus gėrimo.

Pietus pavalgius kuopos primininkas Bronius Valiukėnas padėjo moterų vadovei ir jai talkinusioms už skaniai paruoštus pietus ir pakvietė valdybos narius posėdžiui. Paskaičius darbotvarkę susikaupimo minute buvo pagerbti mirę kuopos šauliai: dr. Alfonsas Pakalnis, Juozas Kirvelaitis, mjr. Kazimieras Daugvydas, Bronius Zakarka ir Sigitas Žebraitis.

Kuopos išdininkas Romas Macionis apibūdino kuopos finansinį stovį. Stovis geras ir kuopa finansiniai stipri.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas nusiskundė, kad kuopa gauna daug laiškų ir tie laiškai prašo pinigų; kuopos atstovai dalyvavo suruoštoje Union Pier Jūrų dienoje. Jūrų diena šiais metais buvo kuklesnė ir tas rodo, kad ir čia jaučiasi silpnumo žymės.

Spalio 5 d. įvyks Pilėnų stovyklos

uždarymas, o gruodžio 21 d. Šv. Antano parapijos salėje bendros Kūčios. Apie uždarymą ir Kūčias bus dar parašyta daugiau.

Spaudai paremti paskirta: Kariui (Tremties Trimitui), Draugui ir Dirvai po 50.00 dol., radijo valandėlėms — “Lietuvių balsas” ir “Lietuvių melodijos” po 25.00 dol. Posėdį sklandžiai pravedė pirmininkas B. Valiukėnas, sekretoriavo R. Macionis. Dalyvavo: Mykolas Abarius, Albinas Grigaitis, Salomėja Grigaitienė, Antanas Šiurkus, Algis Macionis, Balys Telyčėnas, Onutė Selenienė, Sofija Sirutienė, Albertas Misiūnas, Antanas Grinius, Stefanija Telyčėnienė ir kiti.

A. Grinius

VYTAUTO DIDŽIOJO ŠAULIŲ RINKTINĖS V E I K L A

Laikas bėga labai greitai. Štai jau peržengėme slenkstį į antrąjį 1986 m. pusmetį. Per pirmąjį pusmetį valdybos ir komisijų kas mėnesį posėdžiauta, planuota ir daug dirbta.

1986 metai pradėti Naujų Metų sutikimu Šaulių namuose: pasivažiavinta, pabendrauta, smagiai pasišokta ir vieni kitiems daug laimės ir sveikatos plaukėta.

Vasario 2 d. įvyko visuotinis rinktinės narių susirinkimas. Susirinkimą pradėjo rinktinės pirm. Vladas Išganaitis. Prisiminti ir pagerbti mirusieji rinktinės nariai. Sudarytas prezidiumas: pirm. A. Regis ir sekr. Liūdas Krolis, Regina Petrauskienė ir Leonas Juozapavičius. Valdybos narių kruopščiai paruoštas apyskaitas ir padarytus pranešimus, kontrolės komisijai pasiūlius, susirinkimas priėmė ir patvirtino. Rinktinė finansiškai stovi ant tvirtų kojų, nors daug aukota kultūriniais, švietimo, visuomeniniams ir šalpos reikalams. Išrinkta 3-jų metų kadencijai rinktinės valdyba, garbės teismas ir kontrolės komisija. Pirmininku perrinktas Vladas Išganaitis ir moterų vadove Marija Dapkienė.

Kovo 2 d. įvyko Vlado Pūtvio, Šaulių sąjungos įkūrėjo, minėjimas.

Minėjime prisaikdinti nauji nariai ir apdovanoti nusiplėnę nariai. Progai pritaikintą paskaitą skaitė kun. Jonas Borevičius, S. J., ir meninę dalį atliko rinktinės dainininkių vienetas, kurio muzikos vadovas muz. Juozas Sodaitis.

Kovo 15 d. suvaidintas Juozo Numunėlio 3-jų veiksmų tragikomedija *Apsiriko*. Parengimo vadovas ir režisierius vicepirm. kutūros reikalams Juozas Petrauskas. Vadovas ir vaidintojai apdovanoti gėlėmis. Publikos buvo pilna salė. Ji savo pasitenkimą ir padėką išreiškė ilgais plojimais. Kaip po susirinkimo, po Vlado Pūtvio minėjimo, taip ir po šio vaidinimo mot. vadovė su pagalbininkėmis visus pavaišino kavute, šaltais užkandžiais ir pyragaičiais.

Balandžio 5 d. pavasarinis renginys. Programą atliko muz. Fausto Strolios *Vaiivos* vienetas, šokiams grojo “Gintaro” orkestras ir vaišinosi šaltais užkandžiais ir šilta vakariene. Veikė ir baras.

Birželio 21 d. Joninių renginys. Tai jau 32-ros rinktinės ruošiamos Joninės. Jos pradėtos laimės išbandymu — loterija, kuriai fantus iš aukotojų surinko loterijos komisijos nariai, vadovaujami Juozo Gurevičiaus. Jis su pagalbininkėmis ir pravedė loteriją. Fantų buvo keletas šimtų ir visi buvo išleisti. Po loterijos buvo kviečiami Jonai ir Jonės ateiti prie scenos. Jonų atsirado gana daug, o Jonių tik viena. Rinktinės vicepirm. Alf. Paukštė juos pasveikino rinktinės vardu, sugieduota “Ilgiausių Metų” ir apdovanoti gėlėmis. Po to vaišintasi šaltais ir šiltais valgiais ir smagiai pasišokta grojant “Gintaro” orkestrui. Ar kam pasisekė surasti paparčio žiedą, nepasisekė sužinoti.

Vasario mėn. uniformuoti šauliai — su vėliavomis dalyvavo Čikagoje ir Rockforde Lietuvos Nepriklausomybės minėjimuose ir gegužės mėn. Kapų puošimo dieną šv. Kazimiero Lietuvių kapinėse, apeigose prie kapinių steigėjų paminklo ir prie R. Kallantos paminklo.

(Nukelta į viršelio 3 psl.)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

VIKTORO PERMINO NETEKUS

1986 m. rugpjūčio 3d., po ilgus ir sunkios ligos, savo namuose užmigo amžinu miegu keletos organizacijų narys leitenantas a. a. Viktoras Perminas, sulaukęs 77 m. amžiaus.

Viktoras Perminas gimė 1909 m. rugpjūčio 19 d. Sibire, mažoje geležinkelio stotyje, netoli "Taiga". Mokėsi rusų geležinkelių mokykloje. Tėvas dirbo prie transibirinio geležinkelio. Revoliucijos metu kilus dėmėtosioms šiltinėms epidemijai, tėvą priglaudė Sibiro žemelė.

1922 m. pavasarį motina su penkiais vaikais išvažiavo į Lietuvą ir rudenį pasiekė Skuodo geležinkelių stotį. Atvykus į Lietuvą prasidėjo vargai ir bėdos. Viktoras, kol išmoko lietuviškai, ganė gyvulius ir dirbo įvairius darbus.

Mokėsi Mažeikių ir Kauno "Aušros" gimnazijose, baigė Ylakių vidurinę mokyklą, Tauragės mokytojų seminariją ir Karo mokyklą Kaune. Kaip gabus kariūnas, buvo pakeltas į viršilios laipsnį, paskirtas kuopininku ir apdovanotas Gedimino ordenu medaliu. 1934 m. baigė Karo mokyklą. Tarnavo šarvuočių rinktinėje Fredoje, Radviliškyje, o priešlėktuvinėje rinktinėje A. Panemumėje ėjo auto karininko pareigas. Buvo pakeltas leitenantu ir išlaikęs kapitono laipsniui įgyti egzaminus. II-rasis pasaulinis karas viską sumaišė ir Viktoras Perminas kapitono žvaigždutėmis pasipuošti nespėjo.

Paleistas iš kariuomenės dirbo Vilniaus auto dirbtuvėje ir vėliau "Maišto" bendrovės centrinėje įstaigoje.

Po keleto metų Vokietijoje, Viktoras Perminas 1950 m. birželio mėn.

A. a. Viktoras Perminas

atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroite. Pradžioje dirbo Padolskių bare "Alytus", o vėliau, iki pensijos, Star Tool ir Die fabarike. Dirbdamas bare įsteigė Dariaus ir Girėno klubą ir ilgai jam pirmininkavo. Priklausė Lietuvos Bendruomenei, Vilniečių s-gai, ramovėnams, žurnalistams, Balfui, Dariaus ir Girėno klubui, Lietuvių namų d-jai ir kitoms organizacijoms.

Rašyti į spaudą pradėjo gyvendamas Lietuvoje. Daugiausia rašė į "Karij". Jis buvo "Kario" bendradarbis ir platintojas. Pasirašydavo pavarde arba slapyvardžiu.

Rugpjūčio 5 d. Bauža laidojimo namuose kun. Alfonsas Babonas sukalbėjo rožinį. Laidojimo direktorė

Yolanda Zaparackienė likusiai seseriai Vandai Bernatavičienei (Lietuvoje), sūnėnui Vaclovui ir jo žmonai Margaritai Momkams pareiškė užuojautą šių organizacijų vardu: LB Detroito apylinkės valdybos, Balfio 76 skyriaus, DLOC-ro, ALR kubo "lietuvių balso" ir "Lietuvių melodijų". Paskaitė nežinomo poeto iš Lietuvos pogrindžio eilėraštį "Einam į kapus". Žodžiu atsiveikino Edvardas Milkauskas Dariaus ir Girėno klubo bei Lietuvių namų draugijos vardu ir Vytautas Kutkus — LB Michigano apygardos, ramovėnų ir žurnalistų vardu. Rožinio ir atsiveikinimo metu ramovėnai ir žurnalistai budėjo garbės sargyboje. Atsilankiusieji gausiai aukojo šv. Mišioms, Lietuvių ir Tautos fondams. Sugiedotas Lietuvos himnas.

Rugpjūčio 6 d. Šv. Anatano parapijos bažnyčioje šv. Mišias už velionio sielą aukojo kun. Alfonsas Babonas. Pamokslą pradžioje, savo ir parapičių vardu, pareiškė užuojautą seseriai ir sūnėnui Vaclovui ir jo žmonai Margaritai Momkams. Pamaldų metu vargonavo ir giedojo muz. Stasys Slizys.

Po gedulingų Mišių 28 atomobilių vilkstinė velionį palydėjo į Woodmeres kapines. Laidojimo direktorė Yolanda Zaparackienė paskaitė laidojimo maldas. Sugiedojo, "Marija, Marija", paskaitė velionio Viktoro Permino parašytą eilėraštį "Rudenį".

Padėkojus visiems prie šių laidotuvių prisidėjusiems, Momkų vardu pakvietė visus į Dariaus ir Girėno klubą pietums. Velionio palaikai (pelenai) bus nuvežti į Čikagą ir palaidoti Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

Nuliūdime liko: sesuo Vanda Bernatavičienė (Lietuvoje), sūnėnas Vaclovas su žmona Margarita Momkai Čikagoje, kiti giminės draugai ir

A. A. VACLOVAS DAILIDONIS

Skaudu, kai į amžinybę iškeliauja mūsų veteranai šauliai - kariai. Su liūdesiu juos palydi jų šeimos nariai: žmona, vaikai ir vaikaičiai. Bet dar skaudžiau, kada į Praamžiaus prieglobstį iškeliauja vienišas karys - šaulys.

Taip įvyko ir su a. a. Vaclovu. Vieniša, be artimų giminių, toli nuo gimtojo krašto, užgeso dar vieno lietuvio kario gyvybė. Net ir dienraščiuose pasigedome skelbimėlių, kad buvęs mūsų Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kapitonas Vaclovas Dailidonis mirė. Kad neliktų velionio mirtis be jokios žinios, tai nors Tremties trimito puslapiuose pasistengsiu priminti apie jo mirtį draugams ir pažįstamiems.

Su velioniu buvome artimi prieteliai. Jis, nekreipdamas dėmesio nei į turėtą kario laipsnį, nei į mūsų beveik dvidešimties metų amžiaus skirtumą, visada labai draugiškai, net bičiuliškai pasikalbėdavo įvairiais reikalais. Būdamas dar pajėgus, niekada neapleisdavo nei parengimų, nei minėjimų.

Skundėsi sąnarių skausmais ir vis klausdavo mano nuomonės, kaip aš jaučiuosi po operacijos. "Ponas Doni, jei tik tą tu jauti, — daryk operaciją ir visi skausmai pasibaigs". Bet, deja, jo liga buvo kur kas gilesnė ir sunkesnė. Geriausi daktarai nebegalėjo jos sustabdyti.

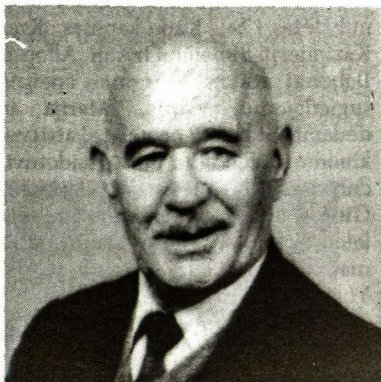
A. A. Vaclovas Dailidonis - Donis gimė 1906 m. rugsėjo 24 d. Ilgučiuose prie Šiaulių. Mokėsi vietinėje pradžios mokykloje. Vėliau įstojo į Šiaulių gimnaziją. Nežinau, ar teko ją baigti (mažai žinių tegalėjau surinkti), bet po to įstojo į Karo mokyklą. Tarnaudamas kariuomenėje buvo pasiekęs kapitono laipsnį. Iš kariuomenės pasitraukė 1941 m. lapkričio mėn.

Po didelių kančių velionis savo gyvenimą baigė 1986 m. birželio 28 d.

pažįstami.

Viktorai, tebūna Tau lengva Amerikos žemelė!

A. Grinius

A. a. Nepriklausomos Lietuvos kpt. Vaclovas Dailidonis - Donis

Velionio laidotuvėmis rūpinosi Antanas Markauskas.

Velionis būdamas dar sveikas ir pajėgus aktyviai dalyvaudavo visose organizacijose. Žinau, kad buvo aktyvus "Klaipėda" j. š. kuopos narys, LKVS-gos Ramovė Čikagos skyr. narys, o gal priklausė ir kitoms man nežinomoms organizacijoms.

Birželio 30 d. S. Butkaus šerminėje įvyko atsisveikinimas su velioniu. Atsisveikinimą pravedė "Klaipėda" j. š. kuopos p-kas Juozas Mikulis. Jis atsisveikino esančių velionio draugų ir kuopos vardu. LKVS-gos vardu atsisveikino Apolinaras Skopas.

Liepos 1 d. uniformuotų šaulių ir ramovėnų buvo nulydėtas į Šv. Antano parapijos šventovę ir po gedulingų pamaldų iškeliavo amžinam poilsiui į Šv. Kazimiero lietuvių kapines.

Brangus kary, lietuvi, tegul Dievas suteikia tau savo malonę! Susitiksime vėl amžinybėje.

Ap. Skopas

A.A.

šaulė JADVYGA GEDGAUDIENĖ

1986 m. birželio 23 d. mirė š. Jadvyga Adomavičiūtė - Gedgaudienė, DLK Kęstučio šaulių kuopos ir kitų lietuviškų organizacijų aktyvi narė. Gimė 1909 m. rugsėjo 1 d. Žadvai-

niuose, Kelmės vls. Mokslius ėjo Vilniuje. 1934 m. ištekojo už Antano Gedgaudo. 1949 m. atvyko į JAV ir apsigyveno Kenosha, WI. Abu su vyru Antanu išaugino du sūnus — Vladą ir Igną, kurie jau vedę ir augina šeimas. Antanas mirė 1982 m. balandžio 13 d.

Atsisveikinimą su velione koplyčioje pravedė š. Br. Juška, Wisconsin LB apyl. pirm., atsisveikindamas LB ir LF vardu. Stasė Paukštelienė atsisveikino Lietuvių Moterų klubo vardu. ir š. Z. Lukauskas DLK Kęstučio šaulių kuopos vardu. Pamaldas koplyčioje ir Šv. Petro bažnyčioje atlikė kun. St. Saplis, MIC. Daug žmonių palydėjo Jadvygos ir Antano Gedgaudų palaikus į Šv. Jurgio katalikų kapines, kur abu viename karste atsigulė amžinam poilsiui. Jadvyga laikė savo vyro pelenus namuose ir prašė būti kartu palaidota su Antanu.

Pasiges sesės Jadvygos lietuviškoji veikla, vaikai ir vaikaičiai, giminės, draugai ir organizacijų nariai. Velionė savo testamente nepamiršo lietuviškos spaudos ir organizacijų.

Nuostabiai gražią vasaros dieną graudžiai nuskambėjo "Marija, Marija" giesmės žodžiai per mirusiųjų karaliją, papuoštą margaspalviais žiedais. Ant karsto š. Br. Juška užpylė saują lietuviškos žemės.

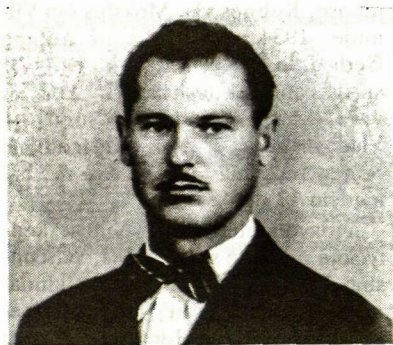
Jurgis Milas

Stasio Butkaus Šaulių kuopos nario Antano Mikalkėno netekus

Gegužės 26 d. Harper ligoninėje amžinam miegui užmerkė akis St. Butkaus šaulių kuopos šaulys ir kitų organizacijų narys Antanas Mikalkėnas, sulaukęs 67 metus amžiaus.

Velionio kūnas buvo pašarvotas Yolandos Zaparackienės laidojimo namuose. Gegužės 29 kun. Alfonsas Babonas ir atsilankiusieji sukalbėjo rožinį. Atsisveikinimą pravedė, žodį tarė ir užuojautą pareiškė Yolanda Zaparackienė — D.L.O. C-ro, Lietuvių Bendruomenės, Balfu 76 skyriaus, A.L.R.K. "Lietuvių Balsas" ir "Lietuvių Melodijos" vardu ir savo vardu ir paskaitė eilėraštį "Vasaros rytą".

Dariaus ir Girėno klubo pirm. Albinas Bliūdžius Dariaus ir Girėno klubo vardu atsisveikino, paminėda-

A. a. Statio Butkaus kp. šaulys
Antanas Mikalkėnas

mas, kad steigiant klubą velionis Antanas buvo iniciatorių eilėje.

St. Butkaus šaulių kuopos pirm. Vincas Tamošiūnas, atsisveikindamas kuopos vardu papasakojo keletą akimirklų iš Antano Mikalkėno gyvenimo: Antanas Mikalkėnas gimė 1918 m. spalio 27 d. Obeliuose, mažo ūkeliu gausioje šeimoje. Pradžios mokyklą lankė Obeliuose, kur mokyklos vedėjas Petras Juodvalkis buvo visiškai pasišventęs šaulių ideologijai. Antanas jau iš jaunystės širdyje šaulys. Petro Juodvalkio ir gausių šaulių pastangomis velionis dienų dienas dirbo prie Obelių didingų šaulių namų statybos. Hitlerio - Stalino karui prasidėjus, Obeliuose laisvės kovotojai žuvusiems pastatė didingą paminklą, „sugrįžę bolševikai paminklą nugriovė“.

Vokiečių okupacijos metais velionis dirbo pogrindyje. Bolševikams antrą kartą okupuojant Lietuvą, Antanas pasitraukė į Vokietiją. Gyveno Wurzburgo ir Schweinfurto lietuvių stovyklose.

1950 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroite. Iki pensijos dirbo Tool ir Die fabrike. Velionis buvo tylaus ir švelnaus būdo, rėmė jaunimą ir organizacijas, įstojo į St. Butkaus šaulių kuopą, Dariaus ir Girėno klubą, Lietuvių namų d-ją, turėjo įsigijęs nuosavus namus.

Atsisveikinimas baigtas Lietuvos himnu. Atsilankiusieji gausiai aukojo Mišioms, Tautos ir Lietuvos Laisvės izdo fondams. Prie karsto stovėjo St. Butkaus šaulių kuopos vėliava ir puokštės gėlių.

Gegužės 30 d. už velionio sielą Šv. Antano par. bažnyčioje šv. Mišias

koncelebravo parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas ir Šv. Kazimiero parapijos klebonas Windsore kun. Kazimieras Simaitis, vargonavo ir giedojo muz. Stasys Sližys.

Po mišių amžinam poilsiui buvo nulydėtas į Šv. Kapo kapines. Kun. Kazimierui Simaičiui ir kun. Alfonsui Babonui atlikus liturgines apeigas, sugiedojome Marija, Marija ir, dėdami ant karsto po gėlytę, atsisveikinome su velioniu. Pietūs laidotuvių dalyviams buvo paruošti Dariaus ir Girėno klubo svetainėje. Velionio laidotuvėmis rūpinosi Danutė Krniauskienė ir Vladas Jomantas, tvarkė Yolanda Zaparackienė.

Antanai, tebūna Tau lengva Amerikos žemelė!

A. Grinius

A. A. KAZIMIERAS TAUTKUS

Saulėtą ir šiltą gegužės mėn. popietę iš šio pasaulio pasitraukė mūsų Cicero "Klaipėda" jūrų šaulių kuopos narys Kazimieras Tautkus.

Jo mirtis mums nebuvo staigmena, nes baisios ligos ardomas organizmas pamažu artėjo prie galo. Žinojo tai ir velionis, jo šeimos nariai ir draugai. Kazimieras pasiruošė tai kelionei iš anksto ir 1986 m. gegužės 20 d. savo namuose amžinai užmerkė akis.

Nors buvo jaučiama, kad jo gyvenimo dienos jau beveik suskaičiuotos, bet žinia apie jo mirtį sujudino draugus ir pažįstamus. Ir nenuostabu, nes Kazys pasižymėjo savo draugiškumu, kuklumu ir darbštumu, visų buvo gerbiamas ir mylimas.

Kazimieras Tautkus gimė 1905 m. kovo mėn. 26 d. Seredžiaus valsčiuje, galima sakyti, prie Nemuno krantų. Mokėsi Vilkijos vidurinėje mokykloje, vėliau Kauno suaugusių gimnazijoje ir 1940 m. ją baigė Vilniuje.

Karinę prievolę velionis atliko Kauno karo policijoje. Karinę tarnybą baigė 1927 m. balandžio 17 d. Buvo Seredžiaus šaulių būrio vadas.

1928 m. Kazimieras sukuria šeimą, veddamas Kazimierą Spancernaitę. Susilaukia dviejų dukterų: Onutės ir Aldonos, sūnaus Petro. Po įvairių audrų ir pergyvenimų abu Kazimierai su šeima, apsistoję Melrose Parke, IL., ramiau apsigyvendina. Bet 1974

A. a. Kazimieras Tautkus,
"Klaipėda" jūrų š. kp. narys

m. miršta jo žmona. Po metų velionis veda Anelę Venckienę ir su ja išgyvena iki savo mirties. Anelė Venckienė - Tautkuvienė irgi priklauso Cicero "Klaipėda" j. š. kuopai.

Velionis buvo plunksnos žmogus. Priklausė Laisvosios Lietuvos redakcinei kolegijai. Bendradarbiavo savo straipsniais Laisvojoje Lietuvoje, Drauge, Dirvoje, Tėviškės žiburioje, Nepriklausomoje Lietuvoje, Naujienose, ir kt. leidiniuose. Savo straipsnius pasirašydavo pavarde ir slapyvardžiais: Padubysėnas, K. Dubysa, K. Pašilyš, K. Kyga. Priklausė eilei organizacijų: Lietuvių žurnalistų sąjungai, Liet. Krikščionių demokratų s-gai, Liet. Atgimimo sąjūdžiui, LKVS Ramovė Čikagos skyriui, Lietuvių B-nei ir įvairiems klubams. Vieną kadenciją Kazimieras buvo LŠST CV-je spaudos reikalams.

K. Tautkus jau rašė ir Nepr. Lietuvoje. Jo straipsniai pasirodydavo Lietuvos Žiniuose, Lietuvos Aide, Ūkininko Patarėjuje, Policijos žurnale ir kitoje Nepr. Lietuvos periodiškoje spaudoje. Taigi matome, koku talentu Kazimieras buvo apdovanotas; jis šią Dievo dovaną labai prasmingai panaudojo, rašinėdamas įvairių srovių spaudoje.

Velionio kūnas buvo pašarvotas Borman šermentinėje Melrosė Parke. Gegužės 22 d. su a.a. Kazimieru įvyko atsisveikinimas. Jo karstas padengtas tautine vėliava, šalia karsto stovėjo kuopos ir tautinė vėliavos.

Uniformuoti kuopos šauliai stovėjo garbės sargyboje. Sukalbėjus maldas, atsisveikinimą pravedė "Klaipėda" j. š. kuopos pirm. Juozas Mikulis. Pirmiausia atsisveikino šaulių vardu pirm. Juozas Mikulis. LKVS Ramovė Čikagos skyr. vardu Apolinaras Skopas, Cicero ALT'o skyr. sekretorius Stepas Paulauskas, Žurnalistų s-gos vardu — Jonas Vasaitis, Balfu — dr. Br. Motušienė, Amerikos Lietuvių Piliečių klubo — Kazys Ulis, Tautos

fondo vardu — Antanina Repšienė.

Po atsisveikinimo velioniui buvo prisegta 200 metų Amerikos Nepriklausomybės sukakties ženklelis.

Gegužės 23 d. iš šermeninės velionis buvo atlydėtas į St. Charles Borromeo šventovę ir po pamaldų nulydėtas ir palaidotas šalia savo pirmosios žmonos Queen Heaven kapinėse. A. a. Kazimiero karstą į šventovę ir į kapines nešė uniformuoti kuopos šauliai.

Velionis paliko liūdinčią žmoną Anelę, 2 dukras: Oną Rakauskienę ir žentą Vaclovą, Aldoną Česnienę ir žentą Arnoldą, sūnų Petrą ir marčią Barborą, 10 anūkų, 8 proanūkus. Ok. Lietuvoje liko 3 broliai ir sesuo. Kanadoje — podukra ir posūnis.

Mielas broli Kazimierai, tegul Tau būna lengva ši Amerikos žemelė, tapusi Tavo antrąja Tėvyne. Ilsėkis ramybėje, mielas drauge!

Ap. Skopas

Kairėje — Jonas, dešinėje — Verneris Leganpušai

A. A. kpt. VERNERIS LAGENPUŠAS

1986 m. birželio 10 d., eidamas 85-tus metus, mirė buvęs mūsų topografijos skyr. kapitonas Verneris Lagenpušas.

1924 m. vasarą, įstojant į Lietuvos Karo mokyklos būsimą VIII laidą, metėsi į akis du broliai Lagenpušai. Abu kareivių inoformoj: Jonas — ulono, Verneris — artileristo. Ulonas, baigęs Karo mokyklą, tapo artileristu: buvęs artileristas — topografu.

1940 m., likviduojant Lietuvos kariuomenę, abu broliai, dabar jau kapitonai, buvo paleisti į atsargą dėl nerūdėjimo jiems tinkamos vietos.

Jonas mirė 1979, Verneris 1986. Jų palaikų urnos sudėtos į tą patį kapą.

Kapitonas Verneris Lagenpušas parašydavo į "Karį". Ypač stengėsi nepamiršti mūsų Karo mokyklos VIII laidos įvairių sukakčių: 40, 50 metų.

Š. m. rugsėjo mėn. sueis 60 metų nuo tos laidos išleistuvių. Jis tuo rūpinosi. Kvietė ir mane š. m. gegužės mėn. nuvykti į Vieną (Austriją), kur tebegyvena tos pačios laidos kpt. K. Sėklaitis ir trise aptarti šią sukaktį. Jis ten nuvyko ir grįžęs, širdies smūgio ištiktas, mirė.

Ilsėkitės ramybėje, mūsų kariuomenės garbingi kariai. Jūsų šeimoms nuoširdi užuojauta.

*Likę Lietuvos Karo mokyklos VIII laidos absolventai —
Kostas Reklaitis ir
Bronius Užemis*

A. a. PETRAS DUOBA

Š. m. liepos 26 d. Brocktone ligoninėje atsiskyrė su šiuo pasauliu 2-ro Didž. Lietuvos Kunigaikštienės Birtutės pulko ulonas Petras Duoba. Jis

buvo gimęs 1911 m. Sintautuose, Šakių apskrityje.

Kaip gražios išvaizdos ir gero kūno sudėjimo jaunuolis, Petras buvo priimtas į 2-rą ulonų pulką. I-mame eskadronė atlikęs jojimo ir karinio apmokymo praktiką ir išmokęs "kulną lauk". Jis buvo geras jojikas ir mylėjo arklius, todėl buvo perkeltas į ryšių eskadroną. Eskadrono vadas kpt. Marcinkus pastebėjo, kad Petras labai myli gyvulius ir paukščius, paskyrė į karvelių treniravimo grupę. Žinoma, 1934 m. dar nebuvo radaro, nei radijo tranzistorių tai visas susižinojimas buvo atliekamas lauko telefonais, ordonansais, Morzės signalais ir karveliais. A. a. Petras, prisidėjęs pilną narvą karvelių, su motociklu veždavo į apylinkės miestelius: Punią, Birštoną, Merkinę, Varėną, Seirijus ir kitus miestus ir ten juos paleisdavo. Po keik laiko karveliai sugrįždavo į savo "bazę". Petras gerai žinojo savo karvelius, kai kuriems net duodavo vardus. Per pusantrų metų tik vienas karvelis negrįžo, tuo tarpu kai lenkų kariški karveliai su kapsulėmis ir pranešimais ant kojų dažnai prisiglausdavo prie ulonų pulko karvelyno. Kadangi ulonų pulkas buvo tarp miškų, tai nemaža buvo ir vanagų, kurie tykodavo karvelių, bet Petras su šautuvu juos nuvydavo.

Eskadrono vado kpt. Marcinkaus kumelė, vardu "Gimnazistė", nusibrėzgė šoną į spygliuotą tvorą ir turėjo ant šono pūliuojančią žaidą. Buvo galvojama, kad kumelė nepasveiks. Ulonas Petras paprašė kapitoną, ar jis negalėtų "Gimnazistę" per-

leistė jo priežiūrai. Kapitonas sutiko, nes jis dar turėjo 3 arklius. Petras kumelaitę išgydė, anot jo "su žolelėmis ir lapais". Ji buvo jo mylimiausias gyvuliukas.

Išėjęs į atsargą, kas metai atvažiuodavo į Alytų pasižiūrėti kavalerijos konkursų ir kartu pažiūrėti, kaip gyvena jo "Gimnazistė". Jis ją susirasdavo, paglostydavo, o "Gimnazistė" su dantimis jam "pakasydavo" nugarą. Likimas taip lėmė, kad 1938 ar 1939 m. degė ulonų pulko arklidės (nuo elektros laidų susijungimo) ir sudegė 42 arkliai. Petro "Gimnazistė" iš ugnies karščio išbėgo lauk, bet šviesos apakinta užbėgo ant einančio traukinio ir buvo užmušta...

Artinantis bolševikams, Petras su šeima pasitraukė į Vokietiją ir Hanau stovykloje buvo virtuvės apkūrenimo vadovas.

Kai atėjo laikas emigruoti, Petras buvo pamiršęs, kad jis turi dėdę Amerikoje, o gal neturėjo adreso. Išemigravo į Louizianą. Tik čia susirado dėdės adresą per Lietuvos gen. konsulą. Greitai persikėlė pas dėdę į

Ulonas Petras Duoba su "Gimnaziste"

Brocktoną. Bet jam buvo gaila tų pasilikusių Louizianoje keturių lietuvių šeimų, kur darbo sąlygos buvo nepaprastai sunkios: karštis, šutinanti drėgmė, blogos patalpos ir kt. Darbas

buvo toks: kirsti cukrines nendres, kurios buvo pilnos gyvačių, arba gaudyti gyvates. Kartais gyvatės įslinkdavo į miegojimo kambarius. A. a. Petras rinko Brocktone pinigus, kad galėtų apmokėti kelionės išlaidas toms keturioms pasilikusioms šeimoms. Tos šeimos atyko.

Brocktone jis dirbo įvairiausių darbus, k. a. žuvininkystės laive ir kt. išmokslino dukrą Birutę, kuri yra H. S. mokytoja ir radijo pranešėja.

Po gedulingų mišių a. a. Petras buvo nulydėtas į Melrose kapus ir ten palaidotas. Prie kapo skausmingą ašaras veržiančią kalbą pasakė jo dukra Birutė. Tai buvo su tėvu atsiveikiniamo skausmo kalba. Pasiliko dideliame nuliūdime mama, dukra Birutė, brolis Juozas su šeima ir draugai. Petras darė kitiems tik gera, nors kartais buvo ir apviltas.

Brangus ginklo drauge Petrai, ilsėkis ramybėje, nors ir svetimoje žemėje, nes tu praradai žirgą, tėvyne ir gyvybę. Tas pats ateina ir mums. Kol gyvi, mes tavęs nepamiršime.

Ulonas Vaclovas Senūta

A. a. šauliui veteranui

ADOLFUI AIDUKUI

mirus, jo žmonai Juzei ir pusbroliui Antanui Aidukui su šeima reiškiamo gilią užuojautą

*Justinas Preibys
Vincas Tamošiūnas*

A. a. Stasio Butkaus kuopos šauliui

PETRUI JANUŠKAI

mirus, kuopos šaulei žmonai Birutei, sūnui Arūnui su šeima, dukrai Rūtai su šeima ir dukrai Birutei nuoširdžią užuojautą reiškia Stasio Butkaus kuopos

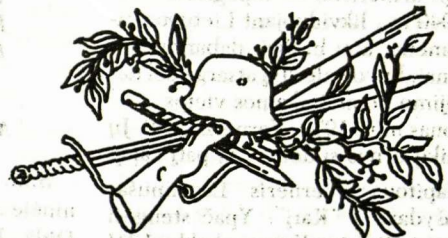
*pirmininkas, valdyba
šaulės ir šauliai*

A. a. mokslo draugui, šauliui veteranui

JONUI VALIUKONIUI

mirus, žmonai Elenai, sūnui Jurgiui su šeima reiškiamo gilią užuojautą.

Joana ir Jonas Švobos

PREZIDIUMAS

R. VISKANTA, Dr., pirm.
G. REMIENĖ, pirm. pavad.
R. DIRVONIS, sekretor.

TEISĖS PATARĖJA

D. ŽADEIKIS

ĮGALIOJINIS VALSTIJAI

R. MERKYS

vydūno jaunimo fondas

ISTEIGTAS 1952.III.23 CHICAGO'JE * ĮREGISTRUOTAS ILLINOIS VALSTIJOJE * NEPELNO ORGANIZACIJA

Sąskaita Chicago's banke:
CONTINENTAL BANK, NO. 78-23290

NAUJA KNYGA — LIETUVOS GINKLUOTOSIOS PAJĖGOS 1918-1940

Pirmajam Pasauliniam karui baigiantis Lietuvai nepriklausomybę iškovoję ir iki Antrojo Pasaulinio karo ją saugojo kariuomenė ir Šaulių sąjunga. Keli šimtai tūkstančių vyrų perėjo per kariuomenės eiles, ten jie gavo stiprų paruošimą. Negailėstingas laikas dildo užsilikusias žinias, raštai išmėtyti po periodinius leidinius. Džiaugiamės, kad radosi asmenų, kurie visa rūžosi surinkti į vieną knygą, susisteminti ir parengti spaudai. Yra būtina visa tai išsaugoti ateities kartoms.

Spaustuvelyje jau baigiama ruošti stambi knyga, kurią sudarys apie 900-1000 puslapių informacija apie visų ginklų rūšių dalinius, istoriją, kariuomenės organizaciją, centrinę įstaigą bei tarnybas, mokymo įstaigą, ginklavimą, aprūpinimą ir t.t. Priešu spausdinami visi pagrindiniai karinę tarnybą tvarkiusieji įstatymai, vėliausias pėstininkų rikiuotės statusas ir santrauka anglų kalboje. Knygoje bus apie 250 nuotraukų ir iliustracijų (kelios spalvotos), daug schemų ir brėžinių.

Knygą parašė Vytenis Statkus, padedamas gausių bendradarbių, jos leidimu rūpinasi lietuviškos skautybės institucija Vydūno Jaunimo Fondas. Tikima ją pateikti skaitytojams dar šių metų lapkričio mėn. Leidimas pareikalauts nemažai lėšų, apie \$20,000.00. Autorius atsisakė honoraro ir visas parengimo išlaidas padengė pats.

Kviečiame besidominčius tapti knygos leidimo dalininkais. Įamžinkime savo artimuosius, brangius šeimos narius, kurių vardai ir pavardės bus įrašyti leidžiamojoje knygoje:

- aukoją \$1,000.00 ar daugiau, bus skelbiami knygos mecenatais
- aukoją \$500.00 ar daugiau, bus skelbiami knygos rėmėjais
- aukoją \$100.00 ar daugiau, bus skelbiami garbės prenumeratoriais

Prašome pasinaudoti žemiau spausdinama atkarpa. Jūsų atsiliepimo lauksime iki š.m. spalio mėn. 1 dienos.

VYDŪNO JAUNIMO FONDAS

TARYBA

J. DAINAUSKAS
R. DIRVONIS
D. EIDUKIENĖ
J. GIMBUTAS, Dr.
V. GARBONKUS
K. JEČIUS
E. KORZONAS
D. KORZONIENĖ
G. LEŠKYS
R. LUKIENĖ
L. MASKALIŪNAS
V. MIKŪNAS
T. REMEIKIS, Dr.
G. REMIENĖ
J. VARIAKOJIENĖ
V. VASAITIENĖ, Dr.
E. VILKAS
R. VISKANTA, Dr.

VALDYBA

V. MIKŪNAS, pirm.
3425 W. 73rd St.
Chicago, IL, 60629

J. VARIAKOJIENĖ, pirm. pavad.
3715 W. 68th Street
Chicago, IL, 60629

J. LIUBINSKAS, pirm. pavad.
4156 W. 58th Place
Chicago, IL, 60629

L. RAMANAUSKAS, išdininkas
4613 W. 106th Place
Oak Lawn, IL, 60454

L. von BRAUN, reik. vedėjas
7300 S. Albany Ave.
Chicago, IL, 60629

D. BIELSKIENĖ, sekretorė
5654 S. Washington
Hinsdale, IL, 60521

Atkirpti

Čekius malonėkite rašyti VYDUNAS YOUTH FUND, Inc., vardu ir siųskite:

VYDŪNAS YOUTH FUND, Inc.
c/o Jūratė Variakojis
3715 W. 68th Street
Chicago, IL 60629

Siunčiu auką V. Statkaus knygai LIETUVOS GINKLUOTOSIOS PAJĖGOS leisti

\$

Minėtą auką skiriu
laipsnis vardas, pavardė pareigos ar dalinys

atminti ir pagerbti. Prašau jo pavardę įrašyti leidžiamojoje knygoje.

Vardas, pavardė

Adresas

.....

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI AUKOJO:

\$426.00

PLP Karo mokyklos XVIII laidos karininkai Kanadoje ir Amerikoje, minėdami 50 metų mokyklos baigimo sukaktį.

\$201.00

LŠST Stasio Butkaus šaulių kp. De-troite per pirm. V. Tamošiūną

\$50.00

LŠST Švyturio jūrų šaulių kp. per pirm. A. Grinių
LŠST Romo Kalantos šaulių kp. per pirm. A. Gudonį
Bronė Abromienė, IL A. A. Nikodemui Abromui atminti
B. Poderys, OH
M. Dambrauskas, AZ

\$30.00

DLK Birutės d-jos Klevelando sk. per pirm. J. Budrienę

\$25.00

Povilas Karosas, CT

\$23.00

Pr. Urbutis FL

\$20.00

V. Žebertavičius, FL A. A. Viktorui Perminui atminti

(atkelta iš p. 379)

Ne mažai rinktinės narių iškeliauja iš šio pasaulio. Uniformuoti šauliai-ės su vėliavomis su jais atsiveikina, dalyvauja pamaldose ir palydi į amžinojo poilsio vietą.

Prie rinktinės veikia tautinių šokių grupė, vadovaujama Violetos Atkinson.

Didelė parama yra nuosavi namai, kuriuose yra salė, virtuvė ir baras. Taip pat juose yra ir nemaža biblioteka. Salė išnuomojama ir kitų organizacijų parengimams.

Linkėtina, kad it toliau rinktinės veikimą lydėtų drausmė ir susiklausymas.

Ant. Balčytis

\$17.00

J. Mičiulis, OH

\$13.00

L. Jurkūnas, NY
A. Kenstavičius, B.C.
L. Staskevičius, NY

\$10.00

J. Abromaitis, IL, A. A. Nikodemui
Abromui atminti
Pov. Babickas, MA

K. J. Grigaitis, FL

St. Jurgaitis, OH, plk. Petro Jur-gaičio atminimui
F. Urbutis, FL per S. Kaunelieng
Tremties Trimitui paremti

\$9.57

A. Rusys, Anglija

(Bus daugiau)

NUOŠIRDUS A Č I Ū !

U.S. Postal Service STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Required by 39 U.S.C. 3685)			
1. TITLE OF PUBLICATION K A R Y S		2. DATE OF FILING OCT. 1, 1985	
3. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August		3A. NO. OF ISSUES PUBLISHED ANNUALLY 10	3B. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$ 17.00
4. COMPLETE MAILING ADDRESS OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City, County, State and ZIP Code) (Not printer)			
341 Highland Blvd., BROOKLYN, Kings County, NY 11207			
5. COMPLETE MAILING ADDRESS OF THE HEADQUARTERS OF GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHER (Not printer)			
341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207			
6. FULL NAMES AND COMPLETE MAILING ADDRESS OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR (This item MUST NOT be blank)			
PUBLISHER (Name and Complete Mailing Address) Lithuanian Veterans Association RAMOVŠ Inc., 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207			
EDITOR (Name and Complete Mailing Address) Balys Rangas, 415 Main St., DELRAN, NJ 08075			
MANAGING EDITOR (Name and Complete Mailing Address) Alfonas Samulis, 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207			
7. OWNER: If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a nonprofit organization, its name and address must be stated. (This item must be completed.)			
FULL NAME		COMPLETE MAILING ADDRESS	
Lithuanian Veterans Association		341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207	
RAMOVŠ Inc.			
8. HOLDERS OF BONDS, MORTGAGES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)			
FULL NAME		COMPLETE MAILING ADDRESS	
None			
9. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 4312 DMM only) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one)			
☒ HAS NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS		☐ HAS CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)	
10. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION (See instructions on reverse side)		AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST FILING DATE
A. TOTAL NO. COPIES (Net Press Run)		1650	1650
B. PAID AND/OR REQUESTED CIRCULATION 1. Sales through dealers and carriers, street vendors and counter sales		79	79
2. Mail Subscriptions (Paid and/or requested)		1516	1516
C. TOTAL PAID AND/OR REQUESTED CIRCULATION (Sum of B1 and B2)		1595	1593
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES		28	28
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)		1623	1621
F. COPIES NOT DISTRIBUTED 1. Office use, left over, unsent, spoiled after printing		27	29
2. Return from News Agents		14	None
G. TOTAL (Sum of E, F1 and F2 - should equal net press run shown in A)		1650	1650
11. I certify that the statements made by me above are correct and complete		SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER Alfonas Samulis	

Dėmesio!

Knygai "LIETUVOS GINKLUOTOS PAJĖGOS 1918-1940 M." dėl nenumatytų priežasčių kiek ilgėliau užtrunkant spaustuvėje, pranešama, kad norintieji jos leidimą paremti savo auka ar joje įamžinti savo artimuosius, ypač karius bei Lietuvos laisvės kovotojus, įrašant juos šioje monumentalinėje 1000 puslapių knygoje, gali tai padaryti iki **š.m. lapkričio mėn. 15 dienos**, o ne spalio 1 d., kaip su "Kariu" pasiūstuosiuose "Vydūno fondo" reklaminiuose lapeliuose skelbiama.

Aukoją \$1,000 ar daugiau, bus skelbiami knygos mecenatais,
aukoją \$500 ar daugiau, bus skelbiami knygos rėmėjais,
aukoją \$100 ar daugiau, bus skelbiami garbės prenumeratoriais.

Čekius malonėkite rašyti VYDŪNAS YOUTH FUND, Inc., vardu ir siųskite:

VYDŪNAS YOUTH FUND, Inc.
c/o Jūratė Variakojis
3715 W. 68th Street
Chicago, IL 60629

Vilniaus užmiesčio vaizdas

90.735.288